…BLIOTECA NAZIONALE …ITT. EMANUELE
8
12 G
56
ROMA

MODVS EXAMINANDI SACRORVM ORDINVM CANDIDATOS, INSTAR CATECHISMI

per quæſtiones, & pias catholicaſq. reſponſiones, ſuccincta breuitate digeſtus.

AVCTORE M. IOANNE *Holthuſio Kempenſi.*

MALACH. II.

Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt.

BIBL S PVD VRB
Ex libris Monasterij
Sanctæ Pudent. de vrbe
BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

CALARI,
Excudebat Vincentius Symbeninus, typis Nicolai Cañellas.
M D LXVII.

DE Catechiſmo . folio 1
De Spe & rebus ſperandis . 13
De Caritate . 20
De Præceptis & Traditionibus Eccleſiæ . 34
De Ce imoniis . 35 & 112
De Sacramentis . 36
De Sacrificio Miſſæ . 74
De Horis Canonicis . 79
De Ordine Hierarchico . 80
De Primatu Petri & ſedis Apoſtolicæ . 81
De Clauibus . 82
De Diſciplina Eccleſiaſtica . 83
De Cenſuris Eccleſiaſticis . 85
De Caſibus reſeruatis . 87
De Eccleſia . 88
De Libero Arbitrio . 89
De Iuſtificatione . 90
De Concupiſcentia . 91
De Peccato . 94
De Peccatis alienis . 98
De Peccato in Spiritum ſanctum . 99
De Virtutibus Theologicis & Cardinalibus . 100
De Donis Spiritus ſancti . 102
De Angelis . 105
De Diabolo . 106
De Conſiliis Euangelicis . 107
De Purgatorio . 109
De Inuocatione ſanctorum . 111
De Indulgentiis . 113
De Extremo Iudicio . 116
De Hæreſi & Hæretico . 118

De Meſſia & Mediatore noſtro Ieſu Chriſto. 120

De Conditionibus, in ordinandis neceſſario requiſitis, & priuſquam examinentur & admittantur inueſtigandis. 121

De Officio, & Examine eorum qui ad Parochias & curam animarum regendam aſſumuntur. 128

Libellum hunc, cui Titulus eſt Modus Examinandi Sacrorum ordinum Candidatos: perlegimus in hoc Collegio Calaritano Societatis Ieſu, ex Commiſsione Reuerendiſsimi Archiepiſcopi Calaritani. In quo, cum nihil repererimus, quod ſanæ doctrinæ contradicat: ſed potius, quod Chriſtianam pietatem augere poſsit: approbamus ut exſcudatur. Hoc addito: ut ubi agit de Impedimento Iuſtitiæ publicæ honeſtatis, obſeruetur cap. 3. Seſſio. 24. Concilii Trident. Et ubi de prohibitione ſollemnium Nuptiarum, cap. 10. eiuſdem Seſſio. *Dat. Calari,* VIII *Idus Iunii,* M D LXVII.

Pinnas.

EGO *Michael Triſtannus Canonicus Calaritanus, ac Illuſtris, & Reuerendiſs. Domini D. Antonii Parragues a Caſtillejo Archiepiſcopi Calaritani &c. Generalis Commiſſarius: iis præſentibus concedimus tibi* Vincentio Symbenino Salodienſi, Brixienſis diœceſis; Impreſſori pro R. Domino Nicolao Cannelles, Canonico Calaritañ. I. V. D. *Vt ſupra dictum libellum exſcudere poſsis abſque ullarum pœnarum incurſione. Hocq. quia conſtat in ſupra exaratis ſcriptis eſſe approbatum, ac examinatum per R. in Chriſto P. D. Balthaſarem Pinnas Societatis Ieſu. Datum Calari,* VIII *Idus Iunii,* M D LXVII.

M. Triſtan. Canonicus & Commiſſarius Generalis qui ſupra.

NICOLAVS CANNELLAS CANONICVS CALARITANVS, I. V. D.

Ad Lectores.

CVM libellus hic in manus incidiſſet meas, eiusq. le ctionem ſubtilius & accuratius expendiſſem, quod illius inſtitutis Chriſti fidelibus ad ſuperna bona capeſcenda per quam facilis patefieret aditus; ab offitio boni uiri non alienum fore duxi, ſi tanti muneris uos mihi, eadem et pa tria & religione coniunctos, atque iccirco mei amantiſſimos expertes eſſe paterer. Catechiſmus eſt, qui non modo paſſim ſemperq. eſt ab omnibus legendus: uerumetiam a ſapientibus iudicatur, tum ad docendum, tum ad diſcendum appoſitiſſimus. Quod cum ego animaduerterem, & ea, quæ ex hoc libro maxima capitur, uti

litate; uos carere moleſte ferrem: rem me imprimis utilem, atque gratam Catholicæ doctrinæ ſtudioſis facturum exiſtimari, ſi tam præclarum opus, quod propter multam eruditionem magna cum breuitate, ordine et perſpicuitate coniunctum optimo cuiq. probatum iri non dubitabam: præter alia multa, quæ iam typis noſtris cudenda curauimus, hoc quoque iisdem excudendum mandarem. Veſtrum itaque erit, ut & his præceptis uos imbui curetis, & hoc noſtrum munus, licet exiguum, eo, quo datur animo excipiatis. Valete.

AD REVERENDOS IN CHRISTO PATRES GENEROSOS, NOBILES, *Ampliſſimosq. uiros ac dominos, D. Marquardum de Berg Præpoſitum, dominum Chriſtophorum de Freyberg & Eyſenberg Decanum, ceterosq. cathedralis Eccleſiæ Auguſtanæ Canonicos, uiros excellentiſſimos, dominos & patronos ſuos cum primis omni obſeruantia colendos, Ioannis Holthuſii præfatio.*

ETsi, Reuerendi in Chriſto Patres ac Viri præſtantiſſimi, hoc artibus ingenuis diſciplinisque liberalibus mirifice exculto, & doctorum hominum perquam feraci noſtro ſæculo, quo uniuerſa prope ſtudiorum diſciplinarumque genera, locorum ubiuis ſingulari Dei omnipotentis gratia & beneficio, mirum in modum refloreſcunt, complures paſſim uariis inſcripti titulis, atque a uiris undequaque doctiſſimis, auctoribusq. probatiſſimis in lucem editi, proſtant libri, qui de primis auitæ atque catholicæ noſtræ religionis principiis, ſummo ſtudio diligentiaque pertractant: quique a prouectioribus rerum Theologicarum ſtudioſis fructu neutiquã pænitendo euol-

uuntur : tamen nihilominus adhuc ab eo tempore, quo nobis hæc prouincia ſcholaſtica eſt demandata, onusque examinandi ſacrorum ordinum candidatos, qui Ordinandi uulgo nuncupantur, ſecundum ſtilum ſcholaſticum noſtris eſt humeris impoſitum : ad hanc uſque horam indies graues admodum ac pene intolerandæ audiuntur querelæ, ab omnibus iis, qui ſe ſubiicere examini, antequam promoueantur, coguntur : ut ſunt omnes qui ſacris initiari ordinibus cupiunt : ſimiliter & hi, qui recens poſt acceptam ſacerdotalis dignitatis promotionem, ad parochialem ſiue paſtoralem deſtinantur curam : itidem & illi qui ſua parochia, cui ante præfuerant, renunciata, ad aliam commigrant : item alii nonnulli qui conſimili officio adminiſtrationeque in Eccleſia funguntur, qui ſimul omnes nullo diſcrimine uel reſpectu perſonæ habito, prius ſe examini ſiſtere debent, quam uoti compotes fiant, admittanturque quem ad modum Reuerendiſſimus Dominus noſter, & princeps Illuſtriſſimus, Dominus Otho Truchſes, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Albanenſis, Epiſcopus Cardinalis, & Auguſtanæ huius noſtræ Eccleſiæ Antiſtes incomparabilis, omniumque ſtudioſorum, maxime autem eorum quibus in uotis eſt ſua pro uirili aliquando rem catholicæ Eccle-

ſiæ promouere; eidemque indefeſſo ſtu dio inſeruire, Mœcenas liberaliſſimus; una nobiſcũ ſtrictiſſime ſtudioſiſſimeq; hoc obſeruari & uult & præcipit: ſicut uidere eſt in ſynodi Auguſtanæ diœceſeos ſtatutis. Ab iſtis, inquam, omnibus, querimoniæ audiuntur propemodum quotidie graues, nullum certum reperiri libellum, in quo ea comprehendantur, aut tali ordine, compendio, aut methodo tradita inueniantur, quæ in publicis Ordinandorum examinibus proponi & exigi conſueuerunt. Nam non cuiuis uel ob paupertatem, uel ob temporis anguſtiam, uel alias ob cauſas, integrum eſt iſtos longiores in Theologia tractatus comparare, & annos aliquot euoluere. Ac proinde clamitant ſubinde, ſatis duriter & acerbe ſecum agi, quod uſque adeo rigide & ſeuere examinentur, & non raro ab ordinibus repulſam patiantur, reiicianturque. Quapropter uno ore omnes, quos ego audiui, efflagitant, ut liber aliquis edatur, qui hæc compendioſe complectatur & edoceat, quo ad manum & in parato aliquo pacto habeant, unde inſtructiores paratioresque ad ordines ſuſcipiendos, aleamque examinis ſubeundam confidentiori animo accedere poſſint. Hinc operæ pretium necnon Eccleſiæ utile fore exiſtimaui, ſi quæſtiones quæ ordinandis obiici neceſſario de-

bent & ſolent, in epitomen colligerentur. Itaque cum a primo tempore, quo huic ſcholaſticæ prouinciæ a uobis Patronis meis eximiis præfectus ſum, confeſtim Catecheſim quandam ex diuerſis probatis & orthodoxis ſcriptoribus congeſſiſſem & compoſuiſſem, adoleſcentibusque noſtræ inſtitutioni, & diſciplinæ commiſſis, quotidie ut calamis exciperent, dictaſſem, idque in eum tantummodo finem, quo optima quæque religionis noſtræ uere catholicæ primordia haberent, primaque Theologiæ, ad quam aliquando perdiſcendam aliquorum diſcipulorum noſtrorum ſtudia diriguntur, ediſcerent rudimenta: & Catecheſi hac noſtra dictando ad umbilicum iam perducta, & noſtris a diſcipulis breui temporis interuallo memoriæ commendata (quod ipſi in trimeſtribus ſcholæ noſtræ examinibus, reuerendis dominis ſcolarchis noſtris, pariter & aliis nonnullis uiris eruditis ſubinde præſentibus ſuis reſponſis reipſa declararunt) mox alii non pauci, tum ſtudioſi, tum ordinum ſacrorum candidati, immo plerique ſacerdotes & parochi huius Diœceſis, quibus hæc noſtra ſic dictata Catecheſis uiſa, lecta uel audita erat, uotis omnibus eam deſiderare, amplectique cœperunt, adeo ut breui in aliquot centena deſcripta ſit exemplaria, partim noſtris a diſci-

ſcipulis, partim uero ab aliis, precioque ſatis magno diſtracta & diuendita, atque ad loca etiam longe hinc diſtantia transmiſſa. Proinde ubi hoc a reuerendis dominis ſcholarchis noſtris, atque examinis ordinandorum aſſeſſoribus animaduerſum eſt & perſpectum, diu multumque nos hortati ſunt, ut hanc noſtram Catecheſin reuideremus, recognoſceremusque, & in lucem edi pateremur, quo labor moleſtiaque toties tranſcribendi ſemel tolleretur, pluribusque hac ratione conſuleretur. Huc accedit quod uiri non pauci cum pietate, tum in primis rei Theologicæ peritia conſpicui, quibus hic noſter catecheſeos liber ſubinde & uiſus & perlectus & probatus fuit, penitus cum ſuaſerunt, tum quaſi perpulerunt, ut editionem quam ocyſſime fieri poſſet, maturaremus: futurum enim haud dubie affirmabant, quod hic liber non ſolum ordinandis, uerumetiam aliis ſtudioſis adoleſcentibus, in Catholicorum ſcholis uerſantibus, haud parum emolumenti eſſet allaturus.

Quam ob rem horum aliorumque multorum ſuaſu, conſilioque adducti, & perſuaſi, librum prælo, quamuis inuiti, commiſimus. Etenim neſcius non eram, quod noſtris zoilis Vitilitigatoribus obtrectatoribusq. maledicis, qui ad obganniendum & detrahendum iis, qui boni aliquid operis meditantur,

tantum prognati uidentur, me rodendum cauilliſq. eorum traducendum eſſem expoſiturus. Verum enimuero cum iſtiuſmodi hominum generi nemo uir bonus aut doctus per omnia umqam ſua quantumcumque pia & proficua probare potuerit: quibus non Dei honor, proximi commodum, aut reipublicæ promouendæ ſtudium, ſed liuor edax ac carpendi & aliorum labores ſuggillandi uoluptas cordi eſt: fruſtra nos operam hic noſtram contereremus, ſi hominibus huiuſcemodi complacere ſtuderemus. Valeant itaque tales cum innata ſibi maledicendi cupiditate & obtrectandi libidine, proculque diſcedant, qui inter bonos diſſidium uolunt: quibus, ſi non aliud quam obtrectare & carpere uelint, hoc diſticho Horatiano reſponſum ſit & ſatisfactum:

Viue, uale, ſi quid noniſti rectius iſtis.
Candidus imperti, ſi non, his utere mecum.

Item: *Sin melius quid habes, accerſe, uel imperium fer.*

Neque enim hoc nobis uitio uerti debet, neque aliquis merito in calumniam rapere poteſt, quod pleraque ea que ſelectiſſima ab aliis auctoribus mutuati ſumus, excerpſimus & in unum quaſi faſciculum comportauimus, cum illud comici uulgo protritum ſit ueriſſimum: Nullum eſt iam dictum, quod non dictum ſit prius. Quæ ſane ſenten-

tia non tam in nos, quam in omnes pariter ſcriptores, qui hac noſtra ætate, uel multa ante ſæcula, etiam quacumque de materia ſeu argumento ſcripſere, aptiſſime quadrat: quoniam quidem eadem propemodum ſuis in lucubrationibus, nobis legenda diuerſi proponunt, quæ quondam uetuſtiſſimis ab auctoribus in lucem emiſſa ſunt & tradita. Nullum iccirco cum ſcribunt aliud operæprecium facere uidentur, quam quod eadem quæ ab aliis prius, uel ſcripta uel dicta ſunt, fuſius interdum, interdum breuius & contractius enarrent: meliora ad remque proprie pertinentia, hinc inde more ſedularum apum depromant & comportent, commodius omnia diſponant & collocent: poſtremo elegantius dilucidiuſue ob oculos lectori cuncta proponant, ac ad eius captum uniuerſa comptius dirigant. Quæ ſane res, ſi fœliciter & bona fide præſtetur, eſt & ſummæ induſtriæ & laboris maximi, nec non fructus haudquaquam uilipendendi: attamen non raro etiam multa eiuſcemodi ſcriptores, a ſe & diligenter & utiliter excogitata ac inuenta, atque ipſi lectori nequaquam infrugifera, materiæ quam tractant, adiicere ſolent. Idipſum & nos hac in Catecheſi ſeu ordinandorum examine imitari, & effectum dare ſtuduimus, quod an ſimus aliqua ex parte aſſecuti, penes candidorum lectorum iudi-

iudicium eſto. Quo circa quam breuiſſime, & quam optimo potuimus ordine, complexi ſumus ea, quæcumque ſacra ad miniſteria aſpirantibus, atque ipſis quoque ſacerdotibus & parochis ſcitu cumprimis ſunt neceſſaria: nimirum quæ maxime concernunt fidem, ſpem, caritatem, ſacramenta, uirtutes, uitia ſeu peccata, ſingulorum ordinandorum officia, atque alia eius generis. Conſcripta autem ea ſunt a nobis rudi & pingui ſatis Minerua, ſtyloque facili, & cuiuis obuio, potiſſimum in eorum gratiam qui rudiores ſimplicioreſue ſunt, quam ut obſcura & difficilia comprehendere ualeant: tales enim circa ſacramentorum adminiſtrationem, breuibus ac dilucidis opus habent explicationibus, ut eo melius faciliusque rem ipſam percipiant. Sublimiora tamen nonnulla adiunximus, peritioribus conſulentes, ut & ipſis ſit materia, de qua ubi ad examen uentum fuerit, reſpondeant. Ceterum autem quam ſit & utile & neceſſarium, hac noſtra præſertim tempeſtate, multo calamitoſiſſima & longe uitioſiſſima, qua diuerſa propemodum totius Chriſtiani orbis loca, abuſibus, ſcandalis, erroribus, ſchiſmatibus ac hæreſibus ſcatent, & nefandis cuiuslibet generis uitiis exundant: ordinum ſacrorum candidatos, parochos ſeu animarum paſtores, eorumque coadiutores, & eos qui concionan-

cibnandi munus obeunt; aliosque denique Eccleſiæ Dei miniſtros, diligenter, exacte ac ſeuere in eruditione iuxta & moribus, atque uitæ honeſtate, & maxime in fide ac religione catholica examinari & approbari, antequam ad tremenda illa ſacramentorum myſteria conficienda, & contrectanda, uel ad regendam animarum curam, aliaque magni momenti Eccleſiaſtica officia adminiſtranda, admittantur, res ipſa aperte, proh dolor, declarat. Præterea, miſerrimus quoque Eccleſiæ ſtatus palam indicat, quam ſit & utile & neceſſarium, ut in poſterum ii, qui ad ſacros aſpirant ordines, maiori cura diligentiorique ſtudio ſeſe ad digne aliquo modo ſacroſanctam ſacerdotii dignitatem, qua in cælis ſimul & mundo nulla maior aut excellentior reperitur, ſuſcipiendam præparent: imprimisque curent, ut ſint uitæ honeſtæ, ſanctæ conuerſationis & boni exempli. Siquidem ſacerdotes facti, in ſacroſancto altaris miniſterio, ſanctum ſanctorum, hoſtiam uiuam, ſanctam & immaculatam, dominum redemptoremq. noſtrum Ieſum Chriſtum, Deum pariter & hominem conſecrant, offerunt & ſumunt iuxta ipſius Chriſti mandatum. *Hoc facite in meam commemorationem.* Deinde, ut & Luc. 22 præditi ſint ſcientia prudentiaque qua (ſecundum illud Chriſti uerbum, leproſis a ſe mundatis dictum: *Ite oſtendite* Luc. 17

nos ſacerdotibus, lepram a non lepra, & lepram a lepra, ideſt, peccatum, quod animæ lepra nuncupatur, a non peccato, & peccatum a peccato, hoc eſt, peccata grauiora a leuioribus mortalia a ue-
Ioan. 20 nialibus diiudicare poſſint: ſciantque quorum peccata remittere uel retinere, quos ſoluere & ligare debeant. Nequa-
Mat. 18 quam igitur illi Ordinandorum examinatores & eorum aſſeſſores officio ſibi demandato uidentur facere ſatis; præſertim hoc noſtro deplorato & exulcerato ſæculo, qui nimis negligenter, perfunctorie & leuiter examinant, atque ob id ſæpenumero, heu nimium ineptos & inidoneos, cum ſummo Eccleſiæ catholicæ naufragio, admittunt & promouent: nimirum uel precio, uel precibus deliniti, uel magnatum interceſſionibus moti, uel mala & antiqua conſuetudine ducti. Soliti etenim ſunt ejuſmodi indocti homines, ad ſacros ordines aſpirantes, & ſuæ doctrinæ uitæq. honeſtati diffidentes, ad talia ſæpe media confugere, quo uoti fiant compotens: quod ubi eis contigit, confeſtim cæci cæcos ducunt, & pariter, iu-
Luc. 6 xta Euangelium, in uariorum errorum & æternæ damnationis foueam ſeſe præcipitant. Maximum itaque foret operæprecium, ut Ordinandi, ſimul & ii, qui eos ordinant, & ad ordines promouent, priuſquam ordines iſti ſacroſancti conferrentur, ſerio & diligenter has

& con-

& conſimiles ſacræ ſcripturæ uoces & admonitiones ſecum expenderent, ſimulque obſeruarent.

Ad Tim. Paulus: *Manus nemini cito impoſueris, nec communicaueris peccata alienis.* Tim.1 cap.5

Idem eadem in Epiſtola de Eccleſiæ miniſtris uerba faciens, dicit: *Hi probentur primum, ſic miniſtrent, nullum crimen habentes.* Tim.1 cap.3

Item: *Presbyteri qui bene præſunt, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in uerbo & doctrina.* Hic nota duo: Bene præeſſe, & in uerbo & doctrina laborare. Tim.1 cap.5

Item in actis: *Attendite uobis & uniuerſo gregi, in quo Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Ego ſcio, quoniam intrabunt poſt diſceſsionem meam lupi rapaces in uos, non parcentes gregi. Et ex uobis ipſis exurgent uiri loquentes peruerſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe: propter quod uigilate*, &c. Act.20

Præterea D. Petrus de populi paſtoribus in hunc mundum uerba facit: *Paſcite qui in uobis eſt gregem Dei, prouidentes non coacte, ſed ſpontanee ſecundum Deum: neque turpis lucri gratia, ſed uoluntarie: neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Et cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſsibilem gloriæ coronam.* 1 Pet.5

Inſuper apud Malach. *Labia ſacerdotis* Mala.2

tis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum eſt.

Oſea.4 Ad hæc Dominus per Oſeam: *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam ego te, ne ſacerdotio fungaris mihi.*

Paulus quoque de ſuo Timotheo teſtatur, & eundem commendat, quod ſacras literas nouerit ab infantia, quæ potuerunt illum, & per eas ille alios inſtruere ad ſalutem.

Eſa.52 Item Eſa. *Mundamini, qui fertis uaſa domini.*

Leuit.19 Et in Leuitico: *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum dominus Deus ueſter.*

Ezech.3 Poſtremo Dominus apud Ezechielem minatur, quod uelit ſanguinem ſubditorum requirere de manibus paſtorum, ſi in prædicando, & officio ſuo ſatisfaciendo fuerint negligentes.

Hiſce ex omnibus perfacile eſt ſcire, quænam ſint potiſſime qualitates, proprietates, & conditiones, quæ in Eccleſiæ miniſtris requiruntur. Porro quando uetus illa & cumprimis laudabilis iam penitus inoleuit conſuetudo, eamque propemodum omnes, qui in publicum ſuas emittunt lucubrationes, ſtudioſe uſque obſeruant, ut eximium & ſingularem ſibi aliquem deligant patronum, cui ſua monumenta dedicent, ut eius patrocinio & auctoritate a nefariis criticorum & obtrectatorum calumniis, latratibuſque eo ſint tutiores:

eandem ego conſuetudinem ſpernere nequaquam uolui, quin ſectandam po tius putarim. Quapropter mihi diu mul tumque animo agitanti, cuinam patrono potiſſimum, aliorum exemplo, hæc noſtra nuncuparem, nemo alius hanc ad rem magis accommodus occurrit, quam uos Domini clariſſimi, Mecœnateſque mei munificentiſſimi: qui omnium optime & rectiſſime præſenti ueſtro patrocinio, quandocumque fuerit neceſſe, mihi adeſſe poteritis: quique omnium optime, cum de me, tum uniuerſa noſtra de ſchola, atque ipſo Ordinandorum examine ſemper eſtis pro meriti. Vobis ergo, Reuerendi in Chriſto Patres ac Viri excellentiſſimi, hanc noſtram Catecheſin, ſeu ordinandorum Examen (quia ueſtro in primis auſpicio, iuſſu & auctoritate in publicum prodit) nuncupare uiſum, eſt uobiſque hanc offerre, tamquam mei erga uos animi grati μνημόσυνον indiciumque perpetuum. Proinde uos etiam atque etiam oratos & obſecratos uelim, ut hoc quidquid eſt muneris, quod uobis a me cliente ueſtro offertur & dedicatur, lubentibus beneuoliſque animis pro ſingulari ueſtro in me ſtudio, accipere non dedigemini. obnixeque flagito, ut poſt hac me, ſcholam ueſtram, & ordinandorum examen ea, qua hactenus, beneuolentia, amore, ſtudio, fauore & liberalitate proſequi per-

gatis.

gatis. Quoniam quidem plurimum hac tempeſtate catholicæ Eccleſiæ intereſt, ſcholas & ordinandorum examina cum recte inſtitui, tum diligenter obſeruari: quod ſane omnes harum rerum periti, & pii & catholici uiri uno ore ingenue fateri coguntur: imo hoc ita eſſe, tum res ipſa, tum quotidiana ſatis ſuperque nos docet experientia. Videmus enim, diis gratia, hac noſtra ætate non paucas per Germaniam Eccleſias reuerendiſs. & ampliſs. domini Cardinalis & Epiſcopi noſtri & ueſtro exemplo inductas, ſcholas celebres non pœnitendis ſumptibus, aut nouas inſtituere, aut propemodum incuria collapſas inſtaurare, Ordinandorumq. examina ſtrictius obſeruare, reformareque ut non modica ſpes ſit, hac uia in poſterum rebus Eccleſiaſticis multo melius conſultum fore. Deus opt. max. uos dominos & Mœcenates meos benigniſſimos Eccleſiæ ſuæ (cui huc uſque hac celebri in urbe magno cum fructu, nec minori cum laude, præſidetis: atque ſtudioſe ſemper curatis, ut cultus diuinus per omnia quam diligentiſſime ac quam optimo ordine, pietate, deuotione, ſtricta denique & diligenti recti regiminis ac diſciplinæ Eccleſiaſticæ obſeruatione, coercendo uidelicet & puniendo diſcolos ac rebelles, & bonos idoneosque quos Eccleſiæ uſui eſſe cenſetis, pro meritis prouehendo, & ad meliora ſemper pro

mouen-

mouendo: ad omnipotentis Dei gloriam, & Eccleſiæ catholicæ reſtaurationem, peragatur: uſque adeo, ut hac in parte omnium bonorum iudicio, nulli per uniuerſam Germaniam Eccleſiæ cedatis) quam diutiſſime ſuperſtites & incolumes conſeruare, conatusque ueſtros longe ſanctiſſimos pariter & pulcherrimos, maximeque neceſſarios bene fortunare dignetur. Datum Auguſtæ Vindelicorum: Anno recuperatæ per Chriſtum ſalutis, milleſimo, quingenteſimo, ſexageſimo tertio, menſe Decembri.

moriendo: ad omnipotentis Dei gloriam, & Eccleſiæ catholicæ reſtaurationem, peragatur: uſque adeo, ut hac in parte omnium bonorum iudicio, nulli per uniuerſam Germaniam Eccleſiæ cedatis) quam diutiſſime ſuperſtites & incolumes conſeruare, coniunctisque uestros longe ſanctiſſimos patres & pulcherrimos, itaque neque meos labores bene fortunare digneris. Datum Auguſtæ Vindelicorum: Anno reparatæ per Chriſtum ſalutis, milleſimo, quingenteſimo, ſexageſimo ſexto, menſe Decembri.

QVID EST CATECHISMVS?

Catechiſmus eſt breuis, & ſuccincta fidei, & religionis Chriſtianæ traditio: qua rudes adhuc in Chriſto inſtituuntur.

QVE VOX EST CATEchiſmus?

GRæca, deſcendens a uerbo κατηχίζω, quod idē eſt cum κατηχέω, ac ſignificat uiua uoce erudio: nā ἠχώ, id eſt, ſonus, uel uox: quod myſteria olim non ſcripto,ſed uoce traderentur. Inde Catecheſis, inſtructio Baptizandorum in fide: Et Catechumeni dicti ſunt, qui rudes adhuc in Chriſto, primis Chriſtianæ religionis elementis imbuuntur, & initiantur. In naſcentis enim ſeu primitiuæ Eccleſiæ primordiis, cum adulti Sacramentum Baptiſmi ſuſcepturi erant primum omnium erudiebantur in articulis fidei Chriſtianæ,iuxta Symboli Apoſtolici regulam: & quid de Deo ipſo ſentiendum eſſet. Et qui huiuſmodi Chriſtianæ doctrinæ rudimentis inſtructi erant, antequam Baptiſma perciperent, Catechumeni appellabantur: qui tametſi ſacris fidei noſtræ myſteriis initiati, & quid credere deberent, edocti eſſent, non-

dum tamen in Chriſto lauacro Baptiſmatis erant regenerati.

QVID EST THEOLOGIA?

EST rerum diuinarum cognitio: earum maxime, quæ ſacris diuinæ ſcripturæ libris traditæ ſunt, & comprehenſæ.

QVAE VOX EST THEOlogia?

GRæca itidem, θεὸς enim eſt Deus, & λογὸς ſermo: perinde ſonans, ac ſi dicas: Sermo de Deo, ſeu rebus diuinis, hinc θεολογεῖν, quod diſſerere eſt de rebus diuinis: & θεολογική, Prima Philoſophia, quæ res diuinas, & æternas contemplatur.

QVAE EST SCRIPTVræ Sacræ utilitas?

AD hanc quæſtionem reſpondet D. Paulus *Omnis* (inquiens) *ſcriptura, diuinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum arguendum, corripiendum, erudiendum in iuſtitia: ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* *2 ad Timot. ca. 3*

QVOD EST THEOLOgiæ ſubiectum?

Eſt

EST Deus ipſe: uniuerſa enim Theologia tractat de Deo, & eſſentia diuina. Quæ tametſi de creaturis quoque, & moribus hominum agit id, tamen non fit alia ratione, niſi qua ad Deum referuntur, & ordinantur.

QVID EST DEVS?

RESpondeo, Natura diuina, omnẽ creatum ſuperat, & excedit intellectum, ideoque nulla commoda & abſoluta poterit explicari definitione. Ad hunc locum facit, quod Simonides poeta, quærenti cuidam, quid Deus eſſet reſpondit: Quanto magis (inquiens) cogito de Deo, tanto minus ſcio. Eſt enim natura diuina ineffabilis, nec a quoquam poterit commode ac perfecte, ut dixi, explicari: communiter tamen dici ſolet: Deum eſſe, quo nihil melius cogitari queat. Et Diuus Paulus: *Deus* (inquit) *eſt, ex quo, per quem, & in quo ſunt omnia.* *Rom. 11*

Item Deus ſpiritus eſt, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & ueritate adorare oportet. Item Deus eſt ſpiritus, & mens æterna ſine principio, ſine fine: ſubſtantia indiuiſibilis, inuiſibilis, incorporea, ineffabilis, incomprehenſibilis, ſapientiſſima, optima, maxima, ſimpliciſſima, inæſtimabilis, immenſa, a nemine creata, & quæ omnia creauit: cuius maieſtatem, & ſublimitatẽ nemo *Ioan. 4* *Auguſt. lib. 1. de*

 homi-

doctrina Chriſtia-na cap. 5 hominum perueſtigare, & inquirere pō terit. Quę eſt ipſum eſſe, & a qua rebus conditis uenit, ut ſint, & ſubſiſtant.

DEVS VNDE DICITVR?

SEcundum aliquos, Deus Latinis dicitur a dando: quod omnia nobis ab ipſo donentur, & abunde ſuppeditentur. Græcis uero θεὸς dici uidetur a θέαομαι, quod ſignificat uideo, inſpicio: quod ipſe omnia uideat, intueatur, uidendo penetret, & agnoſcat? Omnia enim nuda ſunt, & aperta oculis Dei, qui & abditiſſimas mentium cogitationes cognoſcit: unde & καρδιογνώστης, id eſt, cordium ſcrutator, & cognitor appellatur. Alij uero ſic dictum putant a θεῖν, hoc eſt, a currendo, quia ubique cum opus eſt, accurrit, & opem fert. Nonnulli a metu Deum dictum exiſtimant: δίος enim Græce, nomen eſt Iouis, & idem eſt, quod φόβος, id eſt, timor, uel metus latine. Cũ enim Deum dicimus, ens quoddam intelligimus, quod timere debeamus, iuxta illud Statii Poetæ, primus in urbe Deos fecit timor.

Porro Hebræis Deus appellatur Iehouah: quod eſt nomen tetragrammaton, diuinam naturam, & eſſentiam ſignificans. Et Deus, cum dixit Moyſi: Ego ſum, qui ſum, dices filiis Iſrael: qui eſt, miſit me ad uos: in illis uerbis natu-

naturam ſuam expreſſit. Videtur Augu- D. Aug. lib. 1. de Trinitat. cap. 1
ſtinus huius eſſe opinionis; ut, Qui eſt
ſit nomen Dei proprium, quem admo-
dum apud Hebræos Iehouah nomen
tetragrammaton, quod ſub quibuſdam
occultis myſteriis naturam diuinam ſi-
gnificabat, & ob id numquam ab huma
na lingua Iehouah proferebatur.

Memoria tene, quod diuus Auguſt. Lib. 5. de Trinitat. cap. 3
aſſerit, Deum propius cogitari a nobis,
quam dici, & propius eſſe, quã a nobis
cogitetur. Poſtremo Germani Deum ap
pellant a bonitate, ſeu clementia, GOT:
ut ſit, quaſi dicas, *Gut*: Solus enim Deus
natura bonus eſt, atque adeo ſummum
bonum.

EST NE DEVS DICEN-dus triplex?

NOn, Deus enim ſimplex eſt, imo ſimpliciſſima natura, qui licet trinus ſit in perſonis, eſt tamen trium perſonarum, patris, & filii & Spiritus ſancti, una ſubſtantia, una natura, una eſſentia, una diuinitas, æqualis gloria; par poteſtas, & coæterna maieſtas. *Tres ſunt*, (inquit D. Ioan.) *qui teſtimonium perhibent in cælo, pater, & uerbum, & Spiritus ſanctus; & hi tres unum ſunt.* 1 Ioan. 5

QVAE SVNT ATTRIBVta perſonarum?

DEo Patri attribuitur potentia, Filio ſapientia, Spiritui ſancto bonitas: Vide hac de re la-

 tametſi

ctus magiſtrũ Sent.li. 1. diſt. 34. tametſi operationes ſint tribus perſonis communes, iuxta Athanaſii Symbolũ.

QVOT SVNT PARTES Scripturæ ſacræ?

DVæ, Nouum & uetus Teſtamentum: uetus Teſtamentum continet libros Biblicos, qui ſcripti & æditi ſunt ante Chriſtum natum: ut ſunt libri Moyſis, Pſalmorum, Prophetarum, cum aliquot aliis.

Nouum Teſtamentum continet libros ſcripturæ, qui æditi ſunt poſt Chriſtum natum; ut ſunt libri Euangeliorum Chriſti, Epiſtolarum Apoſtolorum, cum nonnullis aliis.

QVID EST TESTAmentum?

TEſtamentum fœdus eſt, ſeu pactum, quod Deus nobiſcum iniuit & pepigit de æterna & cæleſti hereditate poſſidenda.

DISTINGVVNTVR NE NOuum & uetus Teſtamentum?

ETiam, nam uetus Teſtamentum promiſſiones habet de rebus terrenis, & temporalibus: utpote de poſſidenda terra promiſſionis, de abundantia, ubertate, & copia fructuum terræ, de

de terra, lacte & melle fluente, & eius generis aliis. Nouum uero Teſtamentum, quod Deus nobiſcum pepigit per filium ſuum unigenitum, promiſſiones habet rerum cæleſtium, & æternarum, ut gratiæ diuinæ, remiſſionis peccatorum, regni cælorum, & æternæ beatitudinis acquirendæ.

SVNT NE ALIAE ADhuc inter duo Teſtamenta differentiæ?

SVnt equidem, Lex uetus promittebat Chriſtum exhibendum, Noua uero exhibet iam promiſſum.

Vetus teſtamentum lex erat carnalis, & timoris: Nouum lex eſt ſpiritalis, & amoris. Breue (inquit) Auguſt. diſcrimen eſt inter uetus & nouum Teſtamentum, Timor & Amor.

Lex uetus extrinſecus ſcripta erat in tabulis lapideis, quæ terrebat & condemnabat: Lex noua intrinſecus ſcripta eſt in cordibus piorum, quæ iuſtificat, & heredes conſtituit gloriæ æternæ. De qua eſt illud Hieremiæ: *Dabo legem meam in uiſceribus eorum: & in corde eorum ſcribam eam.* Hier. 31

Lex uetus data eſt per Moyſem ſeruũ Dei, &, ut Apoſtolus ait ad Galatas, miniſterio Angelorũ: noua uero per ipſum filium Dei, iuxta illud Ioan. *Lex per Moyſen data eſt; Gratia uero, & ueritas* Ioan. 1

 facta

facta eſt per Ieſum Chriſtum. Item lex Moſaica continebat umbram, & figuras re-
Hebr. 10 rum, iuxta illud Apoſtoli: *Impoſſibile eſt ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata*: Lex uero Chriſti, & Euangelica, ueritatem habet, lucem, & ipſam rerum imaginem.

PROBA ISTA ALIQVO modo ſcripturæ teſtimoniis?

1 Cor. 10 *Veteribus omnia contingebant in figuris, nobis autem omnia in ueritate exhibita ſunt.*

2 Cor. 3 Item, *Littera occidit, Spiritus autem uiuificat*. Ibi per litteram uetus intelligitur Teſtamentum, per Spiritum uero nouum.

Tit. 2 *Apparuit gratia* Dei *ſaluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos.*

Hebr. 1 *Multifariam, multisq. modis* Deus *olim loquens patribus in Prophetis; nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio, &c.*

Hebr. 10 *Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam rerum imaginem.*

Exod. 25 Deus loquitur Moyſi; *Vide omnia facito ſecundum exemplar, quod tibi oſtenſum eſt in monte.*

EST NE ALIA LIBRORUM Biblicorum diſtinctio?

Est, ſunt enim alii libri Canonici, alii Apocryphi.

QVI SVNT CANONI-ci Libri?

QVibus auctoritas Eccleſiaſticorum dogmatum confirmatur. Dicuntur Canonici, quia κανων græce, regula eſt latine: eo quod ad ipſos, tamquam ad regulam, & quaſi lydium lapidem, fidei ac religionis Chriſtianæ documenta probanda ſint.

QVI SVNT APOCRYPHI?

APocryphi ſunt, de quorum fide dubitatur, & qui tantum ad ædificationem plebis ualent, non ad confirmanda Eccleſiaſtica dogmata. Apocryphum enim uocatur, non quod eſt falſum, ſed id, quod eſt abſconditum, hoc eſt, quod ab Eccleſia publice non eſt receptum, tamquam canonicum.

Libri Canonici alio nomine Authentici dicuntur, unde & ſcriptura canonica, authentica nomen habet; & Canonici, qui ſcripturam ſacram legunt, & interpretantur.

QVI ERGO SVNT, ET quot numero libri ueteris Teſtamenti?

LIbri ueteris Teſtamenti recenſentur numero 37. Pentateuchus, id eſt, quinque Moyſis uolumina (hoc

enim ſonat πεντατεῦχον) Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deutoronomion. Deinde eſt Ioſue, Iudices, Ruth, quattuor Regum libri, Paralipomenon duo, Eſdræ duo, primus ſcilicet & ſecundus qui dicitur Nehemias, Tobias, Iudith, Eſther, Iob, Pſalterium, Prouerbia Salomonis, Eccleſiaſtes eiuſdē, & Cantica Canticorum, libellus Sapientiæ, Eccleſiaſticus, quattuor Prophæte maiores, Eſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Threnorum, Baruch, Duodecim Prophetæ minores, & duo libri Machabæorum.

QVI EST QVOT SVNT Libri noui Teſtamenti?

LIbri noui Teſtamenti numerantur 27. Quattuor Euangelia, Acta Apoſtolorum, quattuordecim epiſtolæ Paulinæ, ſeptem epiſtolæ Canonicæ, quas alii Catholicas appellant, ſunt enim quaſi uniuerſales, & non ad unum hominē, uel Eccleſiam ſcriptæ, ut Paulinæ, ſed ad plures, immo ad omnes, & uniuerſos Chriſtianos: ut tres D. Ioannis, Petri duæ, Iacobi una, Iudæ una, & beati Ioannis Apoſtoli Apocalypſis.

QVAE SVNT, ET QVOtuplicia ueteris Teſtamenti præcepta?

TRiplicia: Moralia, Iudicialia, & Cærimonialia: Deutoro. 5. *Cuſtodi* *Deut. 5*
præce-

præcepta Domini Dei tui, ac teſtimonia & cærimonias, quas præcepi tibi.

Moralia erant de eis, quæ pertinent ad bonos mores & uirtutes, quæ & rationi conueniunt, ſemper & ubique ſeruanda: cuiuſmodi eſt præceptū de diligendo Deo, & proximo, & quæ Decalogo continētur, quæ & in nouo Teſtamēto nō ſunt ſublata, ut pote perpetuo duratura & ſeruanda. De quibus Chriſtus dixit. *Nolite putare, quia ueni ſoluere legē aut Prophetas: nō ueni ſoluere, ſed adimplere.* *Matt. 5*

Cærimonialia umbra erant & figuræ futurorum, & in Chriſtum uenturum reſpiciebant, Chriſto autem apparente, antiquata ſunt & abolita: umbra enim ſuperuenienti ueritati ceſſit.

Iudicialia erant, quæ pertinebant ad lites iudiciorum, per Moyſen conſtitutorum, quæ iam neminem obligant, præter unum populum Iudaicum ad cuius ſtatum formandum, pro opportunitate illius temporis, præcipue ſeruiebant.

QVOT PARTIBVS CONſtat nouum Teſtamentum?

TOtidem quoque, doctrina, ſacramentis (ſub quibus Cærimoniæ comprehenduntur) & diſciplina.

QVOT SVNT VIRTVTES Theologicæ.

TRes: Fides, Spes, Caritas. Ait enim Apoſtolus: *Nunc autem manent fides, ſpes, caritas, maior horum caritas.* *1 Cor. cap. 13*

QVARE DICVNTVR Theologicæ uirtutes?

QVod circa illas tota Theologia uerſetur: uel quia a ſolo Deo nobis infunduntur. Vel etiam, quia Deo reuelante nobis in ſacra ſcriptura traduntur præcipue autem quia Deum ipſum habent, pro immediato obiecto circa quod uerſantur. Dicuntur etiam uirtutes infuſæ, quod diuinitus nobis
Rom.5 infundantur, iuxta illud Apoſtoli: *Caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, cui datus eſt nobis.*
Epheſ.2 Et de fide ait idem Apoſtolus: *Gratia ſalui facti eſtis per fidem: et hoc non ex uobis. Dei enim donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.*

QVOT SVNT VITIA SEV peccata uirtutibus illis diuinis oppoſita?

TOtidem quoque infidelitas, quæ opponitur fidei, deſperatio ſpei, & caritati odium Dei.

QVID EST FIDES?

Hebr.11 FIdes iuxta Paulum eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium.
Item iuxta Doctores. Fides eſt donũ Dei, quo homo illuſtratus, firmiter ad

ſentitur iis, quæ diuinitus ad credendum ſunt reuelata.

Iuxta D. Chryſoſtomum, Fides eſt lumen animæ, oſtium uitæ, & fundamentum ſalutis æternæ.

QVOT SVNT SYMBOLA Fidei ædita & ab Eccleſia recepta?

QVattuor, unum Apoſtolorum, alterum Athanaſii, tertium Nicænum, & quartum Conſtantinopolitanum.

QVOT SVNT ARTICVli Fidei Symboli Apoſtolici?

DVodecim iuxta numerum duodecim Apoſtolorum.

1 D. Petrus: Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorē cœli & terræ.

2 D. Iacobus maior: Et in Ieſum Chriſtum filium eius unicum Dominum noſtrum.

3 D. Ioannes Euangeliſta: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria uirgine.

4 D. Andreas: Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

5 D. Philippus: Deſcendit ad inferna, tertia die reſurrexit a mortuis.

6 D. Thomas: Aſcendit ad cœlos ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

7 D. Bartholomæus: Inde uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos.
8 D. Matthæus. Credo in Spiritum ſanctum.
9 D. Iacobus minor: ſanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum communionem.
10 D. Simon: Remiſſionem peccatorum.
11 D. Iudas Thadæus: Carnis reſurrectionem.
12 D. Matthias: Vitam æternam.

QVID EST SYMbolum?

Symbolum, prout propoſito noſtro inſeruit, eſt certorum articulorum fidei Chriſtianæ collectio, & quaſi in unum collatio.

QVID EST ARTIculus?

Eſt certum aliquod fidei dogma, ab aliis ſeiunctum. Quemadmodum enim articulus proprie dicitur partium diſiunctarum coaptatio quædam, & in unum colligatio, prout in corpore particulæ membrorum ſibi inuicem coaptatæ, articuli dicuntur: ita fidei Chriſtianæ dogmata dicuntur per articulos diſtingui, quatenus in aliquas certas partes ſecernuntur.

QVID

QVID EST CREDERE?

CRedere eſt firmiſſime, & abſque omni dubitatione, aſſentiri iis omnibus, quæ nobis a prima ueritate, hoc eſt, a Deo reuelata ſunt, & ab Eccleſia Catholica credenda proponuntur.

QVOMODO DIFFERVNT credere in Deum credere Deum, & credere Deo?

CRedere in Deum, eſt Deum credendo amare, præceptis illius obſequi, & uitam iuxta illa inſtituere. Credere Deum, eſt credere, quod Deus ſit. Credere Deo, eſt credere ea omnia eſſe uera, quæ umquã nobis a Deo, uel per filium ſuum, uel per Angelos, uel per Patriarchas & Prophetas, uel per Apoſtolos, ſiue per quoſcumque miniſtros ſuos & Doctores, atque adeo per Eccleſiam Catholicam, firma fide tenenda & credenda propoſita ſunt.

QVARE DICIT SYMBOLum Apoſtolorum, Ieſum Chriſtum filium Dei unicum, cum multi ſint filii Dei.

VNicus eſt filius Dei naturalis, utpote Ieſus Chriſtus, uerus Deus & homo, Patri æterno coæqualis & ὁμόυσιος, ideſt, conſubſtantialis: ſed multi

multi ſunt filii Dei adoptiui, ut pote, omnes regenerati lauacro Baptiſmatis, Chriſti ſanguine & paſsione redempti, omnes iuſti, ſancti & electi. Ioan. 1. *Poteſtatem dedit filios Dei fieri iis, qui credũt in nomine eius.* Natura itaque unus & unigenitus filius Dei eſt Chriſtus Ieſus: Gratia autem & adoptione, omnes, iuſti & ſancti ſunt Dei filii.

Ioan. 1

CVR CHRISTVS APPELlatur Dominus noſter?

QVia ipſe nos ab æterna uindicauit morte, & in libertatem atque adoptionem filiorum Dei aſſeruit. Et ideo peculiari ſcripturæ phraſi appellatione Domini, Chriſtus intelligitur. Hoc frequenter uidere licet in epiſtolis Pauli, ut: pax, gratia & miſericordia a Deo Patre & Domino noſtro Ieſu Chriſto, & ſæpiſſime in aliis ſcripturæ locis.

QVO SENSV DICIT SYMbolum, Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, præſertim cum uſque ad tertium diem quieuerit in ſepulchro?

COrpus Chriſti triduo quieuit in ſepulchro, uerum anima eius inferos adiit, & lymbum patrum, quem ſcriptura inferna loca peculiari locutione appellat, penetrauit.

DIFFERVNT NE VIRtutes Theologicæ?

ETiam, fides enim & ſpes, prout ſupra oſtendimus, uiatorum tantum ſunt, in patria uero euacuabuntur, ut ait Paulus: *Caritas autem numquam excidit*. Ignis caritatis hic quidem accenditur, alibi uero uehementius inflammabitur. 1 Cor. 13

Item fides & ſpes differunt: quia fides eſt rerum præſentium, præteritarum & futurarum: Spes uero futurarum tantum. Ad hæc, fides uerſatur tam circa bona, quàm mala. Credimus æternam iuſtorum beatitudinem, credimus & æternam malorum damnationem: ſperamus autem dumtaxat æternam fœlicitatem, & quæcumque ad eam conſequendam conferunt.

EST NE MVLTIPLEX Fides?

ESt, una uiua, altera mortua: ſiue, una formata, altera informis. De uiua ſeu formata eſt illud Apoſtoli uerbum: *In Chriſto Ieſu neque circuncifio ualet, neque præputium; ſed fides, quæ per dilectionem operatur.* De mortua uel informi ait Iacobus: *Fides ſine operibus mortua eſt.* Galat. 5 Iacob. 2

Item fides alia eſt infuſa alia acquiſita. De infuſa ait Apoſtolus: *Gratia Dei ſalui facti eſtis per fidem, et hoc non ex uobis,* Epheſ. 2

Dei

Dei enim donum eſt. De acquiſita: *Fides ex auditu, &c.*

Fides uiua ſeu formata, eſt, quæ ornata eſt & quaſi amictu bonorum operũ ueſtita. Fides uero mortua uel informis, quæ bonis operibus deſtituitur, iuxta beati Iacobi doctrinam: Quemadmodum corpus anima recedente moritur, ita fides ipſa bonis operibus deſtituta, mortua dicitur.

Iacob.2

IVSTIFICAT NE ſola Fides?

HAeretici mordicus retinent dogma illud de ſola fide iuſtificante, uerum nos, qui Catholicam fidem profitemur & tueri parati ſumus, libere cum Eccleſia Catholica aſſerimus, ſolam fidem iuſtificare non poſſe. Id quod multis ſcripturæ locis cõprobari & liquido demõſtrari poterit. Principio pro noſtra aſſertione facit quod ait Iacobus, fidem ſine operibus mortuam eſſe. Iacobo ſuccedit Paulus: *Si linguis hominum* (inquiens) *loquar & Angelorum, caritatem autem non habuero, factus ſum uelut æs ſonans, aut cymbalum tinniens.* *Et ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem habuero, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.*

Iacob.2 — *1Cor.13* — *Ibidem*

Item

Item ad Galatas ait idem Apoſtolus: *In Chriſto Ieſu nec circumciſio aliquid ualet, neque præputium, ſed fides quæ per dilectionem operatur.* *Galat. 5*

Chriſtus ait: *Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata* Dei. *Mat. 19*

Ad hæc Iacobus: *Dæmones* (inquit) *credunt, & contremiſcunt.* *Iacob. 2*

Apud Matthæum ſcribitur, fatuas uirgines dixiſſe prudentibus: *Date nobis de oleo ueſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur,* ubi olei nomine bona opera intelliguntur. Et eodem capite: *Tunc dicet rex iis, qui a dextris eius ſtabunt, uenite benedicti patris mei, poßidete paratum uobis regnũ a mundi conſtitutione: Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare, ſitiui, & dediſtis mihi bibere, & quæ ſequuntur.* Et paucis interiectis: *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, ſitiui, & non dediſtis mihi bibere, &c.* Ex quibus omnibus facile colligere licet, ad hominis iuſtificationem nõ ſolam fidem ſufficere, quemadmodum nõnulli hæreticorum huius temporis falſo docent, ſcribũt, & imperitæ plebi imponũt, ſed & bona opera neceſſario requiri. *Mat. 25*

Accedit huc quod Paulus de ſeipſo inquit: *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi* Domi*nus in illo die, iuſtus iudex non ſolum autem mihi, ſed & iis qui diligunt aduentum eius.* *2 Tim. 4*

Et

2 Tim. 2 Et alibi: *Nam qui certat in agone, non coronabitur, niſi & legitime certauerit.*

1 Cor. 5 Ad Corinthios ſuos: *Omnes* (inquit) *nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo, ſiue bonum ſiue malum.*

Mat. 22 *Amice* (inquit Chriſtus apud Matthæum) *quomodo huc intraſti, non habens ueſtem nuptialem?* Ibi nimirum per ueſtem nuptialem (Gregorio & Beda teſtibus) nihil aliud, quam gratiam intelligi oportet: ſiue bona opera, quæ ex gratia proueniunt.

Apoc. 14 Ioannes in Apocalypſi: *Amodo iam dicit ſpiritus, ut requieſcant a laboribus ſuis: opera enim eorum ſequuntur illos.*

Iacob. 1 *Non auditores legis* (ait Iacobus) *iuſti*
Rom. 2 *ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtifica-*
Luc. 10 *buntur.* Legiſperito illi apud Lucam dicebat Chriſtus: *Hoc fac & uiues.* Iam & Actorum primo ſcriptum legimus: *Cœpit Ieſus facere & docere.* Itaque ex iis aliiſq. permultis & innumeris fere ſcripturæ locis & teſtimoniis perſpicuum eſt opera bona neceſſario requiri ad impii iuſtificationem. Male itaque concludunt hæretici, ſola fide iuſtificari ho-
Rom. 3 minem, eo quod Paulus dicat: *Arbitramur hominem iuſtificari per fidem, ſine operibus legis.* Dicens ex operibus legis, non excludit Apoſtolus opera Euangelii ſeu nouæ legis quæ ſunt opera caritatis, & quæ nobis Chriſti fidelibus locis iam adductis præcipiuntur, ut quæ omnino ne-

no neceſſaria ſint ad noſtram ſalutem; ſed tantummodo legis Moſaicæ opera; ſine quibus hominem iuſtificatum iri affirmat Apoſtolus. Itaque neceſſe eſt, ut ad hominis iuſtificationem bona opera accedant, & cum primis uirtutes illæ quas appellant Theologicas, Fides, Spes & Caritas: Caritas enim iuſtificationis cauſa eſt formalis, quæ ſine Fide & Spe in hac uita eſſe nequit: Nemo enim diligere poterit, quod non credit, nec ſperat.

QVAE SVNT HOMINI Chriſtiano & uere Catholico credenda?

OMnia quæ Eccleſia Catholica credenda proponit & præcipit, ſiue ea expreſſe in litteris ſacris contineantur, ſiue bona conſequentia ex eis deducantur, neque ulla iis ratione repugnent, & ſummatim: quæcumque nobis ab Eccleſia ipſa, quæ Spiritus ſancti magiſterio ducitur, regitur & gubernatur, tradita ſunt.

RECITA ALIQVA QVAE Eccleſia præter ſcripturæ expreſſæ auctoritatem fide tenenda & credenda præcipit.

COmplura ſane huiuſmodi ſunt: ita Eccleſia præter ſcripturæ auctoritatem

ſtatem quattuor recepit Euangeliorum uolumina, eorumque auctores, Matthæum uidelicet, Marcum, Lucam & Ioannem, ceteris qui etiam hiſtoriam Euangelicam conſcripſerunt repudiatis. Atque idem iudicium eſt de aliis libris Canonicis. Ita ſine ſcripturæ auctoritate Sabbati feriationē in diem Dominicum tranſtulit. Similiter ferias Paſchatis, Pentecoſtes, Natiuitatis, Circumciſionis Chriſti, Epiphaniæ, D. Virginis matris Mariæ, Apoſtolorū item & Martyrum, aliorumq. Sanctorum memorias celebrandas religioſa ſollemnitate inſtituit, tum ad excitandam imitationē (ait Auguſt.) tum ut meritis eorum cōſociemur, tum etiam, ut orationibus illorum adiuuemur. Ad hæc ieiunia quattuor temporum, Quadrageſimam & pleraque alia in Eccleſia ſine ſcripturæ auctoritate pie & religioſe obſeruamus. Item paruulos eſſe baptizādos, & breuiter per multa id genus alia, quæ non ſolum a nobis Catholicis, ſed etiam ab aduerſariis noſtris ſine ullius expreſſæ ſcripturæ auctoritate tenentur, obſeruantur & credūtur: &, ut omnia uno uerbo dicam, nihil penitus eorum, quæ ad animæ ſalutem ſpectāt, a piis & uere Catholicis fit aut creditur, quod non originē ſuam & fundamentū quodam modo ex Eccleſiæ auctoritate habeat. Quod perſpicuum eſt ex D. Aug. uerbis: Non crederem (inquientis) Euangelio niſi

Li.20. cō tra Fauſtum cap. 21

In Epiſtola fundamenti.

Eccleſiæ auctoritas me commoueret.

PROBA TESTIMONIIS ſcripturæ aliqua in Eccleſia obſeruari recte & teneri poſſe, tametſi expreſſe litteris ſacris non ſunt prodita.

TEnete traditiones quas didiciſtis, ſiue per Epiſtolam, ſiue per ſermonem meum. 2 Theſ. 2

Quæ a me audiſti per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. 2 Tim. 2

Laudo uos fratres quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi uobis præcepta mea tenetis. 1 Cor. 11

Cetera, cum uenero, diſponam. Ibidem

Si quis autem uidetur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei. Ibidem

Omnia autem honeſte, & ſecundum ordinem fiant in uobis. 1 Cor. 14

Multa adhuc habeo uobis dicere, ſed nō poteſtis portare modo: cum autem uenerit Spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Ian. 16

Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus *in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.* Ioan. 20

Perambulabat autem (Paulus) *Syriam et Ciliciam, confirmans* Eccleſias *& præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum.* Acto. 15

Cum autē pertranſirent ciuitates, tradebāt eis cuſtodire dogmata, quæ erāt decreta ab Apoſtolis et ſenioribus, qui erant Hieroſolymis. Acto. 16

Verbum

1 Pet. 1 *Verbum Domini manet in æternum: Hoc eſt autem uerbum, quod* Euangelizatum *eſt in uobis.* Iam ex hiſce ſcripturæ teſtimoniis conſtat multa eſſe a Chriſto & Apoſtolis in Eccleſia conſtituta, quæ litteris non ſunt mandata: imo hinc perſpicuum eſt, Eccleſiæ auctoritatem maiorem & potiorem eſſe, aut ſaltem parem cum ſcripturæ auctoritate, ut quæ poſterior ſit ipſa Eccleſia, omnemque ſuã auctoritatem, ſenſum, uerum intellectum, & germanam interpretationem atque explicationem non aliunde habeat nec petere debeat, quam ab ipſa Eccleſia, certiſſima & ueriſſima ſcripturarum interprete. Quod autem Eccleſia Catholica non poſſit errare, inde ma-
1 Tim. 3 nifeſtum eſt, quia eſt columna & firmamentum ueritatis, habetque Spiritum ſanctum doctorem & gubernatorem, a quo edocta eſt omnem ueritatem, quique ei uſque ad ſæculi conſummationem in omnibus indeſinenter aderit iuxta Chriſti promiſſionem. Matth. 28.

DE SPE, ET REBVS SPERANDIS.

QVID EST SPES?

SPes eſt uirtus diuinitus infuſa, per quam certa cum fiducia bona æternæ felicitatis expectamus.

Iuxta Magiſtrum Sentẽtiarum: *Lib. 3. diſtin. 26.* Spes eſt certa expectatio æternæ ſalutis ex gratia & meritis proueniens. Nam ſine meritis aliquid ſperare, non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt. Speranda autem proprie & præcipue ſunt bona futuræ & æternæ beatitudinis, & quæ ad ea conſequenda conducunt atque perducunt: ut quæ ſola nos beatos efficiãt.

Et quem admodum fides, ita & ſpes eſt de rebus non uiſis. Spes enim quæ uidetur, non eſt ſpes: quod enim uidet quis, quid ſperat? Diſtinguitur tamen ſpes a fide ſicut uocabulo, ita etiam rationabili differentia (ait Magiſter Sententiarum) Eſt enim fides malarum rerum & bonarum (prout ſupra diximus) quia & bona creduntur & mala. Eſt etiam fides & præteritarum rerum & præſentium & futurarum. Credimus mortem Chriſti, quæ præteriit: credimus ſeſſionem Chriſti ad dexteram Patris, quæ nunc eſt: credimus Chriſtum uenturum ad iudicandum, quod futu-

rum eſt. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum.

PROBA SPEM SACRArum litterarum auctoritate.

Rom. 8 DE Spe Paulus: *Spe* (inquit) *ſalui facti eſtis*. Pſalmographus item: *Bonum*
Pſ. 117 *eſt ſperare in Domino*. Memoriæ commendandum eſt, quod præclare a D. Bernar
D.Bern. do dictum eſt: *Sola miſerationis ſpes apud te occupat locum*.

1 Pet. 1 *Benedictus Deus* (ait Petrus) *& Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum magnam miſericordiam ſuam regenerauit nos in ſpem uiuam per reſurrectionẽ Ieſu Chriſti ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem, & conſeruatam in cælis.*

Heb. 6 *Fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenẽdam propoſitam ſpem, quã ſicut anchoram habemus animæ, tutam ac firmam & incedentem uſque ad interiora uelaminis.*

Eccle. 2 *Reſpicite, filii, nationes hominum, & ſcitote, quia nullus, qui ſperauit in* Domino, *confuſus eſt.*

1 Cor. 13 *Nunc autem manent, fides, ſpes, & caritas tria hæc; maior horum caritas.*

VBI SPES ET EA QVAE ſpei ſunt potiſſimum continentur?

IN oratione, quæ, a ſuo ipſius auctore, Dominica appellatur. Vt enim fides, & ea, quæ credẽda ſunt, in ſymbo

lo Apoſtolorum; præcipue comprehenſa ſunt; caritas, & quæ ad eam pertinent in Decalogo: ita ſane ſpes, & ea quæ nobis ſperāda proponuntur, ſummatim in oratione Dominica continentur.

QVOT SVNT PETITIOnes orationis Dominicæ?

SEptem. Porro pater noſter qui es in cælis, non eſt petitio, ſed exordii loco poſitum eſt; & eſt quaſi præfatiuncula & ſalutatio; qua nobis Deum patrem conciliare, & quaſi more oratorio beneuolum reddere quærimus, appellātes eum patrem, ut cuius nos ſimus filii adoptiui, ſupplices & obedientes.

1 *Sanctificetur nomen tuum.*
2 *Adueniat regnum tuum.*
3 *Fiat uoluntas tua, ſicut in cælo, & in terra.*
4 *Panē noſtrum quotidianū da nobis hodie.*
5 *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.*
6 *Et ne nos inducas in tentationem.*
7 *Sed libera nos à malo.*

AMEN.

QVARE DEVS DICITVR Pater noſter?

DEus eſt, & dicitur, Pater noſter, pluribus de cauſis.

Per creationem: Numquid non pa- *Prima.*

causa. ter unus omnium noſtrum (ait Prophe
Malac. ta:) *Numquid non unus* Deus *creauit nos?*
1.2 Per redemptione: *Tu autem* (inquit
Secunda Propheta) *pater noſter & redemptor noſter; a ſæculo nomen tuum.*
causa.
Eſa. 2. Per renaſcentiam Sacramentorum,
63 qua nos ſibi filios fecit: *Benedictus Deus*
Tertia. (ait Petrus) *& pater Domini noſtri Ieſu*
1 Pet. 1 *Chriſti, qui regenerauit nos in ſpem uiuam.*
Quarta. Per fidem: *Voluntarie* (ait Iacob.) *ge-*
Ioan. 1 *nuit nos uerbo ueritatis*, ideſt, fidei. Et
Ioan. 1. *Dedit poteſtatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius.*
Quinta. Poſtremo per gratiæ adoptionem:
Rom. 8 *Accepiſtis* (ait Apoſtolus) *Spiritum adoptionis filiorum* Dei, *in quo clamamus; Abba pater*. Hiſce & pleriſque aliis modis, ſcilicet cura, defenſione, hereditatis præparatione, Deus pater noſter eſſe recte dicitur.

QVO MODO DEVS QVI ubique & omni loco eſt, dicitur eſſe in cælis?

Deus dicitur eſſe & agere in cælis (prout cæli capiuntur, pro corporibus illis cæleſtibus, quæ ſupra nos ſunt, quorum ornatum, & pulchritudinem, atque magnificentiam, arguit mirabile firmamentum, rara ſtellarum & aſtrorum uarietate, adornatum) ſecundum maieſtatem, & gloriam ſuam; qui tamen eſſentia, præſentia, potentia, guberna-

bernatione & operatione ubique eſt. Deus omnia regit,& quidquid in rerum natura exigit, uerbo uirtutis ſuæ continẽt,ſuſtentat,guberńat & adminiſtrat. Operatur omnia in omnibus. Sin au- Heb. 1
tem cæli metaphorice ſumuntur pro hominibus iuſtis, piis & ſanctis, de quibus Propheta in perſona Dei: *Cælum* Eſa. 66
mihi ſedes eſt, & terra ſcabellum pedum meorum. Item: *Qui habitas in cælis, miſerere no-* Pſ. 122
bis. Tunc & in iis Deus, quaſi in quibuſdã cælis habitare dicitur, de quibus Apoſtolus: *Vos* (inquit) *eſtis templũ Dei uiui,* 1 Cor. 6
& ſpiritus Dei habitat in nobis. Itaq; Deus, qui ubiq; eſt, dicitur eſſe in cælis: ſecundum ſuam maieſtatem & gloriam: uel, in ſanctis & iuſtis, in quibus ipſe Deus optimus, maximus, hic per gratiam ſuam, & alibi per gloriam eſſe & peculiariter habitare dicitur.

Ad hæc nominantes cælum, admoneamur, ne petamus terrena & caduca, sed cæleſtia & æterna.

QVID PRIMA PETITIONE, quæ eſt: Sanctificetur nomen tuum, intelligitur?

PEtimus & oramus, ut Dei optimi maximi nomen ſanctificetur. Porro nominis diuini appellatione intelligitur ipſemet Deus. Itaque petimus, ut Deus ubique ab omnibus uno ore, unanimi conſenſu, eodem ſpiritu, cultu & hono-

honore celebretur, colatur, adoretur: quamquam enim Deus optimus, maxi mus antea ſanctus eſt (cum ipſe ſit ſan-
Rom. 9 ctus ſanctorum. Et Apoſtolus dicit: Qui eſt ſuper omnia, benedictus in ſæcula) petimus tamen & optamus, ut ſanctitas eius toti mundo innoteſcat, declaretur, prædicetur, credatur diligatur, reuereatur, honoreturque: ita nimirum ut quidquid eſt uſpiam perfectionis & dignitatis, ſimulq; excellentiæ & honoris, ipſi tribuatur: ut in toto orbe, ipſe, ha beatur & nominetur ſolus, ſanctiſſimus, altiſſimus, ſapientiſſimus, ut ſolus Deus ueneretur, magnificetur, & diligatur, nec a quoquam contemnatur.

QVID PETITIONE SEcunda, Adueniat regnum tuum, oramus?

EA petimus, ut nobis, poſt miſeram hanc, & calamitoſam uitam, regnum cælorum ideſt, æterna beatitudo donetur.

Hebr. 12 *Non enim habemus hic manentē ciuitatem, ſed futuram inquirimus.* Nam, etſi regnum cælorum, uariis modis, in ſcripturis acci pitur (interdum pro ipſa ſcriptura ſacra, ubi Deus regnat quaſi rex in ſecre-
Matt. 21 to conſilio: *Auferetur* (ait Chriſtus ad Iu dæos) *a nobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Nonnumquam pro ipſa Eccleſia, in qua ipſe Deus haud aliter,

ter, quam pater familias, in domo ſua, regnat & imperat, de quo eſt illud uerbum Euangelii intelligendum: *Colligent de regno ſuo omnia ſcandala.* Item pro ipſa diuina gratia aliquando capitur, qua anima, in omnibus mandatis diuinis recte gubernatur, & regitur. De quo Dominus apud Lucam: *Regnum Dei* (inquit) *intra uos eſt*. Hoc tamen loco, proprie non aliud intelligimus, quam regnum gloriæ & æternæ beatitudinis, in quo Deus pater, haud aliter, atque rex regum, atque Dominus dominantium, regnat in æternum, cuius regni non erit finis, in quo totius eſt deſiderii ſatietas, dicente propheta: *Satiabor cum apparuerit gloria tua.*

Matt. 13

Luc. 17

Pſal. 16

QVID TERTIA PETITIONE, quæ eſt, Fiat uoluntas tua ſicut in cælo & in terra, a Deo exoramus?

Petitione iſta cupimus & optamus, diuinam uoluntatem, ubique & in omnibus, fieri & impleri, non ſecus ab hominibus in terra, atque ſemper eam executur Angeli & electi Dei, in cælis. Angeli quidem & omnes ſancti Dei, ſic addicti ſunt rectitudini, & bonitati diuinæ, ut ab eius uoluntate deflecti nequeant, ut, qui miniſtri Dei ſunt paratiſſimi & uoluntatem eius ſemper faciant & exequantur diligentiſſime. Ipſi

uero homines terrenam adhuc regionem incolentes, haud ſemper uoluntatem Deũ ampleċtũtur: immo ſic omnes fere facti ſumus inutiles, ut uix unus ſit, qui faciat bonum, & Dei exequatur uoluntatem. Quapropter petimus a Deo & patre miſericordiarum, quatenus uoluntati ſuæ non repugnemus; cum ſolus ipſe ſit, qui bene uult, nec male poſſit uelle, cum ipſe ſolus ſit ſummum bonum, a quo non niſi bonum eſt, cuius uoluntas omnium uoluntatem regula eſt & norma rectiſſima. Itaque Chriſto doctore ſemper oremus ad Deũ patrem: fiat uoluntas tua, hoc eſt, da, ut quod tu nos uis facere, faciamus: quod tu prohibes, caueamus: quod tu conſulis, impleamus: quod tu uis, uelimus, tam in proſperis, quam in aduerſis: ut quemadmodum angeli, qui tecum in cælo ſunt, in omnibus tibi obediunt, ita etiam nos in omnibus tibi obediamus, qui ſumus in terra.

QVARTA PETITIO, PAnem noſtrum quotidianum da nobis hodie, quid in ſe continet?

QVarta petitione rogamus Deum patrem, ut omnia neceſſaria, tam corporis, quam animæ alimenta, & ea, quæ ad illa acquirenda conducunt, benigne & miſericorditer nobis ſuppeditet ac largiatur.

Vt

Vt enim ex duabus conſtituti ſumus partibus, corpore ſcilicet & anima, & quælibet earum, ſua & propria indiget refectione & conſeruatione, ita hac petitione iubemur Deum exorare, pro utroque pane quotidiano, animæ (inquam) & corporis. Porro corporis panis ſeu cibus eſt, quidquid ad corporis ſuſtentationem neceſſario requiritur: petentes itaque panem, non ſolum panem nobis dari uolumus, ſed a parte totum, hoc eſt, quæcumque corpori noſtro ſtatuiq. neceſſaria ſunt: *Habentes uictum & amictum* (ait Apoſtolus) *his contenti ſimus*. Ceterum panem, quem Lucas appellat quotidianum, ideſt, uilem, parabilem & communem: Matthæus uocat ſuper ſubſtantialem, hoc eſt, qui (teſte Theophylacto) ſubſtantiæ noſtræ & conſtitutioni ſufficit, quaſi ſuperadditus ſubſtantiæ noſtræ, ad ſuſtentationem. Iam uero hac ipſa petitione, non corporis modo, ſed & animæ ipſius alimenta nobis ſuppeditari petimus: prout ſunt ſacroſanctæ Eccleſiæ Sacramenta, ſacræ conciones, lectio ſcripturarum, cum primis uero ſacroſanctum & excellentiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum, quod Chriſtus ipſe panem uocat, qui de cælo deſcendit. *Et panis* (ait idem) *quem ego dabo, carp mea eſt, quam dabo pro mundi uita.*

1 Cor. 6

Ioan. 6

QVINTA PETITIONE, quæ eſt: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, quid a Deo rogamus?

EA petitione rogamus & cupimus, nobis a Deo ignoſci & condonari peccata noſtra, quæ ſingulari appellatione debita nuncupantur, alio Euangeliſta tamquam interprete dicente: *Et dimitte nobis peccata noſtra*. Et ipſi quoq; peccatores, ab eodem Euangeliſta, debitores nominantur. Ad hæc noſtra quoque, non diaboli, neque Angeli, nec alterius nominantur peccata: eo quod nullã aliam habeant cauſam, quam uoluntatem noſtram, quæ nobis, non aliis, imputari, neque poſſunt, neque debent, cum uoluntate noſtra libera peccemus, Domino dicente: *Perditio tua Iſrael ex te, tantummodo in me auxilium tuum*. Peruulgatum & in ore fere omniũ eſt illud Auguſtini uerbũ: Peccatũ adeo uoluntarium eſt, ut ſi non fuerit uoluntarium, non ſit peccatum. Errant proinde qui peccata ſua, uel in Deum, uel in fatum reiiciunt. Iam uero ſi Dominus ueritatis, ac omnis ſapientiæ magiſter, docuit ſic orare diſcipulos ſuos, magnos illos & primos Apoſtolos ſuos, hoc eſt, homines alioqui perfectiſſimos, ac eã orationem illis dicendam tradidit. Profecto dubium non erit, quin nemo ſit, qui ſine

Luc. 11

1 Ioan. 1

Oſee. 13

Ex. 11 et 12. ca. li. contra Manich.

1 Ioan. 1

peccatis uitam iſtam mortalem tranſigat, nec eſſe qui hac oratione: Dimitte nobis debita noſtra, non indigeat. *Sin dixerimus, quia peccatum nõ habemus, noſipſos ſeducimus, & ueritatis in nobis non eſt*: quod maxime de leuioribus illis & quotidianis peccatis intelligi debere putat Auguſt. qui etiã ait: Si omnes Sancti quotquot ſunt, & fuere, a primo iuſto, uſque ad ultimũ, ſimul eſſent, nihil aliud dicerent, quã, Dimitte nobis debita noſtra: excepta diua uirgine matre Maria, de qua, dum de peccatis loquimur, nullam prorſus uolumus habere mentionẽ, ad quã ſolã uere dicit Spiritus ſanctus: *Tota pulchra es amica mea, & macula nõ eſt in te.*

1 Ioan. 1

Lib. de nat. & gratia cõtra Pelagian. ca. 36.

Cant. 5

Iam autem non dubium erit, quin Deus nobis ſit remiſſurus peccata noſtra, ſi & nos legem remiſſionis ſeruauerimus, quam mox ſubiungit in hæc uerba inquiens: Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Eadem enim menſura, qua menſi fueritis, remetientur & uobis. Chriſti doctrina clara eſt: *Dimittite & dimittetur uobis*. Item: *Si non remiſeritis hominibus, nec pater ueſter cæleſtis remittet uobis peccata ueſtra.*

Matt. 6

Luc. 6

SEXTA PETITIONE quæ eſt: Et ne nos inducas in tentationem, quid a Deo obtinere cupimus?

HAc ipſa petitione Deum obnixius rogamus, ut omnem tentationem

a nobis auferat, utque, ſi qua nobis im-mittatur, fortiter ei reſiſtamus: Eſt au-tem triplex tentatio: Hominis, Dei & diaboli: Homo tentat, ut experimen-tum ſumat de re, quam ignorat: Deus tentat, ut probet: Diabolus tentat, ut decipiat, & hominem ad malum pelli-ceat & inducat.

Quamuis autem caro, ſeu carnis con cupiſcentia & homo, ideſt, mundus aliquando hoc modo tetent: hoc tamen haud ſecus agunt, atque quædam Ca-codæmonis inſtrumenta, qui per hæc conatur decipere, & ad peccandum ho minem inducere. *Non eſt nobis* (ait Apo ſtolus) *colluctatio aduerſus carnem & ſan-guinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum, contra ſpiritualia nequitiæ.* Ad hunc modum in-telligendus eſt ſanctus Iacobus: *Nemo* (inquiens) *cum tentatur, dicat, quod a Deo tentetur:* Deus enim intentator ma-lorum eſt, ipſe enim neminem tentat: unuſquiſque uero tentatur, a concupi-ſcentia ſua abſtractus & illectus.

Ceterum induci in tentationem, eſt ita uinci & ſuperari a tentatione, eiq. ſuccumbere, ut quiſpiam relinquat uir-tutem, & amplectatur uitium.

Docet hoc loco Chriſtus, non id a nobis orandum eſſe, ut non tentemur, cum tentari malum non ſit, ſed utile, & ad uirtutis exercitium, quando tentatio nibus fortiter reſiſtitur, ſed ne tentatio-

nibus

nibus ſuccumbamus: ne ue peccato atque diabolicis ſuggeſtionibus conſenſum præbeamus. Hoc eſt enim non induci in tentationem, quemadmodum Chriſtus Dominus ductus quidem fuit in deſertum, ut tentaretur a diabolo, tentationi Cacodæmonis fortiter reſiſtens, non fuit inductus in tentationem.

Semper memoria tenendũ eſt quod admonet D. Petrus: *Sobrii eſtote & uigilate, quia aduerſarius ueſter diabolus, tamquam leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide.* 1 Pet. 5

SEPTIMA ET POSTREMA petitione, quæ eſt: Sed libera nos a malo, quid a Deo petimus?

PRecamur, ut Deus non ſinat nos obrui huius mundi, & præſentis uitæ calamitatibus, ſed clementia & benignitate ſua, nos liberet a miſeriis, periculis, calamitatibus & omnibus huius uitæ malis, tam animæ, quam corporis. Conſtituunt doctores duplex malum: unum quod uocant culpæ, quod uidelicet male agendo contrahitur: cuiuſmodi eſt furtum homicidium, adulterium, uel aliud peccatum lethale. Atque id uere malum eſt, ſeparans nos a Deo: de quo hic ſermo non eſt, ſed ſupra petitione quinta, qua petimus, ut Deus remittat nobis peccata noſtra. Alterum malum eſt, quod pœnæ dici

ſolet,

ſolet, quodq; Deus plerumque ob peccata commiſſa immittit, de quo per Prophetam loquitur Deus: *Ego* (inquiens) *Dominus creans malum.* Et alius Propheta: *Non eſt* (inquit) *malum in ciuitate, quod Dominus non facit.* Huiuſmodi malum eſt corporis, uel fortunæ uel famæ calamitas, contemptus perſonæ, paupertas, fames, bellum, ægritudo & quæcumque temporalis miſeria: de quo malo hac in parte nobis eſt ſermo, a quo nos a Deo patre liberari petimus. Chryſoſtomus & Theophylactus per malum hoc loco, ſicut & in aliis ſcripturæ locis, diabolū intelligi putant, ut qui ὁ πόνηρὸς, ideſt, malus & prauus ob excellentem malitiam ſuam uocetur. Eſt ipſe non ſolum malus, ſed & omnis mali auctor & inuentor.

Eſa. 45
Amos. 3

QVARE IN FINE ORAtionis Dominicæ adiicitur, Amen?

VT hac uocula, tota oratio Dominica, ueluti ſigillo quodam concludatur, & obſignetur: ſignificat autem idem quod fiat, ſiue uerum fiat.

DE

DE CARITATE.

QVID EST CARITAS?

Caritas eſt uera & ſincera dilectio, qua Deus diligitur propter ſe, & proximus propter Deum. Hæc duo habet mandata: unum pertinens ad dilectionem Dei, quod eſt maximum in lege mandatum: Alterum pertinens ad diligendum proximum priori ſimile.

QVOD EST PRIMVM dilectionis mandatum?

Diliges Deum, ex toto corde, ex tota mente, & ex tota anima tua, Deut. 6. Matth. 22. 1. Timoth. 1.

QVOD EST SECVNdum?

Diliges proximum tuum ſicut te ipſum: In his duobus mandatis, tota lex pendet, & Prophetæ: Finis enim præcepti eſt dilectio. Et ea gemina eſt, Dei & proximi: qui enim proximum ſuum diligit, legem adimpleuit. *Rom. 13*

QVIS EST ORDO dilectionis?

Auguſt. lib. 1. de doctrin. Chriſt. cap. 27

ORdinem diligendi D. Auguſtinus præſcribit dicens: Ipſe eſt qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligat quod non eſt diligendum, aut non diligat, quod eſt diligendum, aut æquè diligat, quod minus, uel amplius diligendum eſt, aut minus uel amplius, quod æque diligendum eſt. Omnis peccator, inquantum peccator eſt, non eſt diligendus; & omnis homo, inquantum homo eſt, diligēdus eſt propter Deum, Deus uero propter ſe ipſum: & Deus propter ſe omni homine amplius diligendus eſt, & amplius quiſque debet Deum diligere quam ſeipſum. Item amplius alius homo diligendus eſt, quam corpus noſtrum; quia propter Deum omnia iſta diligenda ſunt, & poteſt nobiſcum Deo homo frui, quod non poteſt corpus noſtrum, quia corpus per animam uiuit, qua fruimur Deo.

QVOT SVNT DILIgenda?

QVattuor, unū quod ſupra nos eſt, Deus: alterum, quod nos ſumus, ideſt, ſalus noſtra: tertium, quod iuxta nos eſt, proximus, ideſt, proximi ſalus: quartum, quod infra nos eſt, corpus noſtrum, & proximi, ac omnia,

omnia, quæ ad corporis ſuſtentationem pertinent.

VBI CARITATIS SVMma continetur?

IN Decalogo, hoc eſt, decem præceptis.

QVID EST DECALOGVS?

EST doctrina ſeu ſermo, de decem Dei præceptis tractans. Decalogus in ueteri legē per Moyſen datus, in noua lege per Chriſtum non ſublatus, ſed ad perfectionem adductus eſt.

QVID EST PRAECAEptum?

PRæceptum uel mandatum Dei, nihil aliud eſt, quam Dei imperium, ut faciamus ea, quæ præcepit; & fugiamus, quæ prohibet, ſub pœna mortis æternæ.

Vel præceptum Dei, eſt iuſſio Dei, qua nobis ſuam uoluntatem manifeſtat, ut ſciamus, quid facere, quid omittere debeamus.

QVOTVPLEX EST PRAEceptum Dei?

DVplex, unum affirmatiuum, quod præcipit aliquid agendum, & per affirma-

affirmationem explicatur: atque hoc ipſum ſub ſe habet tria præcepta, quæ ſunt: Vnum cole Deum. Sabbata ſanctifices. Venerare parentes. Alterum eſt negatiuum; quod prohibet aliquid, ut malum, & negatiue enuntiatur: & habet ſub ſe ſeptem præcepta, quæ ſunt: Ne iures uane per nomen Dei. Ne occidas. Ne furtum commitas. Ne Mœcheris. Ne falſum præbeas teſtimonium. Ne concupiſcas alterius uxorem. Ne concupiſcas rem alienem.

QVOT SVNT PRAECEPTA Dei?

DEcem, duabus tabulis lapideis digito Dei inſcripta. Prior tabula continet tria præcepta, quæ ipſius Dei dilectionem & cultum docent. Poſterior ſeptem, quæ in proximi dilectionem pertinent.

Decalogus in duabus tabulis proponitur, eo quod omnia præcepta in his duobus comprehenduntur: Diliges Dominum Deum tuum: & proximum ſicut te ipſum. Proximi inter ſe cenſendi ſunt omnes homines, quatenus mutua auxilia & beneficia inuicem conferre, & ab inuicem accipere poſſunt.

QVAE SVNT PRIORIS tabulæ præcepta?

1 NOn habebis Deos alienos coram me, non facies tibi ſculptile, ut adores

adores illud.

2 Non aſſumes nomen Dei tui in uanum.

3 Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.

QVAE SVNT PRAECEpta ſecundæ tabulæ?

4 HOnora patrem tuum,& matrem tuam, ut ſis longæuus ſuper terrã,quã Dominus Deus tuus dabit tibi.

5 Non occides.

6 Non Mœchaberis.

7 Non furtum facies.

8 Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

9 Non cõcupiſces uxorẽ proximi tui.

10 Non concupiſces domum proximi tui, non agrum, ſeruum, bouem, aſinum, nec omnia,quæ illius ſunt.

Hæc decem præcepta, ſunt decem illa uerba fœderis, inter Deum & hominem,quæ Moyſes,Deo præcipiente,ſcripſit, in duabus tabellis lapideis, in monte Sinai, quando fuit cum eo 40. dies & 40. noctes, nec panem manducans,nec aquam bibens.

PROBA CARITATEM ſcripturæ teſtimoniis?

DIliges Dominũ Deum tuũ, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis? & proximum Luc.10

mum tuum ſicut te ipſum. In his duobus mandatis pendet uniuerſa lex, & Prophetæ.

Rom. 13 *Plenitudo legis eſt dilectio: Qui diligit proximum, legem impleuit.*

Rom. 8 *Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum.*

Rom. 5 *Caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.*

1 Cor. 13 *Nunc autem manent, Fides, Spes, Caritas, tria hæc, maior horum caritas.*

1 Cor. 2 *Nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in*
Eſa. 64 *cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt ſe.*

PRIMVM PRAECEPTVM quid in ſe continet?

DAmnat omnem Idololatriam, ſuperſticioſas obſeruationes, uſum item magicæ artis & diuinationes, prohibet creaturarum cultum, ne uidelicet creaturam, more Ethnico, pro Deo habeamus, aut ſupra Deum amemus; ſed ſoli Deo, rerum omnium conditori, ſupremum exhibeamus cultum & honorem, quem λατρείαν uocant Græci. Et eſt cultus ſoli Deo debitus, qui Latine uno uerbo ſignificari non poteſt. Ea uero ſeruitus, quæ debetur Dei ſanctis, aut hominibus, Græcis dici ſolet δουλεία, iuxta quam præcipit Apoſto-
Titum 2 lus: *Seruos, Dominis ſuis ſubditos eſſe debere.*

Peccant in hoc præceptum arioli, aruſpices diuinatores, & quicumq; ma-

gicam exercent, quiq. illos ſciſcitantur.

Item hæretici, qui idola opinionum ſuarum adorant quodam modo.

Sancti uero, qui in fide Chriſti nos præceſſerunt, & uitæ huius curſum beato fine clauſerunt, merito a nobis honorari debent, ueluti corporis eius, quo Chriſto cōiungimur, nobiliſſima membra: non tamen eo, qui uni Deo debetur, cultu, ſed ea dilectionis & ſocietatis ueneratione, quà in hac uita, ſancti homines a nobis rite coli poſſunt. Idq. facimus, ut meritis eorum aſſociari, & orationibus adiuuari rite poſſimus. Itaque doctrinam de inuocatione & ueneratione ſanctorum, magno totius Eccleſiæ conſenſu receptam & quaſi per manus traditam, retinere oportet.

Item ueneramur ſaluatoris noſtri, & ſanctorum imagines, non ut Deos, in quos ſpem ſalutis noſtræ figamus, ſed ut monumenta quædam ad recordationem & memoriam.

In Synodo Nicæna ſexta, imaginum uſus templis reſtitutus eſt, & ii duo uerſiculi æditi:

Nam Deus eſt quod imago docet, ſed non Deus ipſa.

Hanc uideas, ſed mente colas, quod cernis in ipſa.

Auguſt. de uiſitatione infirmorum. *Lib. 2 cap. 3*

Nec Deus eſt, nec homo, præſens quam cerno figura;

Sed

Sed Deus eſt & homo, quem ſignat ſacra figura.

Decretum Synodi ſeptimæ.

Venerabiles imagines, Chriſtiani nõ Deos appellant, neque ſeruiunt eis ut Diis, neque ſpem ſalutis ponunt in eis, neque ab eis ſperant futurum iudicium; ſed ad memoriam & recordationem primitiuorum uenerantur eas.

QVAE EST PRAECEPTI ſecundi ſumma?

HOc præcepto prohibet Deus, nominis ſui diuini abuſum, ſimulq; uerum eius uſum honorificum a nobis exigit. Vane aſſumitur nomen Dei, cum illud homines fruſtra adhibent, ita ut nullum inde redundet eis commodum, & nulla cogat neceſſitas, ſed pernitioſa cõſuetudine ducti, aut etiam ex iracundia, uel temulentia, per nomen Dei iurant. Sic delinquunt qui in rebus leuiſſimis per talem uſum, tremendi nominis Dei maieſtatem euileſcere faciunt. Expediret quidem in ore fidelium crebrum eſſe nomen Dei, iuxta præceptum Apoſtoli iubentis, ut quæcumque facimus, in nomine Dei faciamus, ſi tales eſſent ſermones noſtri, quales ſanctorum eſſe debent, ſancta ſeueritate & ſale ſapientiæ conditi, puri ab omni turpiloqiuo & ſcurrilitate.

1Cor. 10

Ad hæc grauiter delinquunt, qui de

Deo rebuſq. diuinis, per iocum temere & ſcurriliter loquuntur, & ſanctæ religionis ſeria, ad iocos uiles & plerumque impios detorquent.

Blaſphemi ſunt, qui ſacramēta Chriſti, impiis uocibus irrident, contemnunt & abiiciunt. Immanis blaſphemia eſt, cum ſanctum Dei nomen, uirtus Dei, ſalutaris Chriſti paſſio, adoranda uulnera, ſanguis eius pro ſalute hominum fuſus, & quidquid tandem ad noſtram ſalutem efficax fuit, ad execrationes & maledictiones aſſumuntur.

Grauiſſime omnium peccant in hoc præceptum, qui per Deum ſanctum & uerum iurant ſcienter falſum. Hi magna Dei offenſa ſe onerant. Hanc diuini nominis uiolationem excludere uolens Chriſtus ab omni iuramento abſtinere iuſſit ſuos.

Ego (inquit) *dico uobis non iurare omnino: neque per cælum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum pedum eius eſt: neque per Hieroſolymam, quia ciuitas eſt magni regis: neque per caput tuum iuraueris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. Sit autem ſermo ueſter, eſt, eſt: nō, nō: quod his abundantius eſt, a malo eſt.* Matth. 5

Non quod, pro rebus neceſſariis & utilibus iurare per nomen Dei, peccatū ſit ſed quod leuiter aut falſo iurare, immane ſit peccatū. A periurio homines facilius ſe continere poſſent ſi omnē prorſus iurandi conſuetudinem omitterent.

QVATENVS ERGO IVrare licet?

Christus iurare prohibet in ſermonibus quotidianis, & rebus leuioribus. Ceterum in rebus ſeriis & controuerſis, ad comprobandam & illuſtrandam ueritatem, in quibus teſtimonio opus eſt (ut ait Apoſtolus) Homines per maiorem ſe iurant, & omnis controuerſiæ eorum finis, ad confirmationem eſt iuramentum.

Heb. 6

EXPLICA PRAECEptum tertium.

PRæcepti huius uis præcipua eſt de Sabbato ſanctificando, cultum Dei in nobis promouet, ſeruiles operas, & corporales occupationes, omnino prohibens, ut liberius, quæ pietatis ſunt, exequamur, & feriemur a negotiis ſæculi, totosq. nos Dei ſeruitio mancipemus. Ideoq. corporalem laborem Deus iubet in Sabbato ſeponere, non ut laborẽ condemnet, quem alibi præcepit, aut ocium approbet, quod multis ſcripturæ locis, tamquam omnis mali ſementem execratur: ſed ut omnis corporalis ſeruilisq. occupatio & labor exercitio pietatis cedat, uelut meliori, ne per operationem corporalem, mentes hominũ debilitentur, & diſtrahantur, & minus attente quærant iuſtitiam regni Dei.

Sabbatum duplex eſt, externum & internum. Externum in quiete corporis,& uacatione operum ſeruilium conſiſtit.

Internum uel ſpiritale, quod in cultu & dilectione Dei, & proximi perficitur, & hominem foris ocioſum, ad in terna Spiritus & mentis exercitia remittit, quæ ſunt: laudi, & rerum cæleſtium contemplationi uacare, animas uerbo ſpiritali ſatiare, hoc eſt, auditione uerbi diuini, aut ſcripturarum lectio ne. Paulus Heb. 4. Itaque relinquitur ſabbatiſmus populo Dei, qui enim ingreſſus eſt in requiem eius, ipſe etiam requieſcet ab operibus ſuis. Requieſcet (inquit Auguſt.) ab operibus carnis, & uacabit operibus diuinis. *Heb. 4*

Itaque in Sabbati externi uicem, in Eccleſia, dies eſt Dominicus,cuius men tio fit Apocalyp. 1. aliaq. feſta ab Eccleſia inſtituta, præſertim propter eos,qui magis ſæculo uacant, quam Deo, ut ſaltem his diebus memores ſint eius, quod ſcriptum eſt: uacate & uidete, quod ego ſim Deus. Vacet itaque homo hiſce diebus rebus diuinis, & ferietur a peccatis ſeu malefactis, & uacet benefactis, hoc eſt enim ſanctificare ſabbatum: ut docet Chriſtus,ſabbatum propter hominem factum eſt, non homo propter ſabbatum,Matth.12.Itaque licet ſabbato benefacere. *Pſal.45* *Marc.1*

Præuaricantur hoc præceptum, qui 1

cumque aliquid externi operis, citra ne ceſſitatem, aut euidentem proximi ſui utilitatem, faciunt.

2 Item qui totos hos dies turpi ocio traducunt, & horas a prophanis occupationibus liberas, ſanctis exercitiis non impendunt.

3 Qui conuentus populi Chriſtiani deſerunt, ſacra audire negligunt.

4 Qui diem ſanctificationi deſtinatum, ad res turpes conuertunt, totos dies ebrietatibus, comeſſationibus, uariisq. flagitiis, abſumentes.

5 Sabbatum prophanant, qui omiſſio ſacrarum rerum exercitio, ſpectaculis, aleæ choræis, aliisq. rebus, mentem a cæleſtium rerum contemplatione auocantibus, & ad illicitas cupiditates pellicientibus, intendunt.

Vere autem ſabbatum ſanctificant, qui ita ſe ad ſabbatiſmũ componunt: ut de tremenda Domini menſa, ſacroſanctam Euchariſtiam, ſalutarem animæ ſuæ cibũ, & crebro & digne percipiant.

QVAE EST EXPLICATIO quarti præcepti: Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longæuus ſuper terram?

HOc præcepto docemur, uel parentes noſtros, tam animi quam corporis, non honoremus ſolum, timeamus, & diligamus, ſed etiam egentes & in-

& infirmos opera noſtra, ſtudio & auxilio iuuemus. Chriſtus ait Marci 7. Deus dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam. Et qui male dixerit patri uel matri, morte moriatur.

Paulus, Epheſ. 6. *Filii obedite parentibus veſtris, in Domino: hoc eſt enim iuſtum, honora patrem tuum & matrem tuam* (quod eſt mandatum primum in promiſſione) *ut bene ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terrā.* Hoc quoque præcepto mandatur, ut obediamus, Epiſcopis, Paſtoribus & magiſtris, qui ſunt patres noſtri ſpiritales. Epheſ. 6 Tit. 3

Et poteſtatibus ſuperioribus, & quorum ſubſumus imperio, qui etiam patres uocantur, ut 4. Reg. 5. ubi ſerui Naaman Dominum ſuum, patrem appellabant. Lib. 4 Reg. 5 cap.

Itaque delinquunt in hoc præceptū, qui parentes ſuos non honorant, qui uerbis eos aut ſaltem uultus acerbitate contriſtant. Qui in animo eos deſpiciunt, & parui pendunt, qui mandata eorum non exequuntur.

Omnium uero ſcelerum immanitatem uincunt, qui maledictis inceſſunt, aut contumelia afficiunt parentes ſuos. Qui manu ſacrilega uerberant uitæ ſuæ auctores, qui in egeſtate conſtitutos deſerunt. Similiter delinquunt qui Epiſcopis, præſidibus Eccleſiæ, in iis, quæ ſunt fidei, & quæ ad conſeruandam Eccleſiæ diſciplinam pertinent, morem non gerunt. Qui magiſtratibus, uelut miniſtris

Dei, obedire detrectant. Et breuiter qui ſuperiores, in iis omnibus, quæ non contra Dei uoluntatem iniungunt, non audiunt cuius hoc mandatum eſt, ut propter ipſum ſuperioribus pareamus.

QVID PRAECEPTVM quintum uetat?

NE cui ſine cauſa iraſcamur, ne cui inſidiemur, ne ulli mortalium manus uiolentas iniiciamus, aut mortem intentemus.

Hoc præcepto uitam & corpus proximi defendere ab iniuria iubemur. Sed cum lex ſpiritalis ſit, & non ſolum externo opere, ſed & magis internis animi affectibus adimpleatur, ad plenam huius præcepti obſeruantiam requiritur, ut non ſolum manus a cæde, & effuſione ſanguinis contineamus, ſed ut & iram & inuidiam, ex animo prorſus eiiciamus.

Ad hanc perfectionem Chriſtus, abMatt. 5 ſolutæ uirtutis magiſter inducit: *Audiſtis* (inquiens) *quia dictum eſt antiquis, Non occides. Qui autē occiderit, reus erit mortis:* Ego *autem dico uobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: qui dixerit fratri ſuo* Racha, *reus erit conſilio: qui autē dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Item *audiſtis, quia dictum eſt antiquis,* Diliges pro*ximum tuum, & odio habebis inimicum tuū:* Ego *autem dico uobis,* Diligite *inimicos ueſtros, benefacite iis, qui oderunt uos, orate pro* per-

perſequentibus & calumniantibus uos, ut ſitis filii patris ueſtri, qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.

Item, *Ego autem dico uobis, nolite reſiſte re malo, ſed ſi quis percuſſerit te in dexteram maxillam, præbe illi & ſiniſtram.*

1 *Ioan.* 3. *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* 1 *Ioan.* 3

Item: *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſpemia tollatur a nobis, cum omni malitia.* *Epheſ.* 4

Eſtote inuicē benigni, miſericordes, donantes inuicem, ſicut & Deus, in Chriſto, donauit uobis.

Quare in hoc præceptum, omnium grauiſſime delinquunt, qui manu cædem faciunt, qui humanum ſanguinem fundunt, & proximo uitam, nobiliſſimum Dei donum, crudeli uiolentia extorquent: quia nullum aliud in hominem cadere poteſt ſcelus immanius, aut a natura eius alienus, quam ut proximo uitam per uiolentiam adimat.

His, qui uoluntariam cædem perpetrant: pœnam mortis irremiſſibilem, Deus ſanciuit.

Quicumque effuderit ſanguinē humanum, fundetur ſanguis eius. Hanc pœnam Chriſtus approbauit: *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.* *Gen.* 9 *Matt.* 25

Magiſtratus tamen, capitis ſupplicio, ſontes puniens, in hoc præceptum non delinquit, quod non tā ipſe, quam

ipſius miniſterio, lex & iuſtitia trucidet flagitioſos. Exercet enim non hominis, ſed Dei iudicium.

Peccant etiam in hoc præceptũ, qui alium ad cædem alterius, uel imperio compellunt, uel conſilio aut perſuaſione inducunt, uel auxilio iuuant. Qui iratis frigidam ſuffundunt, anſam præbent, & acerbis uerbis iras exortas acuunt, & in mutua odia magis irritant & prouocant, qui certe non minori reatu ſe polluunt, quam ſi ad cædem ipſi manus adhibuiſſent.

Occidunt & hi, qui fame aut alio caſu, de uita periclitantibus, cum poſſint, non ſuccurrunt: Si famem morientem non pauiſti, occidiſti, ait D. Ambro. *Lib. de offic.* Sic occidunt qui captiuos, aut iniuſte condemnatos ad mortem, quantũ poſſunt non liberãt, aut qui quoduis periculũ a proximo ſuo, pro uirili nõ repellũt.

Homicidæ ſunt mulieres, quæ fetus prætmaturos pharmacis eiiciunt, uel in utero perimunt, in ſua uiſcera crudeles, uitam eorum, quos ipſæ genuerant, atroci ſcelere peſſundant.

Sceleratiores homicidæ ſunt, qui ſibi ipſis mortẽ inferunt, & uitã nobiliſſimũ Dei donum, ingrati ſibiipſi extorquent.

Voluntarium & pernicioſum eſt homicidium eorum, qui ſeipſos crapula & ebrietate interficiunt: *propter crapulã* *Eccle. 37* (ait Sapiens) *multi perierunt, qui autem abſtinens eſt, adiiciet ad uitam*. Prouerbium

eſt:

eſt plures crapula, quam enſe pereunt.

Peccant ſimiliter in hoc præceptum, qui proximo ſunt maledici, qui fratri ea imprecantur, quæ ſi euenirent, ſine dubio moreretur.

His iungitur detractor, qui abſentis uitam conuitiis proſcidens, famam proximi lædit, qui uno linguæ ictu tres ſimul occidit, ſeipſum, quia os quod mentitur occidit animam ſuam: & eum qui libenter & mala intentione auſcultat, quem ſimilis culpa inuoluit: & eum cui detrahit, qui exiſtimationem ſuam, à detractore læſam audiens, & ipſe in iram, ideſt, animæ ſuæ mortem proruit. Cædis rei ſunt, qui internos affectus, ad proximi læſionem, propenſos habent, qui ira aut odio ardent, aut inuidia flagrant in proximum. Sap. 1

Eſt tamen ſalutaris ira, cui affectus lædendi non adhæret, quæ non in perniciem, ſed ſalutem proximi intendit, qua non homini, ſed uitiis eius iraſcimur, odiẽtes in homine, non quod fecit Deus, ſed quod homo ipſe fecit. Sed nõ ſine peccato iraſcuntur, qui in peccãtes, ultra modum ſæuiunt, amplius onerantes eos, quam delicta eorũ merebantur.

QVID SEXTO PRAECEpto, quod eſt: Non mœchaberis, prohibetur?

OMnis fornicatio: prout eſt adulterium, inceſtus, ſtuprum, raptus,

omnis denique concubitus illegitimus. Nam extra coniugium omnis libido damnata eſt. Fornicatores & adulteros
Heb. 13 iudicabit Dominus, ait Paulus. Non aliud peccatũ præter homicidium atrocioribus iniuriis caritatem uiolat, quam adulterium. Quantæ enim amaritudinis & mœroris res eſt, uxor per adulte-
Prou. 6 rium uiolata? Qui adulter eſt, propter cordis inopiam perdit animam ſuam; turpitudinẽ, & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur.
1 Cor. 6 Apoſtolus adulteros a regno Dei excludendos, & æternis ſubiiciendos ſuppliciis, denunciat. Lex non ſolum adulterium, quod eſt cum altera uxore illicita permixtio, ſed omnem fornicationem, omnemq. nefarium, & illegitimum cõcubitum prohibet. Sunt autem libidinis multæ ſpecies, aliæ aliis grauiores, in quibus leuioris culpæ eſt fornicatio cum ſoluta, quæ primum pudicitiæ florem cum alio uiro detriuerat. Grauius eſt ſtuprũ, cũ uirgo uitiatur. Adhuc grauius delinquunt qui raptum committunt, hoc eſt, qui filiam aut uxorem alienam, ui abductam, con
ſtuprãt. Huius flagitii reus fuit princeps
Gen. 34 Sichomorum, qui Dinam ſororẽ duodecim patriarcharum raptam uitiauerat.

Abominabilis eſt incœſtus, cũ quis, effreni libidine, in propinquitatem irruẽns, ius naturæ uiolat, & ſuum ſanguinem conſpurcat.

Sacri-

Sacrilegium committit, qui poſt uotum ſeruandæ caſtitatis emiſſum fornicatur, aut qui pudicitiam eius uiolat, quæ perpetuam caſtitatem uoti nuncupatione promiſit.

Similiter hoc præcepto uetantur concubitus cum maſculis, cum incubis & ſuccubis, & omnis prorſus immundities, mollicies & ſodomia.

QVID VETAT PRAECEptum ſeptimum, quod eſt: Non furtum facies?

VEtat omnem rei alienæ contrectationem: ut eſt furtũ, rapina, uſura. Furti enim nomine, omnis rei alienæ illicita uſurpatio intelligitur. Non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit: Sed a parte totum uolens intelligi, furtum appellauit quidquid de rebus proximi illicite ſuſtuleris, aut de bonis alterius, iniuſte alienaueris.

Nec ideo minus odiſſe furtum, Deus putandus eſt, quod iuſſu eius Iſraelitæ Aegyptios deſpoliauerint, nec quiſquã impune, hoc exemplo, res proximi ſui rapuerit. Nouit enim Deus quid unumquemque pati oporteat. Et cum ipſe ſit rerum omnium Dominus, ſine iuſtitia ab alio ad alium res transfert. Ideoq. non fecerunt furtum Iſraelitæ, ſed Deo iubente præbuerunt miniſterium. *Exod. 3*

Prohibetur etiam hoc præcepto, non ſolum alienæ rei iniuſta uſurpatio, ſed & in propriis facultatibus retinendis, immitis tenacitas, & inquirendo nimia ſolertia, & anxia ſollicitudo, quæ plerumque cum fraude & aliorum detrimento ſolet eſſe coniuncta.

Vetatur ſimul prodigalitas, profuſio, ac nimius luxus.

Ad hoc præceptum quoque pertinet, prohibitio fœnoris & uſuræ, de qua
Luc.6 Chriſtus, Lucæ 6. *Mutuum date, nihil inde ſperantes.*

Delinquunt in hoc præceptum, qui de rebus proximi clam ſurripiunt.

Similiter & hi, qui etſi nihil auferũt, res tamen proximi uel dolo corrumpunt & uitiant, uel negligentia perirē permittunt. Hoc furti genere infames ſunt, ſerui negligentes & pigri, & infidi operarii, qui pro inutili & ſemipleno labore, integram mercedem recipiunt. Et ſunt hi domeſtici fures, clandeſtinis furtibus multo pernicioſiores. Furem enim ſera excludit, contra ſerui fraudem nulla cuſtoſtia ſufficit. Viciſſim furtum committunt Domini, qui ſeruos aut operarios, debita mercede
Iacob. 5 cap. defraudant. Quos increpat Apoſtolus Iacobus: *Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones ueſtras, clamat, & clamor eorum in aures* Domini Sabaoth *introiuit.*

Subditi qui maligne præbent uectigalia, tributa, Decimas, & reliquas col-

lationes, quæ magiſtratibus diuino iure debentur, ut inde ad rempublicam gerendam ſumptus ſuppetant, grauiſſimum furtum committunt.

Viciſſim peccant magiſtratus, ſi hæc accipientes tranquillitatem publicam, pro cuius conſeruatione tributa illis præſtantur, uenationibus aut luxui aut aliis uanitatibus intenti, negligunt.

Similiter furtum committunt, quoties ſubditos ſuos inquis exactionibus uexant & grauant. Furtum committunt Iudices, qui uenalem habent iuſtitiam, & muneribus deliniti, cauſas inopum ſubuertunt, quibus dicitur: *Xenia & dona, excæcant oculos iudicum.* Eccle. 20

Duæ ſunt in iudice æque nociue peſtes, Auaricia, quæ lucro inhiat, & animi imbecillitas, quæ affectibus cedit & odio, aut fauore ducitur, aut potentia terretur, aut miſeria flectitur.

Fures ſunt ualde pernicioſi, qui uſuris miſeriam plebem expilant: uſuram enim ſimul & lex deteſtatur, & Euangelium condemnat.

In hoc præceptum iniquiſſime delinquunt, qui furtis omnibus grauiora cōmittunt ſacrilegia. Hi ſunt, qui ſacris manus prophanas iniiciunt, ſancta templa demoliuntur, & eorum miniſtros bonis exuunt, domiciliis exturbant, & impia cupiditate diuitiis Eccleſiarum inhiantes, res diuinis uſibus dedicatas, ad uſus prophanos conuertunt.

Bona Eccleſiarum ſui iuris faciunt, patrimonia martyrum, & donaria deuotæ plebis, in aulis ſuis, in uenationibus & choræis abſumunt: Monachorum prædia aut diuendūt, aut miniſteriis aulicis donant: de campanis bellica tormenta conflāt, de calicibus potāt ebrii, de uelis templorum, & ſacris ueſtibus, pellices principū, & matronæ ac filiæ nobilium, ueſtes ſibi conſuunt: & quæcumque olim in decore domus Dei ſeruiebant, ea nunc diaboli pompam inſtruunt.

Furtum committit, qui rem inuentam ſibi ſeruat, nec Domino ad quem proprie ſpectat reſtituit: ſi autem Dominus inueniri non poterit, quod inuentum eſt, in uſus pauperū erogari debet. Furtū etiam faciunt, qui res furto ablatas, a furibus coemunt, aut ſaltem ueris Dominis res amiſſas, cum poſſunt, non indicant: digni enim ſunt morte, non ſolum qui faciunt ea, ſed etiam qui

Rom. 1 conſentiunt facientibus, Roma. 1. Fures ſunt qui merces multas coemunt & conſeruant, nec prius depromunt, aut ad aliorum uſum proferunt, quam precia earum in immenſum creuerint.

Nec ſolum in extrudendis mercibus, furtum committitur, ſed in acquirendis etiam: dum nimia ſolertia aut merces aut aliæ diuitiæ quæruntur. Nam

Pro. 28 iuxta uetus uerbum: *Vir iuſtus tarde diteſcit*: & uix a fraude alieni ſunt, qui magnas diuitias cito congerunt.

Simili

Simili modo iniuſti ſunt, & in rebus propriis furtum committunt, qui ſua nimis amant & tenaciter retinent, nec aliorum inopiam ſua copia ſubleuant.

In hoc quoque præceptum peccant, qui ualidis corporibus mendicant. Item decoctores qui marcentes ocio, res a parentibus relictas, aut aliũde partas, non augent labore, ſed deſides abſumunt, & ubi ad ſenectam deuentum eſt, uictitare ex alieno coguntur.

Breuiter non poſſunt fraudes omnes & doli notari: quicumque itaque aliquid de facultatibus proximi, quacũque tandem ratione, aut uia ſubtrahit iniuſte, hic furtum committit.

QVID PROHIBETVR præcepto octauo, quod eſt: Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

HOc præcepto legislator, linguam hominis, uelut rabidam, & nocentiſſimã beſtia coercet, quæ uitæ, famæ, & fortunis proximi inſidiatur. Quæ inter reliqua humani corporis membra, portione parua, malitia grandis & immenſa eſt. Diuitiæ ſemel amiſſæ, ſæpe etiam cũ lucro reparãtur: famæ autem ſemel læſæ, aut amiſſæ, difficilis admodũ & pene irrecuperabilis eſt reſtitutio.

Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Pſal. 33

Pec-

Peccant contra hoc præceptum grauiſſime, qui in iudicio, contra cauſam proximi falſum teſtimonium iurati proferunt, ut eum ad condemnationem ut geant innocentem, & condemnatum, aut ad necem compellant, aut facultatibus, aut fama ſpolient.

Grauius crimen eſt, cum in iudicio, cauſæ miſerabilium hominum, per mendacia ſubuertuntur, & falſis teſtimoniis opprimuntur uiduæ & pupilli, qui hominum patrocinio deſtituti, ſub ſola iudicii tutela conquieſcunt: *Viduam & pupillum nolite contriſtare* Eſai. 10.

Eſa. 10

Extra iudicium, delinquunt in hoc præceptũ, qui confictis criminibus, famã proximi denigrant, & ſiniſtris ſermonibus, exiſtimationem eius lædunt, aut mendaci delatione, uitam & bona proximi in extrema pericula deducunt.

Eiuſdem criminis reos ſe faciunt, qui detractoribus libenter aures præbent: hi enim penitentia, aut potius delectatione, detractores ad criminandum accendunt. *Sepi* (inquit Eccleſ.) *aures tuas ſpinis, et linguam nequam noli audire & ori tuo facito oſtia, & ſeras auribus tuis.*

Eccl. 38
Eccl. 28

Detractoribus ſimiles ſunt, qui proximum temere iudicant, hoc eſt, qui lapſum acerbe inſectantur, & peccatum eius exaggerant. *Nolite iudicare* (inquit Chriſtus) *& non iudicabimini.*

Matth. 7

Sed ut lapſo inſultare ſuperbiæ eſt, ita peccatum eius negligere grandis crudelitatis.

delitatis. Itaque qui poteſtatem habet, ſi in puniendo, & negligentem ſe, & ignauum præbuerit, grauiter delinquit & criminum ſocietate ſe polluit.

Temerario iudicio ualde affinis eſt illa hominum malignitas, qua recte facta aliorum, parce laudamus, nec etiam uoce alicuius & debita laude admodum delectamur. Contra uero uitia eorum copioſe narramus, & uituperio exhilaramur. Impingunt etiam in hoc præceptum ſuſurrones, qui mala alterius apud alium criminantes, mutua odia ſuſcitant, & inter tranquillos & pacem habentes, diſſidia ſeminant, & certamina accendunt.

Simul & turpiloquium, & omnis uana & inutilis loquacitas, hoc præcepto prohibetur, quæ paſſim ſcriptura condemnat: Chriſtus de omni uerbo ocioſo homines rationem reddituros minatur. *In multiloquio* (ait Sapiens) *non deerit peccatum*. Qui autem moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt. *Matt. 12* *Prou. 10*

Notatur etiam hoc præcepto, omne mendacium, cuius tria genera enumerat D. Auguſt. Officioſum, iocoſum & pernicioſum. *In lib. de mēdacio.*

Officioſum mēdacium eſt, quod officio datur, ideſt, quo alicuius utilitas, & ſalus quæritur ſine alterius iniuria, aut ubi innocentia iuſti hominis, in aliqua neceſſitate, contra alienam malitiam, defenditur: quali mendacio ob-

Exod. 1 ſtetrices Aegyptiacæ Hebræorum infantes, contra immane Regis edictum tutatæ ſunt. Hoc mendacium etſi propter neceſſitatem & magnam utilitatem excuſabilius eſt: nemo tamen illo, ſine peccato utitur, eo quod Deus omne mendacium deteſtetur, quoniam mendacium aduerſatur ueritati: Deus

1 Ioan. 2 autem ueritas eſt. *Omne mendacium* (ait Ioannes) *non eſt ex ueritate*. Obſtetrices autem Aegyptiacæ, ſimiliter & Rahab,

Ioſue. 2 quæ ſpeculatores Iſrael, ab inquiſitoribus ſeruauit, non ideo placuerunt Deo, quia mentitæ ſunt, ſed quia in homines innocentes miſericordiã præſtiterunt, pietatis & beneuolentiæ, non fallaciæ præmia acceperunt, & ueniam mendacii, ex merito pietatis, conſecutæ ſunt.

2 Iocoſum mendacium eſt, quo uoluptas captatur, & audientium hilaritas, & delectatio quæritur, a quo propoſitũ fallendi abeſt. Ab hoc mendacio Apoſtolus homines Chriſtianos uult eſſe alienos, quos iubet ab omni ſcurrilitate

Matt. 12 abſtinere: Et Chriſtus nos de omni uerbo ocioſo rationẽ reddituros affirmat.

3 Tertium eſt mendacium pernicioſum, quod animo fallendi dicitur, ſimul & in periculum, atque perniciem tendit, ut proximum, aut in corpore, aut in bonis, aut in fama, lædat: id quod Dominus uehementer deteſtatur. *Lo-*

Zach. 8 *quimini* (inquit Propheta) *ueritatem unuſ-*

Ibidem. *quiſque cum proximo ſuo, & pacem & uerit-*

tatem

tatem diligite. *Et: Vt quid diligitis uanitatem, & quæritis mendacium?* Pſal. 4

QVID VETAT PRAEceptum nonum, quod eſt: Nō deſiderabis uxorem proximi tui?

PRohibet non ſolum actum, ſed & improbum adulterii conatum, atque adeo omnem excludit mœchandi cogitationem. Chriſtus enim inquit: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis*: Non mœ- Matt. 5
chaberis. *Ego autem dico uobis, quia omnis, qui uiderit mulierem, ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo*.

Præceptum hoc, poſt ſextum neceſſario adiunctum eſt, ne rudis populus crederet, uoluntatem ad perpetrandam libidinem procliuem, aut etiam adulterii conatum a peccato eſſe immunē, quam diu ſucceſſus non ſequeretur.

Paulus 1. Cor. 7. *Melius eſt nubere, quam* 1 Cor. 7
uri. Sed intellige nondum profeſſo caſtitatem. Cui uero iam, ob uotum, non licet ducere uxorem, uel nubere, ei ſedulo orādus eſt Deus, ne contingat aduri.

DECIMO ET VLTIMO præcepto, quod eſt: Non concupiſces domum proximi tui, non ſeruum, non ancillam, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt quid cauetur?

HOc præcepto prohibet legiſlator, ut bona proximi noſtri, nō ſolum

uel ui, uel dolo, non inuadamus, ſed ne concupiſcamus quidem. Hæc duo præcepta poſtrema, omnẽ concupiſcentiam uetant, ne quid cupiditate, aut conatu animi, in contumeliam, aut perniciem proximi, moliamur. Et hic uerborum contextus, non incommode in duo præcepta, diuiditur, propter duplicem concupiſcentiam, qua homines, ad mutua damna, & contumelias mouentur: una eſt concupiſcentia boni utilis, altera boni delectabilis: una eſt cupiditas lucri altera appetitus libidinis. Ad refrenandam libidinem pertinet illud: Non deſiderabis uxorem proximi tui. Ad lucri cupiditatem coercendam, referuntur hæc uerba: Non concupiſces domum proximi tui.

Peccant contra hoc præceptum, qui pecunias mutuas tradunt inopibus, deinde ſolutionẽ derepente urgent, quam cum præſtare debitor non poſſit, diuendere cogitur agrum, aut domum, cui inhiabat auarus creditor.

In appetitione ſerui, & ancillae, non diſſimili ratione peccatur, delinquit enim, qui in aliena familia, uidens ſeruum frugi, aut ancillam utilem, conatur eos promiſſis allicere: ut relicto Domino priore, ſibi operam locent. Ceterum his duobus præceptis poſtremis, ſatis oſtendit Deus, legem ſuam eſſe ſpiritalem, hoc eſt non externo ſolum ope re, ſed etiam internis animi affectibus adim-

adimplendam. Nec inſontem habebit Deus hominem, quãtumuis in externo opere continẽtem, niſi etiam prauas cordis cogitationes, ab oculis Dei procul remouerit. Eſa. 1. *Auferte malum cogitationum ueſtrarum, ab oculis meis.* *Eſa. 1.*

SVMMA DECALOGI.

OMnia quæcumque uolueritis, ut faciant uobis homines, ſic & uos facite illis. Matthæi 7. *Matt. 7.*

DE PRAECEPTIS ET TRADITIONIBVS ECCLESIAE.

COnſtitutiones, traditiones, ritus, mores, & Cærimonias, per Eccleſiam Catholicam traditas & receptas, tametſi non ſcriptas, ab homine Catholico obſeruari oportet ut quæ fundamentũ ſuum habeãt ex ſcripturis ſacris, & proinde ſecundum locum obtinent, poſt præcepta diuina, & non minus ſancte etiam religioſe a populo Chriſtiano ſeruari debent, quam ipſius Dei mandata. Quidquid enim Eccleſia Chriſti præcipit, hoc idem & Chriſtus, iuxta illud: *Qui uos audit: me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit.* *Luc. 10*
Item. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tamquam Ethnicus & publicanus.* Item. *Sicut mi-* *Matt. 18*

Ioan. 20 *cut miſit me uiuēs pater, ita & ego mitto uos.*

Act. 15 Perambulabat Paulus Syriam, et Ciliciā, *confirmans eccleſias, & præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.*

1 Cor. 11 Item: *Laudo uos fratres, quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi uobis, præcepta mea tenetis.*

Ibidem. Ibidem. *Cætera cū̄ uenero, diſponam.*

Ibidem. Ibidem. *Si quis uidetur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei.*

2 Teſſ. 2 *Fratres, ſtate & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per Epiſtolam noſtram.*

QVAE SVNT ECCLESIAE Præcepta præcipua?

QVinque fere numerantur: primū, Eccleſia dies feſtos Chriſti, uirginis & matris Mariæ, Apoſtolorū, aliquot martyrum, confeſſorum & uirginum, religioſa ſollemnitate celebrat, & fidelibus celebrandos præcipit.

Secundum: Ante omnia uero diem dominicum ſtatuens, ut omnes fideles, eo die, ad auditionem ſacræ concionis, & celebrationem Miſſarum, conueniant, nec ante diſcedant, quam concio abſoluatur, & tota Miſſa benedictione & dimiſſione ſacerdotis compleatur. Egreſſum de templo ſacerdote in Eccleſia concionem habente, excommunicandum, & diſcedentem ante Miſ-

ſam completam, ab Epiſcopo publice confundendum eſſe, præcipit.

Tertium: Ieiunia, certis diebus & anni temporibus, Eccleſia ex Apoſtolica traditione indicit.

Eccleſia abſtinet ab eſu carnium in hebdomada feria ſexta, qua mortuus eſt dominus: & Sabbato, quo quieuit in ſepulchro.

Ieiunat quoque, quattuor anni temporibus, pro aeris temperie & temporis ſerenitate, in uere, æſtate, autumno & hyeme. Præterea feſta Chriſti & ſanctorum ieiuniis præuenit.

Eccleſia unam quadrageſimam, ſecundum traditionem Apoſtolorum ieiunat. Theophilus Alexandrinus ait: Habemus quadrageſimam, ab Apoſtolis inſtitutam & ordinatam.

Omnium indictorũ ieiuniorum diebus, Eccleſia abſtinet ab eſu carnium; non quod illas immundas eſſe credat, ut hæretici, de quibus Paulus uaticinatus eſt: ſed edomandi corporis, & humiliandæ animæ gratia. 1 *Tim.* 4

Quartum: Eccleſia decreuit, ut omnis homo fidelis, omnia peccata (quo ad eius per diligentem conſcientiæ examinationem, & præmeditationem ſedulam, fieri poteſt) ſemel in anno ſuo parocho, aut illius permiſſione, alii idoneo & perito ſacerdoti confiteatur: datamq. & acceptam pænitentiæ ſatisfactionem adimpleat.

Poſtremo

Poſtremo ordinauit, ut quilibet Chriſtianus, ubi ad diſcretionis annos peruenerit, Euchariſtiæ Sacramentũ, ad minimũ ſemel in anno, ut in paſchate, ſumat.

Hæc negligentem, dum uiuit, ab Eccleſiæ conuentu, & mortuum ab Eccleſiaſtica ſepultura, arcendũm eſſe, præcipiunt Canones.

Habentur & nonnullæ aliæ, his conſimiles, traditiones, ut: Eccleſia, uoluntarium & religioſum Monachiſmum amplectentem, & uouentem conſilia Euangelica, tamquam genus uitæ perfectioris, ualde commendat. Infringentes

1 Tim. 5 uotum damnat, quia priorem fidem caſtitatis irritam fecerunt.

Eccleſia his, qui ſe ſemel miniſterio ſacerdotii conſecrarunt, poſtea uxorem ducere, non permittit.

Qui ſucceſſu temporis, duarum uxorum mariti fuerunt, a capeſſendo Sacerdotio ſubmonet.

DE CAERIMONIIS.

QVAE SVNT CAERIMONIÆ Eccleſiaſticæ?

Eccleſia uariis, & multi generis Cærimoniis utitur, utpote ſigna culo & myſterio ſanctæ crucis, conſecra triplex oleum, Catechumenorum,

rum, infirmorum, & quo ſacerdos ungit iam Baptizatum in uertice, conſecrat & baptiſma, aſpergit populum aqua benedicta, ſal porrigit conſecratum, in capite quadrageſimæ, cineres capitibus imponit, agit proceſſiones diebus Dominicis, cum crucis Throphæo & uexillis: orat ad orientem, geniculatur, tundit pectus, accendit in templis cæreos & luminaria, ſpargit in thymiama ſeu thuris ſuffitum, ſpargit aquã ſacram & thuris ſuffitum, ſuper ſepulchra fidelium defunctorum, utitur ueſtibus ſacris in celebratione ſacramentorum: Dedicationem templorũ celebrat, clericos & monachos tũdet. Hæc, & huiuſmodi quam plurima ſacra ſigna, in Eccleſia inſtituuntur, quibus non ut rebus inhærendum, ſed ut ſignis, per quæ ad contemplandas res ſignatas prouocemur, utendum eſt. Vtitur Eccleſia iis cærimoniis, non quod in his externis (ſi deſit ſpiritus) fiduciã reponi uelit: ſed utitur ueluti quibuſdam uiſibilibus ſignis, & ſtimulis religionis, non contemnendis. Auguſt. inquit: Qui ueneratur utile ſignum diuinitus inſtitutum, cuius uim ſignificatio nemq. nõ intelligit, nõ hoc ueneratur, quod uidetur & tranſit, ſed illud potius ad quod talia referenda ſunt. *Lib. 3. de doctrin. Chriſtia. cap. 9*

Idem Auguſt. Si quid totum per orbem frequentat Eccleſia, hoc an ita faciendum ſit diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. *In Epiſtola ad Ianuarium quæ eſt 118*

DE

DE SACRAMENTIS.

QVID EST SACRAMENTUM?

SAcramentum apud Ethnicos ſcriptores, eſt iuſiurandum, numinis uel religionis interuentu, confirmatum. In ſacris litteris idem eſt, quod myſterium ſecretum, ſeu religioſum arcanum. In propoſito, Sacramentum eſt ſacræ rei ſignum, uel: ſacramentum eſt, inuiſibilis gratiæ, uiſibilis forma ſeu ſignũ, quod eius ſimilitudinem gerit, & cauſa exigit, cuius ſignum eſt.

Iuxta Magiſtrũ Senten. lib.4

SACRAMENTA QVOT ſunt?

SEptem: Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pænitentia, Extrema unctio, Ordo, Matrimonium, Ex ſcripturis enim animaduerterunt S. Patres hæc ſeptem myſteria recte ac proprie dici ſacramenta, propterea quod ita ſunt ſigna inuiſibilis gratiæ Dei, ut & ipſius gratiæ Dei imaginem gerant, & cauſa quoque exiſtant.

In unoquoque ſacramento duo ſunt ſpectanda, ſacramentum ipſum, hoc eſt, externũ ſacrumq. ſignum influens oculis & auribus, & res ſacramenti, ideſt,

eſt, diuina ſpiritaliſq. uis, hoc eſt, gratia Dei, quæ in adminiſtratione ſacramẽtorum, rite accipientibus confertur.

Sacramenta non ſimpliciter ſigna, ſunt, ſed ſacra & efficacia ſigna, quia non modo ſignificant, ut ſacramenta ueteris legis, diuinam illam & ſpiritalem gratiam, ſed & eam digne ſuſcipientibus, & non ponentibus obicem peccati, conferunt & præſtant.

QVID EST GRATIA?

GRatia eſt donum Dei, nobis a Deo gratis collatum. Aliter & magis proprie: Gratia eſt forma a Deo nobis data gratis, & ſine meritis, gratum faciens habentem ipſam, & opus eius bonum, reddens dignum uita æterna, iuxta Paulum.

Gratia Dei eſt uita æterna, in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Rom. 6

Gratia eſt duplex: Operans & cooperans.

Gratia operans eſt, quæ præparat hominis uoluntatem, ut uelit bonum.

Gratia cooperans adiuuat, ne fruſtra uelit. Auguſt. Cooperando Deus in nobis perficit, quod operando incipit: quia ipſe, ut uelimus, operatur incipiens, qui uolentibus cooperatur perficiens, ut ergo uelimus, operatur. Cum autem uolumus, & ſic uolumus, ut perficiamus, nobis cooperatur, & tamen ſi- *Lib. de nat. & gratia et lib. de lib. arbit. cap. 17, & lib. 2.*

D ne illo-

contra 2 Epiſt. Pelagian. ne illo, uel operante ut uelimus, uel co operante cum uolumus, ad bona pietatis opera, nihil ualemus.

cap. 8 Itaque operans gratia eſt, quæ præuenit uoluntatem bonam. Ea enim liberatur, & præparatur hominis uoluntas, ut ſit bona, bonumq. efficaciter uelit.

Cooperans uero gratia, uoluntatem iam bonam ſequitur adiuuando. Itaque bona uoluntas ſequitur gratiam, non gratia uoluntatem.

Iam alia diuiſione, Gratia diuiditur in gratiam præuenientem & ſubſequentem.

Et gratia præueniens non eſt alia, quam operans quæ uoluntatem hominis præuenit, liberat & præparat, ut uelit bonum.

Gratia ſubſequens, eſt gratia cooperans, quæ comitatur & adiuuat uoluntatem hominis bonam, ne fruſtra uelit, iuxta illud Pauli: *Non ego autem, ſed gratia* Dei *mecum*. *1 Cor. 15*

Rurſus diuiditur Gratia: Eſt enim alia gratia gratis data, alia gratum faciens uel iuſtificans. Gratia gratis data, quæ datur ſine ullis meritis prout eſt fides, prophetia & prima gratia, quam homo non meretur.

Gratia iuſtificans & gratum faciens, quæ non ſolum gratis præſtatur a Deo, ſed & iuſtificat, atque hominem gratum reddit Deo, ex peccatore iuſtum, ex impio gratum, & amicum Dei conſtituit.

SACRA-

SACRAMENTA QVIBVS paſſim nominibus appellantur.

VAſa, & quaſi canales gratiæ diuinæ, appellantur, ut per quæ Deus, digne & rite ſuſcipientibus, gratiam ſuam largiatur & infundat.

SACRAMENTA LARGIVNtur ne ſemper gratiam?

ITa, & quidem ex opere operato, niſi ponatur obex. Obicem ponere, intelligunt Theologi, peculiari phraſi, nihil aliud, quam peccata obſiſtere in ſuſcipiente, quo minus gratia Sacramentalis conferatur. Peccatum enim, quod gratiæ ex diametro opponitur, impedit, ne gratia locum habere poſſit, in ſuſcipiente. Itaque hoc loco ſciendum eſt etiam, quod tantummodo ex parte ſuſcipientis ſacramenta, ponatur obex, quo minus ſacramentalis gratia conferatur, non autem ex parte ſacerdotis ſacramenta adminiſtrantis, quantumuis impuram, & ſacerdote indignam agat uitam. Cum impurus & peccator ſacerdos, æque ac probus, qui honeſtæ eſt uitæ & exempli, ſacramenta aliis adminiſtrare poſſit: quamdiu ab Eccleſia non fuerit reciſus dummodo munere & officio ſuo, ſecundum formam ab Eccleſia traditam rite fungatur, Eccleſiæque intentionem per omnia ſeruet.

Lib.3. cō tra Donatiſt. de Baptiſmo De qua re quodam in loco D. Auguſtin. inquit, nō ideo ueriora & ſanctiora ſunt ſacramēta, quia per meliores miniſtrantur, illa namque per ſeipſa uera ſunt & ſancta, propter uerum & ſanctū Deum, cuius ſunt. Idem alibi, memento ſacra mētis Dei obeſſe nihil mores malorum hominum, quo illa uel omnino nō ſint, *De iis qui initiantur cap.5* uel minus ſancta ſint. Ambroſius. Non merita perſonarum conſideres, ſed officia ſacerdotum, in ſacramentorum adminiſtratione.

QVAE ET QVOT SVNT cauſæ inſtituendi Sacramenta?

Lib.4 MAgiſter ſententiarum tres præcipuas numerat, uidelicet, propter humiliationem, exercitationem & erudi tionem: ut ſint remedia contra peccatū, & gratiæ Dei, in ſenſum externū incurrentia, admonentia & erudientia nos, ut quod foris, in ſpecie uiſibili fieri cernimus: intus, per Dei uirtutem, effici cre damus, uide Magiſtrum lib.4. diſtinct. 1.

Item etiam ideo inſtituta ſunt ſacramēta, ut ſint uelut ſymbola & ſigna, qui bus Chriſtiani ſe mutuo agnoſcant & in unione fidei Catholicæ contineantur.

SACRAMENTA A QVO ſunt inſtituta?

QVia ſacramentum ſignum eſt efficax & infallibile, gratiæ diuinæ: ſe quitur

quitur nimirũ omnia Eccleſiæ ſacramenta a Deo eſſe inſtituta, non ab Apoſtolo, non ab aliquo Concilio. Immo ſi totus nunc conueniret mundus, nullum ſacramentum inſtituere poſſet.

Baptiſmi ſacramentum, Chriſtus inſtituit, cum dixit: *Euntes prædicate Euangelium omnibus gentibus, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Matt. 28

Confirmationis, cum dixit: *Sedete in ciuitate, donec induamini uirtute, ex alto.* Luc. 24

Euchariſtiæ cum dixit: *Accipite & manducate, &c. Hoc facite in meam commemorationem.* Matt. 26 Luc. 22

Pænitentiæ, cum dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, &c.* Ioan. 20

Extremæ unctionis, cum Apoſtolos emiſit ad prædicandum, & illi exeuntes, ungebant oleo multos ægros, & ſanabantur. Mar. 6

Ordinis, cum dixit: *Sicut miſit me pater, ſic & ego mitto uos.* Ioan. 20

Item cum elegit duodecim Apoſtolos: & cum deſignauit alios 72. Matt. 10 Luc. 10

Matrimonii autem ſacramentum inſtituit, uel potius inſtitutum confirmauit, cum dixit: *quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Matt. 19

SACRAMENTA VNDE habent uim & efficiam ſuam?

Ex lib. ſentent. Proſperi ſent. 328

EX morte & paſſione Chriſti, Auguſtin. teſte, qui ait, ea ex latere &

uulneribus Chriſti in cruce pendentis, fluxiſſe. Nec hæc duo inter ſe pugnant, cum dico, ſacramenta uirtutem ſuã habere ex ipſa Dei uoluntate, & profluxiſſe illa e latere & uulneribus Chriſti. Vtrumque uerum eſt: uoluntas ſiquidem Dei operatur per ipſa ſacramenta, uerum eam operationẽ propoſuit Deus per meritum paſſionis & mortis Chriſti, adimplendam.

QVOTVPLICIA SVNT Sacramenta?

DVplicia: ueteris & nouæ legis.

Sacramẽta ueteris & Moſaicæ legis erãt, Circuncifio, ſacrificia, uictimæ, oblationes, & id genus pleraque alia.

Nouæ legis ſunt numero ſeptem, quæ paulo ante recenſuimus.

DIFFERVNT NE SAcramenta ueteris legis a Sacramentis nouæ legis?

DIfferunt ſane: ſacramenta, & cærimoniæ ueteris legis, gratiam Dei ſignificabant, quam ſacramenta noſtra præſtant.

Item ſacramenta ueteris legis, tantum ſignificabant, non ſanctificabant: ſacramenta autem noſtra, & ſignant, & ſanctificant.

Fuit tamen inter ſacramenta ueteris legis,

legis ſacramentum quoddam, circunciſionis uidelicet, idem conferens remedium contra peccatum, quod nunc baptiſmus præſtat. *Vide Magiſtrum Sen. li. 4*

SACRAMENTA NOVAE legis quotuplicia ſunt?

DVplicia, uoluntatis quædam, & quædam neceſſitatis.

Voluntaria ſunt, quæ non neceſſario requiruntur ad hominis ſalutem, ſed in cuiuslibet uolũtate eſt, ea ſuſcipere, uel nõ: & ſunt duo, Ordinis & Matrimonii.

Neceſſaria, quæ neceſſario ad hominis ſalutem requiruntur: & ſunt reliqua quinque, baptiſmi, confirmationis, pænitentiæ, Euchariſtiæ, & unctionis extremæ, quamquam etiam inter hæc diſpar ſit neceſſitas, ut alia aliis magis ſint neceſſaria, nimirum baptiſmus & pænitentia, quod hæc directe ad remiſſionem eorum peccatorum ordinentur quæ a regno Dei excludunt.

Rurſus quædam ſacramenta nouæ legis, ſæpius iterari poſſunt, ut, pænitentia, Euchariſtia, matrimonium & extrema unctio.

Quædam ſemel ſuſcepta, poſtea num quã poſſunt, neque debent iterari & reſumi, ut eſt baptiſmus, confirmatio & ſacer ordo: & huius rei cauſam aſſignant, quod characterem imprimãt animæ ſuſcipiẽtis, indelebilẽ & ſemper daturum.

QVID EST CHARACTER?

CHaracter, definitore Thoma Aquinate, eſt ſignum, a Deo animæ impreſſum, in ſuſceptione alicuius ſacramenti, quod iterari non poteſt, perpetuo manens in anima.

Signum illud notat, & ſignificat illum ſuſcepiſſe hoc ſacramentum, penes quod etiam apud inferos Chriſtiani dignoſcuntur ab infidelibus.

Fœdus nimirum hoc eſt & pactum; cuius gratia uelit quiſque ſeruare legem Dei.

Hunc characterem tria habent ſacramenta, quæ iterari non poſſunt, Baptiſmus, confirmatio & ſacer Ordo: qui ſic permanebit in baptizatis, confirmatis & ſacerdotibus, ut, etiamſi condemnentur, non ſint eum amiſſuri.

QVOT SVNT SACRAmentorum partes?

DVæ, Materia & Forma. Seu (quod idem eſt) uerbum & elementum. Fit enim Sacramentum, cum uerbum accedit ad elementum, ait Auguſt. Verbum auribus hauritur, & de uoluntate & promiſſione Dei nos docet: elementum oculis & ſenſu percipitur, & ſimilitudinem quandam in ſe continet eius rei, cuius eſt ſignum.

Tra.80 in Ioan.

Velut in Baptiſmo aqua ſignificat animæ

mæ emundationem, & peccatorum remiſſionem quam diuina promiſſio nobis affert: ipſa ſiquidem aqua abluẽdas omnis generis ſordes per naturã ualet.

QVOT IN QVOLIBET Sacramento adminiſtrando requiruntur?

SEx debita materia, debita uerborum forma, idoneus miniſter, intentio recta miniſtri, qui facere intendat quod Eccleſia facit, ſuſcipiens & debita ſuſcipientis diſpoſitio.

QVOT SVNT IN QVOLIbet Sacramento conſideranda?

TRia, Res, Sacramentum, Res & Sacramentum ſimul, iuxta magiſtrum ſententiarum lib. 4

Res ſacramenti, eſt gratia iuſtificans quæ in adminiſtratione ſacramentorum rite accipientibus, confertur.

Sacramentum, eſt externum & uiſibile ſignũ incurrens oculis & auribus.

Res & ſacramentum ſimul, gratia eſt diuina cum ſigno externo & uiſibili.

QVIS EST EFFECTVS, ſeu uirtus ſacramentorum?

SAcramentorum uis ſeu effectus, eſt uis diuina & ſpiritalis, hoc eſt, gra-

tia Dei, per debitam ſacramentorum ſuſceptionem collata.

Eſt autem duplex Sacramentorum effectus, Communis & Proprius.

1 Communis, eſt gratiæ diuinæ collatio, quæ per omnia ſacramēta cōfertur.

2 Proprius eſt, qui unicuique ſacramento peculiaris eſt.

QVAE EST CVIVSQVAE Sacramenti uis ſeu effectus proprius?

1 Baptiſmi uis eſt, conferre gratiam Spiritus ſancti, ad remiſſionem peccatorum, maxime originalis, & in adultis etiam peccati actualis.

2 Confirmationis, ad robur & tutelam.

3 Euchariſtiæ, ad ſpiritalem refectionem.

4 Pænitentiæ ad purgationem remiſſionemq. peccatorum actualium poſt baptiſmum commiſſorum.

5 Ordinis, ad debitam executionem officii ſuſcepti.

6 Matrimonii, ad coniunctionem mutuam animorum, & ad ſuſceptionem educationemq. prolis.

7 Extremæ unctionis uirtus eſt præſtare gratiam ad purgationem peccatorum uenialium: prout infra de quolibet ſacramento latius dicetur.

DE

DE BAPTISMO.

QVID EST BAPTISMVS?

BAptiſmus, eſt lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti. Vel. *Tit. 3*

Baptiſmus eſt ſignum ſenſibile ex inſtitutione diuina, ſignificans mortem ueteris hominis, & renouationem noui. Vel. *Epheſ. 4*

Eſt ablutio corporis exterior, cum inuocatione ſanctæ Trinitatis, ex inſtitutione diuina, ſignificans ablutionem animæ a peccatis.

Vice Baptiſmi, in ueteri lege inſtituta erat circuncíſio, in remedium peccati originalis, iuxta illud Auguſt. Ex quo inſtituta eſt circunciſio, in populo Dei, quæ erat tunc ſignaculum iuſtitiæ fidei, ad remiſſionem ualebat magnis & paruulis, originalis ueterisq. peccati, ſicut Baptiſmus, ex illo, ualere cœpit, ad innouationem hominis, ex quo inſtitutus eſt. *De nuptiis & concupiſ. cap.*

Quod in ueteri lege de circunciſionis neceſſitate eſt dictum, *Anima, cuius præputii caro non circunciſa fuerit, peribit de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit:* Hoc in noua lege Chriſtus de Baptiſmo affirmauit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum cælorum.* *Gen. 17* *Ioan. 3*

Etſi autem circuncisio (iuxta uerba Auguſt.) Baptiſmo comparatur: nonni hil tamen intereſt diſcriminis.

Longe maior & uberior gratia infun ditur puero in Baptiſmo, quam in circuncisione: Circuncisio enim, uirtutem ſuam habebat ex morte Chriſti præuiſa, ſed Baptiſmus ex morte Chriſti exhibita. Baptiſmus circuncisione præſtantior eſt, quia ianuam cæli aperit, quod non poterat circuncisio.

PROBA BAPTISMVM TEſtimoniis ſacræ ſcripturæ?

Ioan. 3 *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum* Dei.

Matt. 3 *Ego baptizo uos aqua,* in pœnitentiam; *qui autē poſt me uenturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calciamenta portare, ipſe uos baptizabit in Spiritu ſancto & igni.*

Mar. 16 *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.*

Act. 2 *Baptizetur unuſquiſque ueſtrum, in nomine Ieſu Chriſti, in remiſsionem peccatorum ueſtrorum & accipietis donum Spiritus ſancti.*

1 Cor. 6 *Et hæc quidem fuiſtis ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis, in nomine* Domini *noſtri* Ieſu *Chriſti, & in* Spiritu Dei *noſtri.*

Epheſ. 5 *Chriſtus dilexit* Eccleſiam, *& ſeipſum tradidit pro ea, ut ſanctificaret eam mundans illam lauacro aquæ, in uerbo uitæ.*

Tit. 3 *Cum enim benignitas & humanitas appa*

ruit

ruit ſaluatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos; ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis et renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abunde, per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum: ut iuſtificati gratia ipſius, heredes ſimus ſecundũ ſpẽ uitæ æternæ.

Effundam ſuper uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis ueſtris. Ezech. 36

Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra, euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia, quæ mandaui uobis: Et ecce ego uobiſcum ſum, uſque ad conſummationem ſæculi. Matt. 28

DIFFERVNT NE BAPTISmus Ioannis Baptiſtæ & Chriſti?

Differunt: Baptiſmus Ioannis non erat ſacramentum, neque gratiam baptizato præſtabat, quem admodum Baptiſmus Chriſti: Ego baptizo uos aqua (dicebat) ille autem baptizabit uos Spiritu ſancto.

Ioannis Baptiſmus corpus tantum abluebat, in anima nihil operabatur.

Item Baptiſmus Ioannis, erat præparatorius, ad Baptiſma Chriſti, quo uidelicet homines paulatim aſſuefierent, & perducerentur ad Chriſti Baptiſmum.

Primum, & omnium maxime neceſ-

ſarium ſacramentum, eſt Baptiſmus, ut ſine quo nemo ſaluari, nec heres Dei, & coheres Chriſti conſtitui queat. Eſtq. quaſi fundamentũ, & ianua reliquorum ſacramentorũ, & Eccleſiæ ingreſſus, eo quod nullum ſine eo ſacramentum eſſe poſſit: ſi quis enim ordinatus in presbyterum, comperiat deinceps ſe non eſſe baptizatum, non eſt ordinatus.

QVOTVPLEX EST Baptiſmus?

Triplex, fluminis uel aquæ, flaminis uel ſpiritus, & ſanguinis.

1 Primus, de quo in præſentia agimus, ſolus ſacramentum eſt, de quo Ioan. 3 *Ioan. 3* *Niſi quis renatus fuerit, ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* Reliqui duo etſi præclari, eximii, & multum meritorii ſunt: ſacramenta tamen non ſunt, ſed uicem ſacramenti baptiſmi obtinent.

2 Eſt autem Baptiſmus flaminis, cum quis credit in Chriſtum, & uellet baptizari, præuentus autem tempore moritur, antequam Baptiſmum conſequatur. Ille hoc modo baptizatur in ſpiritu: hoc modo baptizatum eſſe latronem in cruce, teſtis eſt Auguſt.

Lib. 4. cõtra Donatiſt. cap. 22 Auguſtinus ait: Baptiſmus inuiſibiliter adminiſtratur, quem non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit.

Baptiſmus ſanguinis eſt, quando aliquis

qui pro nomine Chriſti, & fidei profeſſione occiduntur. Hi nimirum in ſanguine ſuo baptizantur, quo Chriſtus ipſe baptizatus eſt, & pueri innocentes ab Herode trucidati.

De Baptiſmo flaminis dicitur: *Vos autem baptizabimini Spiritu ſancto.* Act. 1

De ſanguinis baptiſmo dicitur: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibo: & baptizari Baptiſmo, quo ego baptizor?* Matt. 20

QVAE EST MATERIA ſeu elementum Sacramenti Baptiſmi?

AQua elementaris, uerbo Dei ſanctificata. Vbi ſciendum eſt, quod aqua eſſe debeat pura elementaris, non in glaciem congelata: excluduntur itaque omnes alii liquores, qui non ſunt aqua, ut uinum, oleũ, ſanguis, ſputum, lac, mel, aquæ Roſarum, uel ex aliis odoramentis diſtillatæ, & alii ſimiles liquores, in quibus Baptiſmus conſecrari nõ poteſt, propter aperta uerba Chriſti: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* Ioan. 3 Signum autem aquæ uel exterior corporis ablutio, ſimilitudine quadam, internam Baptiſmi uim & operationem indicat. Nam ſicut per aquam, res corporales abluuntur & purificantur: ſic per lauacrum Baptiſmi, ſordes, ideſt, peccata animæ purgantur. Eſt itaque res Sacramenti baptiſmi, ablutio & remiſ-

ſio omnium peccatorum, adoptio baptizati in filium Dei, regeneratio in nouum hominem, per Spiritum ſanctum, & aſſumptio regenerati in heredem Dei, & coheredem Ieſu Chriſti.

QVAE EST FORMA Baptiſmi?

FOrma Baptiſmi eſt: Ego Baptizo te, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Id quod in hoc Chriſti manda-
Mat. 28 to exprimitur: *Data eſt mihi omnis poteſtas, in cælo & in terra: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti.* Et huic pro
Mar. 16 miſſioni innititur. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.*

Si uero dubium fuerit, puer baptizatus ne ſit an non, licebit hac forma uti: Si baptizatus es, ego te non rebaptizo: ſi uero non es baptizatus, ego baptizo te, in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti.

QVIS EST EFFECTVS uel uirtus Baptiſmi?

EFfectus ſeu uis Baptiſmi eſt in pueris ablutio peccati originalis, in adultis uero omnium peccatorum tam originalium quam actualium, regeneratio hominis noui, & regni cæleſtis hereditas.

In Baptiſmo enim homo plenam omnium peccatorum ſuorum remiſſionem accipit: ex filio iræ & herede æternæ mortis, filius conſtituitur Dei & heres uitæ æternæ.

SVNT NE PARVVLI Baptizandi?

SVnt, idq. ſtatim ut ex utero matris, in lucem æditi fuerint. Neque obſtat quod fidem propriam non habeant, ſufficit illis fides ſanctæ matris Eccleſiæ, parentum & ſuſceptorum: & ut ali qui uolunt, fides infuſa puero. Impii ſunt, qui paruulis Baptiſmum adimunt: Baptiſmus enim nunc, promulgata Chriſti lege, unica eſt ad ſalutem ianua, per quam uenitur ad Chriſtum, & per quam ingredi oportet omnes qui ſaluantur, denunciante Domino: *Niſi quis renatus fuerit, ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum* Dei. Cum autem Chriſtus ad ſe inuitet paruulos, & non ſit uoluntas coram Deo, ut unus pereat ex puſillis iſtis: Eccleſia paruulis ianuam hanc, per quam ad Chriſtum ipſos uocantem uenire queant, aperit, & eos ad baptiſmum, ut ſecundum uoluntatem Dei ſalutis participes fiant, ex Apoſtolica traditione ſuſcipit, baptizans eos per inuocationem S. Trinitatis, in fide totius Eccleſiæ, quam pro eis ſuſceptores confitentur, ut ſic fides

Ioan. 3

matris Eccleſiæ paruulis proſit, quibus culpa patris Adæ nocuit: & ut peccati illius quod non ſua, ſed patris Adæ culpa, contraxerunt, remiſſionem ex matris Eccleſiæ fide, pro eis credentis & confitentis, conſequantur.

Luc. 18 *Sinite paruulos uenire ad me, talium eſt enim regnum cælorum.*

Matt. 18 *Niſi efficiamini ut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.*

Luc. 18 Chriſtus reſpiciens fidem offerentium infantes, ut tangeret, amplexatus eſt eos, & imponens manus benedicebat illos.

Act. 2 *Baptizetur unuſquiſque ueſtrum, in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus ſancti.*

DE CAERIMONIIS & myſticis ritibus baptiſmi?

CAerimoniæ, quæ in baptizando adhibentur, omnes myſticam & ſpiritalem habent ſignificationem.

1 Aqua Baptiſmi, oratione & Chriſmatis unctione conſecratur, ut intelligamus aquam non ex natura ſua, ſed ex diuina uirtute, abluere ſordes peccatorum.

2 Baptizandus, exorciſmis & exufflationibus præparatur, & ſignaculo crucis munitur, ut diabolus, hoc ſignum Chriſti aſpiciens, non audeat amplius moleſtare

ſtare

ſtare eum, quem in Chriſti tutelam ſuſceptum, ex hoc ſigno agnoſcit.
3 Guſtus ſalis præbetur Baptizando, quo ſignificatur ſal ſapientiæ cæleſtis, ad inſinuandum Baptizatos omni iniquitatis fœtore carere debere, ne ultra a ſordibus peccatorum putrefiant, ſed magis illæſi ſeruentur, ad maiorem gratiam accipiendam.
4 Aures & nares Baptizandi ſputo illiniuntur, ut aures, ad audiendum uerbum Dei, & nares, ad diuinum odorem hauriendum, aperiantur.
5 Baptizandus abrenunciare Sathanæ & Chriſti fidem confiteri iubetur, ut huius ſponſionis per omnem uitã ſuam memor, in omnibus ſuis actibus cogitet, ſe diabolo & operibus eius renunciaſſe, & in Chriſti uerba iuraſſe.
6 Vngitur oleo ſancto, in pectore & inter ſcapulas, ad luctamen in hoc ſæculo obeundum, iuxta illud: uita hominis eſt malitia ſuper terram. Vt ita ad rectæ fidei confeſſionem, & bonorũm operum executionem diuina uirtute roboretur. *Iob.7*
7 Ter mergitur in fonte Baptiſmi, aut eius aqua conſpergitur, ut in numero merſionum, Trinitatis myſterium celebretur.
8 Chriſmate ungitur in uertice, quia caput noſtrum Chriſtus eſt, cui per Baptiſmum inſerimur, & ab eo Chriſtiani nuncupamur.

Induitur

Induitur ueſte ſeu uita alba, ad deſſignandam uitæ innocentiã & puritatem, quam uirtus Baptiſmi præſtat, quã & illæſam conſeruare, & ante tribunal Chriſti Baptizandus repræſentare debet.

Tempore uero neceſſitatis, prædictæ omnes omitti poſſunt cærimoniæ, tunc enim ſufficit debitam materiam & formam, atque Eccleſiæ intentionem obſeruare. Item neceſſitate exigente, quilibet homo, quicumque tandem fuerit, ſacerdos ſiue laicus, uir ſiue mulier, Catholicus ſiue hæreticus, Chriſtianus, Iudæus, ſiue paganus, modo prædicta tria debite obſeruet, puta materiam, formam, & Eccleſiæ intentionem, huius ſacramenti miniſter eſſe poteſt.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

QVID EST CONFIRmatio?

Confirmatio, Eccleſiæ ſacramentum eſt, quo Spiritus ſanctus, qui in Baptiſmo ad purgationem peccatorum datus eſt, ad robur & gratiæ augmentum, atque ad intrepide nomen Dei confitendum infunditur. In Baptiſmo datur S. S. ad purificationem peccatorum. In Confirmatione

tione uero datur ad cuſtodiã, tutelam, defenſionem, robur, & gratiæ diuinæ augmentum: ut illius præſidio carni, mũdo & diabolo fortiter obluctari poſſimus. Datur denique ad conſolationem, qua idem ſpiritus nos conſolatur, in omni tribulatione noſtra, ut & nos poſſimus conſolari eos, qui in omni preſſura conſtituti ſunt. 2 Cor. 2

EXTANT NE DE HOC Sacramento teſtimonia ſcripturæ?

EXtant ſane, & ea non pauca quidem:

Cum audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quod Samaria recepiſſet uerbũ Dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannem: qui cum ueniſſent, orauerunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum. Tunc imponebant manus ſuper eos, & accipiebant Spiritum ſanctum. Act. 8

His auditis, baptizati ſunt in nomine Ieſu: & cum impoſuiſſet manus illis Paulus, uenit Spiritus ſanctus ſuper eos. Act. 19

Paracletus autem Spiritus ſanctus, quẽ mittet pater in nomine meo, ille docebit uos omnia, & ſuggeret uobis, quæcũq; dixero uobis. Ioan. 14

Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modo, cum autem uenerit Spiritus ille ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Ioan. 16

Ego mittam in uos promiſſum patris ſpiritum, uos autem ſedete hic in ciuitate, quoad uſque Luc. 24

uſque induamini uirtute ex alto.

Act. 2 Apoſtoli confirmati leguntur, ipſo Pentecoſtes feſto, quando Spiritus ſanctus uenit ſuper eos, in ſpecie ignis, & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto.

Adminiſtrant hoc ſacramentum, in Eccleſia, ſoli Epiſcopi, ueluti Apoſtolorum ſucceſſores: quod ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habetur.

QVAE EST MATERIA uel elementum Confirmationis?

CHriſma ex oleo & Balſamo mixtum, & ſollemni benedictione, ab Epiſcopo conſecratum, quo frons confirmandi, in modum crucis, perungitur. Quod quidem Chriſma, loco impoſitionis manuū, ex Apoſtolica traditione inſtitutum eſt: poſteaquam enim Spiritus ſanctus ad manuum impoſitionē uiſibili ſigno, prout ab initio euenerat, amplius influere deſiit, hæc unctio Chriſmatis in hoc ſacramento adhiberi cœpit.

Adhibetur autem unctio Chriſmatis, ad deſignandam illam internam unctionem ſeptiformis Spiritus Dei, qua uidelicet intus Spiritu Dei corda baptizatorum imbuuntur. Oleum enim lucis adiumentum eſt, & corporibus robur, ac uires ſubminiſtrat: ſic nos per unctionem Spiritus ſancti, in fide magis illuminamur, & ad confeſſionem, ac ad

bonorum operum exercitia, fortiores & expeditiores reddimur, per uirtutem Spiritus ſancti, quam in Sacramento confirmationis accipimus.

QVAE EST FORMA CONfirmationis?

FOrma huiuſmodi eſt: Ego conſigno te ſigno ſanctæ crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.

EFFECTVS CONFIRMAtionis quis eſt?

EFfectus confirmationis uel res ſacramenti, eſt ungi ſpiritali unctione, & ſeptiformis Spiritus ſancti munere confirmati, aduerſus carnis, mundi & diaboli inſultus.

In baptiſmo, Chriſto nomen dedimus, & per ſpiritus ſancti gratiam, omnium peccatorum remiſſionem, & æternæ hereditatis promiſſionem accepimus.

Nunc autem in Confirmatione idem ſpiritus, ſed alio munere, nobis influit & præſtatur. Docet enim nos unctione ſua, & ad fidei myſteria plenius intelligenda, nos illuſtrat, & augmentum gratiæ & robur addit Baptizatis, ut ad confitendum & glorificandum nomen Dei, audaces & intrepidi euadant, & ad

bene

bene operandum, & ad facienda mandata Dei, per augmentum gratiæ & caritatis fortiores efficiantur: ut contra omnes hoſtium externorum & internorum inſultus, firmi, inuictiq. perdurare, & acquiſitam in Baptiſmo innocentiam, illæſam conſeruare poſſint.

Denique conſolatorem & cuſtodem ſe nobis præbet, in hoc ſacramento, Spiritus ſanctus, ut quemadmodum tutor pupillis ſuis prouidet, ſic ipſe ſua ope nos conſeruet & protegat: eſt enim
Pſal.67 ipſe paſtor orphanorum, & iudex uiduarum.

QVAE SVNT CAERIMONIÆ uel ritus, in hoc ſacramento adhiberi ſoliti?

ADhibetur Chriſma, quod ex oleo & balſamo commiſcetur, quo ſignificatur diuinæ gratiæ pinguedo, fidei ſplendor, & ardor caritatis: quæ omnia per ſacramentum confirmationis, Spiritus ſancti uirtute, in nobis augentur.

Adhibetur oleum, cuius myſticam intelligentiam paulo ante indicauimus.

Balſamum item, quod ſuauitatē Spiritus ſancti inſinuat, qua nos ad ſe trahit, & ut uiciſſim quoque nos meminerimus, odorem bonæ uitæ de nobis emittere, ut homines bonam noſtram conuerſationem uidentes, hoc odore ad Chriſtum quoque pertrahantur.

Crucem

I. Crucem Chriſti in fronte accipimus, ne poſthac confeſſionis Chriſti nos pudeat.

Percuſſione maxillæ ad patientiam exercemur, ut paſſionum Chriſti in hac uita participes effecti etiam regnemus cum illo tandem in gloria.

Vltimo hoc in ſacramento ſuſceptores quoque, qui patrini dicuntur, requiruntur, qui confirmatos ſuſcipiant, peplo obtegant, & tandē tertia die Chriſma & oleum ſacrum a fronte detergant.

DE SACRAMENTO PAENITENTIAE.

QVID EST PAENInitentia?

SAcramentum pænitentiæ eſt, quo ei, qui poſt Baptiſmum deliquit, ſi pæniteat & cōfiteatur peccata ſua, remiſſio peccatorum per abſolutionem ſacerdotis, annunciatur.

Sacramentum illud, a D. Hieronymo & Tertulliano, ſecunda tabula poſt naufragium appellatur, ad quam uidelicet, homo poſt naufragium peccatorum, ut ſaluetur, ſe conuertit. *Hiero. in Cōment. ſuper 3. cap. Eſaiæ.*

Aliter, D. Grego. Pœnitentia eſt ante acta peccata deflere, & deflenda iterum non committere. *Hom. 34 in Euāg.*

PRODVC. TESTIMONIA
ſcripturæ de Pænitentia.

Ioan.20 *ACcipite Spiritum ſanctum, quorum re miſeritis peccata remittuntur eis, et quo rum retinueritis, retenta ſunt eis.*

Matt.18 *Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis, & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt & in cælis ſoluta.*

Matt.16 *Tibi dabo claues regni cælorum; & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.*

Luc.13 *Niſi pænitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.*

Matth.3 *Facite dignos fructus pænitentiæ.*

Matth.4 *Pænitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.*

Luc.15 *Gaudium eſt angelis, in cælis, ſuper uno peccatore pænitentiam agente, magis quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui pænitentia non indigent.*

Matth.9 *Non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores ad pænitentiam.*

Mat.26 *Reſpexit Dominus Petrum, & egreſſus foras fleuit amare.*

Luc.7 *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

QVOTVPLEX EST Pænitentia?

IN primitiua Eccleſia triplex in uſu fuit pænitentia, ſollemnis, publica & priuata.

Solle-

Sollemnis pænitentia imponebatur, in grauiſſimis & manifeſtis delictis, eam cogebatur quis longo admodum tempore facere, in ſumma abſtinentia, & durabat interdum ad tres annos uel plures, iuxta delicti grauitatem: ea iam refrigeſcente hominũ caritate ſimul elanguit.

Secundum pænitentiæ genus, publicum dicebatur, fiebatq. in conſpectu totius Eccleſiæ, propter aliquod enorme peccatum: ſicut etiam num homines in grauiſſimis caſibus detenti, ut homicidæ, incendiorum auctores, meretrices, ad ſedem Epiſcopalem remittuntur, ut ibi in Eccleſiis Cathedralibus pænitentiam, maxime in die cœnæ Domini agant. Huius pænitentiæ aliquis adhuc in Eccleſia uſus eſt relictus.

Pænitentia tertia, priuata eſt, quæ priuatim fit ſacerdoti, a quo & confitens abſoluitur.

Pænitẽtia adhuc duplex eſt: una ante Baptiſmum, altera poſt Baptiſmum.

Pænitentia ante Baptiſmum, non eſt ſacramentum, neque confeſſionem ſacramentalem & ſatisfactionem, ſed deteſtationem tantum & odium prioris uitæ, poſtulat.

Pænitentia uero poſt Baptiſmum, quæ eſt ſecunda poſt naufragium tabula, ut ſit ſalutaris, cordis contritionem, oris confeſſionem, & operis ſatisfactionem a Confeſſario iniunctam, requirit.

Vnde eſt alia ratio iuſtificationis hominis per Baptiſmum, & alia reconciliationis cum Deo, hominis lapſi in crimina poſt baptiſmum.

QVOT SVNT PARTES Pænitentiæ?

PAenitentia tribus partibus abſoluitur. Contritione, Confeſſione & Satisfactione.

QVID EST CONTRITIO.

COntritio eſt dolor animi, quo homo peccata cōmiſſa deflet, & quodammodo in ſeſe dolendo uindicat, cum uoto & firmo propoſito uitæ in melius commutandæ.

SCRIPTVRAE TESTImonia de contritione.

Pſal. 50 *COr contritum & humiliatum* Deus *non deſpicies.*

Ioel. 2 *Scindite corda ueſtra, & non ueſtimenta ueſtra.*

QVID EST CONFESSIO & quotuplex illa?

COnfeſſio duplex eſt. Interna ſcilicet quæ Deo fit, & quotidie facienda eſt, qua quis uitæ ſuæ actus ſecum

reminiſcens, ea quæ impie & malitioſe contra Deum deliquit, cum acerbo animi ſui dolore damnat & deteſtatur, ueniam & conſolationem a Deo, animi uotis requirens, cum propoſito talia non iterum perpetrandi. Hæc Confeſſio ſanctis & piis peculiaris eſt.

Eccleſiaſtica uel ſacramentalis, eſt peccatorum omnium quæ cõſcienciam in primis grauant, coram ſacerdote, qui Dei legatione & Eccleſiæ miniſterio rite fungitur, agnitio & enarratio.

Enumeranda ſunt confitenti peccata omnia, quæ diligenter cogitanti & ſe ipſum excutienti, in mentem ueniunt.

QVAE ET QVOT SVNT conditiones confeſſionis?

1 DVodecim, Confeſſio enim, ut ſit bona & ſalutaris, debet principio eſſe uoluntaria.

2 Præmeditata, ut confitens diligenter euoluat librum conſcientiæ ſuæ, atque in eo peccata ſua recolat.

3 Diligens, non ſupina.

4 Integra, ne quis ſciens peccatum aliquod, uel ex uerecundia uel alia de cauſa, celet.

5 Accuſatoria, peccator enim principio ſui ipſius accuſator eſt.

6 Propria, ut nemo peccatorum ſuorum cauſas in alios torqueat, uel de aliis confiteatur.

7 Contrita, ideſt, amara, cum dolore & amaritudine cordis.

Eſa.38 *Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ.*

8 Verecunda, pudica, ut honeſtatis ratio ubique ſeruetur, maxime ut peccata carnis non impudenter, ſed modeſte, ideſt, reuerenter detegantur.

9 Humilis, ut quis peccata pudice, uerecunde & humiliter commemoret.

10 Spei plena, de remiſſione peccatorũ.

11 Vera, non fucata.

12 Nuda & aperta, non ut quis palam, & omnibus audientibus, peccata ſua coram ſacerdote enumeret, ſed ratione peccati, confeſſarii, & loci.

QVAE SVNT AVTEM & quot conditiones boni Confeſſarii?

QVinque præcipue. 1. Poteſtas. 2. Scientia. 3. Prudentia. 4. Probitas. 5. Sigillum.

Quod autem ad poteſtatem attinet, requitur in confeſſario, ut ius habeat & poteſtatem ſoluendi & ligandi.

Scientia requiritur in Confeſſario, ut doctus ſit, & uel mediocriter in litteris uerſatus, ut officium ſuum recte, & conuenienter adminiſtrare ſciat, & poſſit.

Porro prudentia neceſſaria eſt Sacerdoti, audituro confeſſiones, ut iuſte & recte diiudicare poſſit inter lepram &

non lepram, inter peccata lethalia & ue nialia, grauiora & leuiora.

Præterea probitas, & uitæ integritas, in confeſſario maxime requiritur, ne confeſſuri ob improbitatem uitæ, & inhoneſtam conuerſationẽ deterreantur, & malo ſacerdotis exẽplo offendantur.

Poſtremo opus eſt, ut confeſſarius non eliminet & reuelet peccata, ſed pe nitus quæ ſibi in confeſſione detecta ſunt, penes ſe retineat, & nihil temere apud alios effutiat. Et hoc eſt confeſſionis ſigillum, per quod nihil aliud intelligimus, quam ſilentium & taciturnitatem Confeſſarii. Auguſt. alicubi dicit: Quod ſcio in confeſſione, neſcio. Quia autem plurimum refert, ut confeſſurus peccatorum circunſtantias quoque dicat & non celet, quoniam hæ arguunt peccatorum grauitatem: non immerito quæri ſolet, quæ & quot ſint numero peccatorum circunſtantiæ, quæ in confeſſione non ſint celandæ, quarum octo ſunt, quæ trito illo & uulgari uerſiculo comprehenſæ ſunt.

Quis, quid, ubi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando.

Quis, perſonæ indicat ſtatum & conditionem, clericus ne ſit an laicus: ſubditus ne ſit, an aliis præſit & in magiſtratu conſtitutus.

Quid, de peccati genere quærit, lethale ne ſit, an ueniale, homicidium ne an furtum.

Vbi, quærit de loco, ubi peccatum ſit commiſſum, an in loco ſacro an prophano, publico ne an priuato. Grauius enim peccant, qui in locis ſacris, & publicis & coram populi multitudine delinquunt, quam alibi.

Per quos, peccandi media, & quaſi inſtrumentum indicat, ut quorum auxiliis, quibus mediis & inſtrumentis peccatum a nobis ſit perpetratum.

Quoties, numerum & multitudinem peccatorum exprimit, puta quoties quis peccauerit, ſi id conſtat, indicandum eſt: ſi uero neſcit, deploret quis toties repetitum fuiſſe peccatum, ut numerus effugerit memoriam.

Cur, quærit de fine peccati. Eſt enim in omni peccato diligenter animaduertendum, qua intentione & in quem finem delictum ſit commiſſum, finis enim circunſtantiarum omnium præcipua eſt, & peccatum ex fine uel grauius uel leuius æſtimatur.

Quo modo, modũ peccãdi ſignificat, quo uidelicet pacto, qua ratione, peccatũ ſit perpetratũ. Quo inhoneſtiori & turpiori modo quis delinquit, tãto redditur peccatum grauius, & turpius quoque.

Quando temporis circunſtantia eſt: quanto ſacratius tempus eſt, eo maius quoque erit delictum, quod in eo committitur.

Væ nobis qui dies Dominicos, & omnia ſanctorum feſta, magis collocamus

mus ad uoluptatem & laſciuiam, quã ad gloriam Dei & honorem Sanctorum.

Sunt & aliæ quædam peccatorum circunſtantiæ, his uerſiculis comprehenſæ.

Ordo, conditio, ſtatus digniſſimus, ætas,
Copia, cauſa, modus, mora, lucta puſilla, ſciensq.
Et tẽpus doctrina, locus, numero recidiuũ,
Hæc plerumque ſolent grauiores reddere culpas.

Circunſtantiæ in quolibet opere diligenter ponderandæ ſunt, ſiue Chriſtiane ſiue moraliter & ciuiliter loqui placeat.

Gregorius, In omni (inquit) eo quod dicitur, ſummopere intuendum eſt, quid dicatur, cui dicatur, quando & quo modo dicatur.

Tolle circunſtantias, & amplius non habebis diſcrimen uitii illati uirgini, cõiugatæ uel cognatæ, aut ſolutæ. Ad hæc nihil intererit, ſiue quis alienum ſiue amicum aut fratrem occidat, laicum ſiue Clericum, in platea, aut in templo, ex propoſito ne an caſu, impulſus per aliquam cauſam, uel ex propria & temeraria malignitate.

Circunſtantiæ peccatum aliquod in aliam ſpeciem pertrahunt, ut qui furatur, fur eſt, ſed qui facta irruptione in templo furatur, ultra hoc etiam ſacrilegus eſt, fur rei ſacræ. Si quis rem habeat cum ſoluta, fornicationem, adul-

terium autem, ſi cum uxore alterius, committit. Ita circunſtantiæ peccatum adducunt in aliam ſpeciem.

DE SATISFA-CTIONE.

QVID EST SATISFA-ctio?

EST cauſas peccatorum excindere, & earum ſuggeſtionibus aditum non præbere. Vel:

Satisfactio eſt ſolutio pœnæ debitæ, quam diuina iuſtitia exigit ob offenſam, in legem ſuam commiſſam Vel:

Satisfactio eſt dignos pœnitentiæ fructus facere, ideſt, commiſſis peccatis aduerſa facere.

QVOTVPLEX EST SA-tisfactio?

DVplex, una propiciatoria, quæ meretur remiſſionem peccatorum, & abolet mortem æternam. Hæc ſoli Chriſto tribuitur, qui ſeipſum impendens pro nobis, factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro peccatis totius mundi. Et hæc eſt ſatisfactio uera & generalis: paſſio enim Chriſti ſuffi-

ciens

ciens eſt pro peccatis totius mundi, licet non efficax, quia non in omnibus efficaciter operatur, ſed in iis tantum, quibus applicatur per fidem, & ſacramenta Eccleſiæ, maxime per dignos fructus pænitentiæ.

Altera eſt ſatisfactio noſtra, quam Eccleſia ab iis, qui poſt baptiſmum in crimen relapſi ſunt, poſtulat: uindicta uidelicet, quam uel ſponte noſtra, uel ex præſcripto ſacerdotis ueluti ſpiritalis medici, de nobis ſumere debemus, commiſſis peccatis aduerſa facientes. Hæc pœnam abolet tantum temporariam, quam Deus interdum etiam poſt remiſſam culpam exigit: & hæc eſt pars pænitentiæ, ubi nota Theologorum doctrinam, & memoriæ commenda, quod per ſacerdotis abſolutionem, ſi in pænitente non fuerit impedimentum, culpa tota remmittitur: Pœna uero æterna, quæ peccato mortali infligenda eſſet, mutatur in pœnam temporalem, pro imponitur Satisfactio illa a Confeſſario ſacerdote, uel etiam ſponte aſſumitur a pænitente: poteſt tamen tanta eſſe pænitentis contritio & caritatis feruor, qui ſimul & culpam & pœnam aboleat: pro ut patet in Maria Magdalena, de qua Chriſtus dixerat Simoni Phariſæo: *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* De hac pænitentia noſtra extant multa ſcripturæ teſtimonia.

4 Re.12

Luc.7

Facite fructus dignos pænitentiæ. Item: Matth.3

Matth.4 Pænitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum.

QVOT SVNT OPERA ſeu partes ſatisfactionis?

Tria præcipua, Oratio, Ieiunium & Eleemoſyna.

Accedunt iis carnis mortificatio, innouatio uitæ, peregrinationes ad loca ſanctorum, & eius generis alia quædam opera, pia & ſatisfactoria.

QVID EST ORATIO?

Oratio eſt pia deuotaq. eleuatio mentis ad Deum, ab ipſo fideliter petentis quæ ſunt ſalutaria, per mediatorem DEI & hominum Ieſum Chriſtum.

PROBA ORATIONEM teſtimoniis ſcripturæ.

Mat.26 Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.

Tob.12 Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna.

Iacob.5 Orate pro inuicem ut ſaluemini: multum enim ualet deprecatio iuſti aßidua.

Eccle.35 Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit.

Mat.17 Hoc Dæmoniorum genus non eiicitur, niſi oratione & ieiunio.

QVID

QVID EST IEIVNIVM?

IEiunium Eccleſiaſticum eſt temperantia, & a licitis cibis abſtinentia, non auerſione creaturæ Dei, quæ bona eſt, ſi cum gratiarum actione ſumatur, ſed cauſa affligendæ carnis & humiliandæ animæ propter Deum ſuſcepta.

Eſt autem duplex ieiunium: unum corporale, alterum ſpiritale.

Corporale, quo corpus, ſpiritui rebelle, per ciborum abſtinentiam domatur, caſtigatur, & quaſi in ſeruitutem ſpiritus redigitur.

Spiritale, quo a peccandi libidine cohibemur.

AFFER TESTIMONIA ſcripturæ de ieiunio.

COnuertimini ad me, in toto corde ueſtro, in ieiunio, fletu & planctu. Ioel. 2

Cum ieiunaſſet Ieſus quadraginta diebus & noctibus quadraginta, poſtea eſuriit. Matt. 4

In diebus illis ego Daniel lugebam, panem deſiderabilem non comedi; caro & uinum in os meum non introierunt. Dan. 10

Bona eſt oratio, cum ieiunio et eleemoſyna. Tob. 12

Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt, cum uitiis & concupiſcentiis. Galat. 5

Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne cum aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Rom. 13

QVID EST ELEEMOSYNA?

EST munus ſeu beneficium, miſerationis cauſa in hominem inopem collatum propter Deum, maxime uero præſtitum egenti fratri propter Chriſtum, in quo omnes inuicem membra ſumus, qui & in Enangelio clamat:

Matt. 25 *Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

PROBA ELEEMOSYNAM locis aliquot ſcripturæ?

Dan. 4 *PEccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum.*

Tob. 12 *Eleemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt, quæ facit inuenire miſericordiam & uitam æternam.*

Eccle. 3 *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccato.*

Mat. 19 *Si uis perfectus eſſe, uade, uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & ueni ſequere me.*

Matt. 5 *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.*

Matt. 10 *Quicumque uni ex minimis meis, potum dederit calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem ſuam.*

Luc. 8 *Eſtote miſericordes, ſicut & pater ueſter miſericors eſt.*

Luc. 10 *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt uobis.*

Iacob. 2 *Iudicium ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam.*

QVID

QVID OPVS EST SATIS-
ſactione, cum uirtute abſolutionis ſa-
cerdotalis confitenti peccata
remittantur?

RESpondeo, Virtute quidem abſolutionis ſacerdotalis pænitenti remittitur culpa, & penitus aboletur, ſi non fuerit obex poſitus, & pœna æterna mutatur in temporariam: uerum pœna illa temporalis, quæ adhuc relinquitur, expianda eſt orationibus, ieiuniis, eleemoſynis, & aliis piis operibus, quæ ſatisfactionis (prout diximus) partes ſunt.

Poteſt tamen tanta pænitentis contritio eſſe, & caritatis feruor, qui omnē ſimul & culpam & pœnam aboleat: exemplo eſt Magdalena peccatrix. Luc. 7

EXTANT NE HVIVS
doctrinæ ſcripturæ teſti-
monia?

ETiam, nam Dauidi dictum eſt: *Dominus tranſtulit peccatum tuum.* 2 Re. 11

Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Luc. 7

Reſpexit Dominus Petrum, & ille egreſſus foras, fleuit amare. Matt. 26

His quidem partibus, integra peragitur pænitentia: ſed ipſum pænitentiæ ſacramentum, præcipue in ſacerdotis abſolutione conſiſtit, qua ſacerdos miniſterio quidem ſuo, uirtute autem

diuina,

diuina, peccata confitentium relaxat per abſolutionis uerba.

QVAE EST ITAQVE FORma ſacramenti pœnitentiæ, hoc eſt, abſolutionis?

DEcet ſacerdotem præſcripta uti formula, quamuis hic non perinde certa & inuariabili, ſicut in aliis ſacramentis, puta, baptiſmo & euchariſtia: eſtq. hæc forma magis uſitata & recepta: Dominus noſter Ieſus Chriſtus dignetur, te clementer abſoluere, & ego auctoritate ipſius qua in hac parte nunc fungor, abſoluo te, a uinculo excommunicationis minoris, ſi teneris: & ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Amen.

In hac forma ſacramenti pœnitentiæ, confertur gratia ſacramētalis, quam operatur efficaciter acerbiſſima Chriſti paſſio & mors, in anima abſoluti.

Cum uero plenaria indulgentia, a ſummo Pontifice conceditur ac publicatur, hac licebit uti forma: *Miſereatur tui omnipotens &c. Indulgentiam, remiſſionem, abſolutionem,* &c. *Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſummus Pontifex, te abſoluat, & ego auctoritate ipſius, & de plenitudine poteſtatis Apoſtolicæ, qua fungor in hac parte, ratione plenariæ indulgentiæ, abſoluo te a uinculo maioris & minoris excommunicationis, ſi quo teneris; & a cenſuris Eccleſiaſticis, in quantum*

quantum poſſum & ualeo. Deinde abſoluo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Amen.

QVAE EST AVTEM MAteria ſacramenti Pœnitentiæ?

VT alia ſacramenta, ita hoc etiam ſuas habet partes.

De forma iam diximus. Materiæ locum ſubit hic peccator pœnitens. Alii tamen duplicem aſſignant pœnitentiæ materiam, propinquam uidelicet & remotam.

Propinqua eſt actus ipſius pœnitētis, qui conſiſtit in cordis contritione, oris confeſſione, & operis ſatisfactione.

Remota materia ſunt ipſa peccata, quæ pœnitens confitetur Sacerdoti.

Miniſter ſolus eſt ſacerdos, quoniam nullus laicus poteſt alium ſacramentaliter abſoluere.

QVIS EST EFFECTVS ſeu uirtus Pœnitentiæ?

EFfectus pœnitentiæ, eſt peccatoris uere pœnitentis & confitentis, cum Deo reconciliatio, qua peccator per abſolutionem ſacerdotis, peccatorum ſuorum conſequitur remiſſionem.

DE SACRAMENTO ALTARIS, SEV EVCHARISTIAE.

QVID APPELLATIONE Euchariſtiæ ſignificatur?

EVchariſtiæ nomine gratiarum actio ſignificatur, quod hoc ſacramento frui debeamus, ad gratiarum actionem Deo reddendam.

Deinde Euchariſtia dicitur & bona gratia, quoniam in huius ſacramenti participatione, modo quodam uberiori confertur gratia, quam in aliis, in quibus dominus Ieſus operatur tantum per uirtutem ſuam: in hoc autem ſacramento, ipſe eſſentialiter fons eſt & auctor omnis gratiæ. Itaque Eccleſia hoc ſacramento nihil habet auguſtius, nihil dignius, nihil admirabilius, ſanctiuſue & hominum generi ſalubrius.

Dicitur & Græce ſynaxis, Latine cõ-
1 Co. 10 munio, quia omnes de uno pane, & de uno calice participamus: imo unus panis & unum corpus efficimur: per hoc enim myſterium, ſignificatur arctiſſima coniunctio corporis myſtici cum capite, ideſt, Chriſti & Eccleſiæ, & omnium Chriſti membrorum interſe.

QVID

QVID EST SACRAMENTUM Euchariſtiæ?

EST ſacramentum corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti, quæ poſt conſecrationem ueraciter, ſub ſpeciebus panis & uini, continentur.

Hoc eſt (inquit Auguſt.) quod dicimus ſacrificium Eccleſiæ, duobus conſtare, uiſibili elementorum ſpecie & inuiſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine. Sacramento, ideſt, uiſibili ſed myſtico ſigno, & re ſacramenti, ideſt, corpore & ſanguine Chriſti. *Ex lib. ſentent. Proſperi.*

Hic annotandum, geminam eſſe huius ſacramenti rem, unam, quæ ſub ſpeciebus panis & uini, uere continetur, nempe carnem & ſanguinem Domini: alteram, quæ eſt huius ſacramenti uirtus & efficacia, unitatem uidelicet corporis Chriſti myſtici, quod eſt Eccleſia, quæ res magis ſignificatur, hoc ſacramento, quàm continetur.

Nos (inquit idem Auguſt.) in ſpecie panis & uini, quam uidemus, res inuiſibiles, ideſt, carnem Chriſti & ſanguinem honoramus: nec enim ſimiliter pendimus has ſpecies, ſicut ante conſecrationem pendebamus, cum fateamur, ante conſecrationem, panem eſſe & uinum, quod natura formauit: poſt conſecrationem uerò, carnem Chriſti & ſanguinem, quæ benedictio conſecrauit. *Ex lib. ſentent. Proſperi.*

QVAE EST QVOT SVNT quæ in hoc ſacramento continetur?

SVb qualibet ſpecie, tam panis quam uini, quattuor uerißime continentur.

1 Caro Chriſti uera & uiua.

2 Sanguis Chriſti, qui in ara crucis de corpore eius profluxit.

3 Anima Chriſti, in qua omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi ſunt.

4 Etiam ipſa Chriſti diuinitas, quæ ita Chriſto fuit unita: ut nec in ſepulchro ab eo fuerit ſeiuncta.

Hoc autem ut intelligas clarius, ita rem accipe. Et ſi ex ui uerborum & ipſorum ſignificatione, ſub ſpecie panis tantum eſt corpus Chriſti: attamen quia Chriſtus iam uiuit & regnat, amplius non moriturus, ita ut corpus illud non ſit mortuum, ſequitur ibi quoque eſſe animam Chriſti: quoniam naturalis ita habet concomitantia, ut ubicumque eſt corpus uiuum, ibi etiam ſit anima.

Deinde ex hoc ſequitur, quod ſi hic ſit anima, ſit etiam ibi ſanguis oportet: cum animæ domicilium & ſedes ſit ſanguis, ut quæ ſine ſanguine ſubſiſtere nequeat.

Damaſcenus li. 3. de fide Inſuper cum ibi ſit ſanguis, ſit etiam in uiuo corpore anima Chriſti, erit ibi quoque diuinitas: quia quod Deus ſemel

mel aſſumpſit, nunquam dimiſit, ait Damaſcenus. Itaque ex inſeparabili unione ſequitur, ut ubi eſt anima Chriſti, ibi ſit & ipſa diuinitas. Et ſic quattuor ſunt in hoc ſacramento ſub qualibet ſpecie. *orthodoxa.*

SVB QVA SPECIE SACRAMENTUM ILLUD EST CHRISTI FIDELIBUS DISPENSANDUM?

QVia nullatenus dubitandum eſt, integrum corpus Chriſti & ſanguinem, tam ſub ſpecie panis, quam ſub ſpecie uini, poſt conſecrationem uere contineri, iccirco Eccleſia iudicauit & decreuit, firmiſſime credendum eſſe, quod ſumenti illud ſub una tantum ſpecie, proficiat ad ſalutem.

Itaque quamuis Sacerdotes, dum in ſacrificio Miſſæ ſacramentum illud conficiunt, & offerunt iuxta Eccleſiæ inſtitutum; ambas ſpecies conſecrare & ſumere debeant, ut qui plenam & perfectam Chriſti paſſionem & mortem, in ipſa Sacro ſancta Miſſa repræſentant: extra Miſſam tamen nedum laici fideles, ſed & Sacerdotes altera tantum ſpecie contenti eſſe debent: ſub qua tamen, non minus ſumunt, quam ſacerdos conſecrans ſub duabus.

PROBA

PROBA COMMVNIOnem unius ſpeciei ex ſacris litteris.

Luc. 24 *COgnouerunt eum in fractione panis:* Quem locum ſancti patres Chryſoſtomus, Theophylactus, Auguſtinus, Beda interpretantur de communione alterius ſpeciei, nempe quod Chriſtus diſcipulis illis duobus, ſecum euntibus in Emaus, hoc ſacramentum, ſub panis tantum ſpecie porrexerit.

Ioan. 6 *Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi: Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.*

QVIBVS DE CAVSIS ECcleſia laicis alteram ſpeciem Euchariſtiæ tantum porrigit?

REſpondeo. Etſi ab initio naſcentis & primitiuæ Eccleſiæ mos fuit, ſub utraque ſpecie communicare, quemadmodum D. Paulus non ſolum presbyteris, ſed toti Corinthiorum Eccleſiæ ſcripſit: *Quotienſcumque manducaueritis panem hunc, et calicem biberitis, mortem Domini annunciabitis.* Et Cyprianus martyr, in quodam ſermone de lapſis, hunc morem declarat in Eccleſiis Aphricanis fuiſſe obſeruatum: attamen mos ille communicandi, non ubique fuit receptus, neque communis per uniuerſam Eccleſiam, quemadmodum & in nonnullis aliis reperias. Et profecto

(margin: 1 Co. 11)

Chri-

Chriſtus ipſe, hoc ſacramentum dedit duobus diſcipulis, euntibus in Emaus, ſub una tantum ſpecie, teſte Auguſtino, ita ut occulis illorum apertis cognouerint Chriſtum, panem benedictum ſibi porrexiſſe. Fuit itaque communio unius ſpeciei æque uetuſta, atque ambarum. Imo ſi ſingula conferamus, iam inde ab initio naſcentis Eccleſiæ, magis in uſu fuit unius, quam utriuſq; ſpeciei communio. Id quod inde conſtare poterit, quod ſi aliquando ſacerdos ob delicta puniendus eſſet, pro pœnitentia infligebatur illi, ut laica communione contentus eſſet. Præterea non parum roboris Eccleſiaſticæ huic conſuetudini accedit inde, quod etiam Apoſtoli in primitiua Eccleſia, Hieroſolymis ſacramentum hoc, ſub una tantum ſpecie, dederunt fidelibus. Ita enim ait Lucas: *Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, in communione & fractione panis & orationibus*, &c. Act. 2 Neque uero ſine cauſis grauiſſimis, laica illa communio ſub altera tantum ſpecie, præualuit in Eccleſia: quarum aliquot breuiter hic recenſebimus, nempe ſeptem.

1 Prima eſt periculoſa ſanguinis adminiſtratio: facile enim effundi poterit, maxime in magna hominum frequentia, ubi ſenes & paruuli, ſani & ægri accedunt. Id autem cederet in maximam Sacramenti irreuerentiam.

2 Sed & in cuſtodiendo periculũ eſſet, quod

quod ſpecies uini facile corrumperetur & periret, unde & faſtidium oriretur hominibus & nauſea, quo minus ſuſcipere poſſent.

3 Adhæc ſi ultro citroq. mittendum, portandum, ſeu uehendum, ſit ne effundatur magna cura adhibenda erit: facile enim huiuſmodi liquida profunduntur.

4 Mitto quod non pauci ſunt qui abſtemii ſunt, & natura abhorrent a uino, alii etiam ex morbo, alii ex aliis accidentibus cauſis, ut mulieres prægnantes, febricitantes, &c.

5 In ipſo quoque ſuſcipiendi modo, uidetur aliquid ſupereſſe periculi. Quoniam facile quiſpiam labiis aut lingua profunderet ſanguinem, uel etiam non nihil remaneret, adhærens barbæ aut mento. Quæ omnia uergerent in offenſam Chriſti, & huius ſacramenti magnam irreuerentiam.

6 Item in multis orbis Chriſtiani partibus, & potiſſimum Septemtrionalibus, ubi interdum ſatis magna eſt uini penuria, quia ibi uinum non prouenit, altera ſacramenti ſpecies, ſcilicet uini, difficulter ſemper haberi poſſet.

7 Præcipua uero ex omnibus cauſa eſt, quod uarii & horrendi, circa ſacramentum iſtud errores exorti ſunt: propter quos cauendos non intermiſſa tantum eſt utriuſque ſpeciei ſuſceptio, ſed & omnino ab Eccleſia prohibita.

QVI

QVI SVNT ERRORES circa Sacramentum Euchariſtiæ exorti?

TRes præcipui, propter quos altera ſpecies denegata eſt laicis.

1 Primus fuit Neſtorii hæretici, qui inter alios & hunc tenuit, quod ſub ſpecie panis tantum eſſet corpus Chriſti, & ſub ſpecie uini tantum ſanguis Chriſti. Hinc neceſſarium eſſe duxit ſacramentum hoc, etiam a laicis, ſub utraque ſpecie ſumi debere. Antiquus ille error, ſed ualde horrendus, facere corpus Chriſti, in hoc ſacramento, exangue & examine, diuidere & ſecare Chriſtum in partes, ſic quod non æqualiter totus eſſet ſub alterutra ſpecie: qui error ſane ut horrendus eſt, ita a Chriſtianis mentibus alieniſſimus.

2 Altera hæreſis fuit hæretici Pelagii temporibus D. Auguſtini. Is quoque ratus eſt utramque ſpeciem laicis eſſe neceſſariam, propter hæc uerba Chriſti: Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis. Quæ Chriſti uerba, omnes fere patres & doctores, de ſpiritali manducatione & incorporatione ipſi Chriſto, quæ eſt per fidem, intellexerunt: alioqui paruuli, qui hoc ſacramentum non accipiunt, non ſaluarentur. Et quamuis etiam de ſacramentali manducatione intelligerentur,

minime tamen euincerent utriuſque ſpeciei participationem, cum nos Catholici libere cum Eccleſia profiteamur, ſub alterutra ſpecie nos & carnem Chriſti edere, & ſanguinem bibere: ita quod laicus catholicus ſub altera ſpecie tantum ſumat, quantum Sacerdos in Miſſa ſub utraque.

Vſus alterius tantum ſpeciei in nullius cadit detrimentum: Species ſiquidem in ſe, nihil uirtutis aut efficaciæ addit ſacramento, quia ſignum tantum eſt, nec quidquam operatur in anima hominis: ſed ipſe Chriſtus, qui æque ſub una tantum ſpecie continetur, ac ſub utraque.

3 Tertium deinde errorem commenti ſunt noſtræ ætatis hæretici, innixi huic

Mat. 26 Chriſti uerbo: *Bibite ex eo omnes*, quod illi uolunt Chriſtum dixiſſe ad omnes Chriſtianos, eisq. præcepiſſe, ut ex calice biberent. Hoc quod ipſi faciunt contra omnem rationem, Eccleſiæ uſum, & ſanctorum patrum expoſitionem. Nam illud Chriſti uerbum: *Bibite ex eo omnes*, non pertinet ad omnes Chriſtianos, ſed ad Apoſtolos tantum, qui tunc in cœna illa poſtrema tantum præſentes erant: quod ſatis liquet ex Marco, qui

Mar. 14 ſtatim ſubiungens ait: *Et biberunt ex illo omnes*, non alii ſane quam Apoſtoli, de quibus antea dixerat: *Bibite ex eo omnes, &c.* Quia itaque hæretici uolebant communionem ſub utraque ſpecie præceptam

ceptam & neceſſariam eſſe, Chriſtum in partes diuidentes, Eccleſia alteram uetuit & denegauit laicis, non quod per ſe mala eſſet, ut quæ a Sanctis & Apoſtolicis uiris uſurpata ſit, ſed ut Chriſtiani imperitiores, præcipue ab iis erroribus fierent quam remotiſſimi.

QVIBVS DE CAVSIS
Chriſtus ſeſe nobis, in hoc ſacramento tectum, & ſub panis & uini ſpeciebus uelatū, exhibere uoluit.

ANtiqui Patres quattuor potiſſimū huius rei recenſuerunt cauſas. *Prima cauſa.*
Ob maius fidei meritum: Si enim in propria conſpiceremus eum forma, non tantum eſſet fidei noſtræ meritum, iuxta præclarum illud Gregorii uerbum: *Hom. 26 in Euāg.* Fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. *Secunda.*
Ad euitandum horrorem & nauſeam, quam, ut Theophylactus inquit, perciperemus, ſi ſub ſpecie propria Chriſtum ſumeremus. Humana enim natura a carne cruda & ſanguine ſumendo multum abhorret. *Tertia.*
Propter humani uiſus imbecillitatem: nam ſi Chriſtus nunc propria ſub forma, in corpore glorificato appareret: nequaquam eius claritatem ſplendoremq. oculi noſtri ſuſtinerent.

Quarta. Ob noſtram uilitatem & indignitatem, quia dum in hac mortali uita peccatis obnoxia, uiuimus, non meremur eum facie ad faciem, ſicuti eſt, uidere, ſed tantum per ſpeculum in ænigmate.

MANET NE IN HOC Sacramento, poſt ſacerdotis benedictionem, ſubſtantia panis & uini?

Sermone de corpore & ſanguine domini. NEquaquam, Euſebius Emiſſenus, Et cum (inquit) docente Eccleſia fatendum eſt, ante conſecrationem panem eſſe & uinum, quæ natura formauit, poſt conſecrationem uero carnem Chriſti & ſanguinem, quæ benedictio conſecrauit, uiſibilibus creaturis, uirtute diuinorum uerborum, ſecreta poteſtate & ineffabili operatione, in ſubſtantiam inuiſibilis corporis & ſanguinis filii Dei, transformatis, conuerſis, tranſelementatis, & tranſubſtantiatis, iccirco in Eccleſia Catholica ſemel ſanctificatis, nulla deinceps manus iterum conſecrans præſumit accedere. Quam ob rem reconſecratio, quam pertentant Hæretici, execrabilis eſt & abominãda.

Cyprianus martyr & Doctor inclytus ait: Panis iſte communis, in carnem & ſanguinem mutatus, procurat uitam & incrementum corporibus.

Lib.4 de ſacra- Ambroſius: panis iſte (ait) Panis eſt ante uerba ſacramentorum, ubi uero acceſ-

acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. *mentis cap.4*

Idem: Tantum ualet ſermo Chriſti, ut ſubſtantias immutet elementorum. Itaque manent in hoc ſacroſanctæ Euchariſtiæ ſacramento accidentia ſolummodo, & ſpecies panis & uini. Quæ & ſine ſubiecto ibi ſunt. Nam ſubſtantia ipſa uirtuti diuinæ cedit, & mutatur in uerum corpus Chriſti & ſanguinem. Hæc naturarum mutatio, appellatur Theologis tranſelementatio aut tranſubſtantiatio.

Hinc de hoc ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento Eccleſia concinit: Quod non ſapis, quod nos uides, animoſa præſtat fides, præter rerum ordinem. *Eccleſia.*

QVAE EST MATERIA ſeu elementum Euchariſtæ?

MAteria ſeu elementum eſt panis & uinum aqua mixtum, quorum ſubſtantia dein per conſecrationem ſacerdotis (prout iam diximus) uirtute diuinorum uerborum, ſecreta poteſtate, & ineffabili operatione, in ſubſtantiam tranſit carnis & ſanguinis Chriſti.

Duæ autem ſpecies in hoc ſacramento, non faciunt ſubſtantiæ diuiſionem: Chriſtus enim ſub alterutra ſpecie poſt conſecrationem, cum carne & ſanguine totus atque integer a fidelibus ſumitur. Sed cum Euchariſtia non ſolum

præparetur in hoc, ut ſumatur, ſed etiam ut in ea mortis Dominicæ memoria celebretur, propter ſignificationem in utraque ſpecie conſecratur, ut ſanguis Chriſti pro nobis effuſus in paſſione, & a corpore ſeparatus, per ſeparatas ſpecies apertius ſignificetur.

FORMA QVAE EST?

Forma huius ſacramenti uerba Chriſti ſunt, quæ Eccleſia ſancta Dei, a Domino ſuo Chriſto per Apoſtolicam traditionem accepta, ſic pronunciat ſu-
1 per panem: Hoc eſt enim corpus meũ.
2 Super calicem: Hic eſt enim calix ſan-
guinis mei noui & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro uobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Hoc uerbum cum accedit ad elementum, fit ſacramentum: huius uerbi uirtute, ſacramentum hoc conficitur: huius uerbi efficacia, panis fit corpus Chriſti, & uinum aqua mixtum tranſit in ſanguinem Chriſti. Reliqua omnia quæ dicuntur, uel ad uſum ſacramenti pertinent, uel laudes, uel gratiarum actiones ſunt, uel certe obſecrationes & fidelium petitiones.

EFFECTVS HVIVS SACRAMENTI QUIS EST?

Eſt ſpiritalis ac diuinæ gratiæ refectio, & peccatorum inter confiten-

dum oblitorum remiſſio : immo (quod multo amplius eſt) qui non indigne ſumunt Chriſto incorporantur, omniū ſanctorum ſocietati quæ eſt Chriſti myſticum corpus, aglutinantur, & ad mutuam caritatem alendam & colendam accenduntur : unus enim panis & unum corpus multi ſumus, qui de uno pane, & de uno calice participamus. Hic ſpiritalis cibus animæ ſubſtantiam fulcit, uitam ſpiritalem enutrit, malas cupiditates comprimit, reliquias peccatorum ſubmonet, uulneratam ex peccatis animam ſanat & confirmat, mentes digne ſumētium rerum ſupernarum deſiderio accendit, & quaſi cæleſtes efficit, dilectionem Dei proximiq. exuſcitat & fouet : in fide conſtantiam, in aduerſis tolerantiam, & plenum omnis gratiæ præſtat augmentum. Canit itaque Eccleſia ad Euchariſtiæ nomen alludens : *O ſacrum conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur; memoria paſſionis eius recolitur; mens impletur gratia, & futuræ gloriæ pignus datur.* *Eccleſia.*

QVO MODO AD COMmunionem accedendum eſt?

HOc docet Paulus Apoſtolus, *Quotieſcumque* (inquiens) *manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem* Do*mini annunciabitis, donec ueniat.* Itaque *qui cumque manducauerit panē et biberit calicem* *1 Cor. 11*

1 Cor. 11 *Domini indigne, reus erit corporis & ſangui-nis Domini. Probet autem ſeipſum homo, et ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, nõ diiudicans corpus* Domini.

Baſilius Magnus lib. quæſtionum compendio explicatarum quæſt. 172

Baſilius Magnus principio fidem exigit in communicaturis: Communicaturi (ait ille) fidem in primis habere debent uerbis Domini, dicentis: *Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis datur. Hoc facite in meam commemorationem.* Poſtea timorem, mox ſubiiciens: & timorem concipere ex uerbis Apoſtoli dicentis: *Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, &c.* Deinde conſiderare magnificentiam gloriæ filii Dei, & admirari ſummam eius humilitatem, quo modo tantus ac talis obediens fuerit patri, uſque ad mortem, pro noſtra uita: & hinc accendi ad affectum & dilectionem Dei patris, qui unico filio ſuo non pepercerit, ſed pro nobis omnibus tradiderit: & eo amplius ad amorem unigeniti prouocari, quod eum uident, mortem turpiſſimam pro noſtra redemptione toleraſſe.

Luc. 22

1 Cor. 11

Rom. 8

Euſebius Emiſſenus communicaturum ſic admonet: Cum reuerendum altare, cibis, ſpiritalibus ſatiandus aſcendis, ſacrum Dei tui corpus & ſanguinem fide reſpice, honora, mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe, & maxime hauſtu interiori aſſume.

Qui ſacram Euchariſtiam indigne ſumunt,

munt, adhuc peccatis obnixii, non inde purgantur, ſed grauantur, ait Auguſt. non uitam ſibi, ſed iudicium ſumunt: *Qui manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domine indignè: reus erit corporis & ſanguinis Domini*. Qui uero peccandi de cetero uoluntatem non habet, communicaturus ſatisfaciat lacrymis & orationibus, & confidens de Domini miſeratione, accedat ad Euchariſtiam intrepidus & ſecurus. Sed hic de illo dico, quem mortalia peccata non grauant, quem uero talia grauant, nõ aliter communione dignum ſe facit, quam ſi errores priſtinos relinquat, & pœnitentiam a præſidibus Eccleſiarum petat, ut qui criminũ ſuorum ſorde pollutus eſt, exomologeſeos ſatisfactione mundetur.

Tract. 53 in Ioan.

1 Cor. 11

Hilarius: Qui peccare deſiit, communicare non ceſſet.

Faceſſant Hæretici, qui homines nefandis uocibus inhortantur, ut quo flagitioſiores ſe experiuntur eſſe, eo audacius ad hæc tremenda myſteria irrumpant, ſine pœnitentiæ ſatisfactione, & religioſa præparatione per ieiunium, eleemoſynam & orationes.

D. Chryſoſtomus proteſtatur ſe prius ſanguinem ſuum fuſurum, quam hæc myſteria tradat indignis.

AFFER EX SCRIPTVRA ſacra teſtimonia, de hoc Euchariſtiæ ſacramento.

Mat. 26 *COenantibus eis, accepit Ieſus panem & benedixit, fregit, deditq; diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & comedite, hoc eſt corpus me*
Matt. 14 *um. Et accipiens calicem, gratias egit, deditq;*
Luc. 22 *illis dicens: Accipite & bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim calix ſanguinis mei, noui & æterni Teſtamenti, qui pro uobis & pro multis effundetur, in remiſſionem peccatorum.*

1 Cor. 11 *Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panem & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & manducate: Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis tradetur: Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquam cœnauit, dicens: Hic calix nouum teſtamentum eſt, in meo ſanguine. Hoc facite quotieſcumque biberitis in meam commemorationem. Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec ueniat.*

1 Cor. 10 *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt, & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt? quoniam unus panis & unum corpus multi ſumus.*

Ioan. 6 *Caro mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus.*

Ibidem. *Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi: ſi quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.*

DE SACRAMENTO ORDINIS.

QVID EST SACRAmentum ordinis?

ORdo eſt ſacramentum, quo per manuum impoſitionem Epiſcopi, & alias Cærimonias, ſpecialis gratia & poteſtas ad executionem publici muneris, in Eccleſia gerendi, rite ordinato confertur.

EST NE ORDO VEL potius ordinatio Sacramentum?

ESt, quia a Chriſto inſtitutum, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Mat.26

Item. *Sicut miſit me pater, & ego mitto uos.* Ioan.20

Deinde habet & ſuam promiſſionẽ: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta ſunt.* Præterea habet ſuum ſignum externum, impoſitionem uidelicet manuum. Ibidem.

Poſtremo gratiam confert: *Noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterii.* 1 Tim.4

Admoneo ut reſuſcites gratiam, quæ in te eſt, per impoſitionem manuum mearum. 2 Tim.1

QVOTVPLEX EST ordo?

DVplex. Alii dicuntur ordines minores, alii maiores.

QVOT SVNT ORDINES minores?

QVattuor, Oſtiariorum, Exorciſtarum, Lectorum, Acolythorum.

QVARE DICVNTVR Minores?

ICcirco, quia circa Miſſam & Sacramentum Euchariſtiæ, aliaq. ſacramenta, minorem habent dignitatem, curam & officium: & quod, qui iis initiati ſunt, ad nuptias tranſire poſſunt.

QVOT SVNT ORDInes maiores?

TRes, Hypodiaconorum ſiue ſubdiaconorum, Diaconorum & preſbyterorum.

QVARE DICVNTVR maiores?

QVod circa Miſſæ ſacrificium, Euchariſtiam, aliaque ſacramenta, ſublimiorem habeant curã & officiũ, atque quod hi, qui ad illos iã promoti ſunt, ad matrimonia tranſire nequeãt.

QVOD

QVOD EST OFFICIVM cuiuſque ordinis?

Officium cuiuſque ordinis quod.

AD oſtiarium pertinebat dignos ad templum recipere, indignos repellere, oſtia & ualuas templi obſeruare.

Officium Oſtiariorum.

Ad Lectorem, Pſalmos, & lectiones recitare, & cantare.

Lectorũ offi.

Ad Exorciſtam (quod interpretatur adiurans uel increpans) pertinebat, ſuper inquietos, qui a ſpiritibus immundis uexabantur, aut dæmoniorum illuſionibus & terriculamentis agitabantur, nomen Domini inuocare, adiuratum ſpiritum eiicere uel compeſcere.

Exorciſtarum offi.

Acolythus dicitur aſſectator, comes, miniſtrans, quia conſtitutos in maioribus ordinibus proxime comitabatur: eius officium olim erat portare funalia, & cæreos, in ſignum lætitiæ, ut animi fidelium incitarentur, ad contemplandam Euangelicam lucem, & erigendam mentem ad ueram lucem, quæ eſt Chriſtus, ſacerdoti celebraturo altare præparare, eiq. in Miſſæ officio ſacro inſeruire.

Acolythorum offi.

Hypodiaconi officium eſt calicem & panem ad altare portare, uinum miniſtrare celebranti, corporalia lauare, legere ſiue canere epiſtolam.

Subdiaconorum offi.

Diaconus ſignificat miniſtrum; eius officium eſt Epiſcopis, & presbyteris miniſtrare, prædicare Euangelium, ordinandos & baptizandos offerre.

Diaconorum offi.

Presby-

Presbyterorum. Presbyteri ſunt ſeniores propter dignitatem, doctrinam, & morum grauitatem. Horum officium eſt, prædicare, ſoluere, ligare, conſecrare, ſacramenta adminiſtrare.

Epiſcoporum. Epiſcopus ſuperattendes uel ſpeculator interpretatur. Hic proprie non eſt ordo, ſi ordo accipiatur pro ſacramento, quia circa ſacramentum Euchariſtiæ, non habet maiorem poteſtatem, quam ſacerdos alius: ſi autem ordo accipitur pro gradu dignitatis, Epiſcopatus eſt ſpecialis ordo, quia habet ſpecialem poteſtatem in actionibus Hierarchicis reſpectu corporis Chriſti myſtici, ſuper ſacerdotes.

Omnes prædicti ordines unum ſacramentum conſtituunt reſpectu finis: quia ordines etſi diuerſi ſunt, in unum tamen finem conferuntur, ideſt, ad corpus Chriſti uerum & myſticum.

Materia uel elementum ordinis ſacri.

MATERIA VEL ELEmentum ordinis ſacri quod eſt?

Eſt impoſitio manuum, & uariorum inſtrumentorum traditio, quæ Epiſcopus ordinandis porrigit, admonens eos, quomodo in ſuſcepto ordine, rite & diligenter miniſtrare debeant.

QVAE EST FORMA SAcramenti ordinis? *Forma ordinis.*

Forma huius ſacramenti eſt, quæ ab Epiſcopo ſub certis uerbis in ordinum collatione profertur (quæ tamen pro graduum & ordinum diuerſitate, alia atque alia eſſe ſolet) qua ordinatus accipit poteſtatem, faciendi & exequendi officium, ſibi iniunctum.

Hanc autem formam, ſi quis ſcire deſiderat, pontificalia ſuffraganeorum conſulat.

QVIS EST EFFECTVS ſeu quæ eſt res ſacramenti ordinis? *Effectus ſacramenti ordinis.*

Eſt diuinæ gratiæ collatio, ad rite exequendum & exercendum officium ſuum, in Eccleſia Dei.

Præcepit omnes ordines Tonſura clericalis, quæ iuxta formam Eccleſiæ data, priuilegium clericorum acquirit ordinato.

Tondentur autem clerici, ut hoc ſigno admoneantur, ſuperfluas & inanes cogitationes, carnalia ac turpia deſideria, ab animis reſecare, & negotia ſæcularia a ſe abdicare, ut iis quæ Domini ſunt, animos intentos habentes, ad miniſterium liberi & expediti accedant.

Vnguntur manus ſacerdotum, in ſignum

gnum ſacratioris & excellentis, poteſtatis, quam eis Dominus ad liganda ſoluendaq. peccata contulit: & ut manus eorum Chriſmatis unctione confirmatæ, & Spiritu ſancto confortatæ, cæleſtia ſacramenta rite conficiant.

Promiſſiones et ſcripturæ de ordinis ſacramento.

QVIBVS PROMISSIOnibus Dei & ſcripturis ſacramentum ordinis nititur?

Ioan. 20 *Sicut miſit me me pater, & ego mitto uos. Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

Luc. 22 *Hoc facite in mei commemorationem.*

Mat. 26 *Euntes docete omnes gentes, Baptizantes eos, in nomine patris, et filii, et ſpiritus ſancti.*

Mat. 18 *Quæcũque alligaueritis ſuper terrã, erunt ligata & in cælis: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.*

Act. 13 *Cum ieiunaſſent et oraſſent, impoſuiſſentque illis manus, dimiſerunt eos.*

1 Tim. 4 *Noli negligere gratiã, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterii.*

2 Cor. 5 *Deus erat in Chriſto, mundum ſibi reconcilians, & dedit nobis miniſterium reconciliationis: pro Chriſto ergo legatione fungimur, tamquam Deo exortante per nos.*

Cum ſacrificarent Domino, ieiunaſſentq.

Act. 13 *dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabam & Paulũ in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc imponentes illis manus, dimiſerunt eos.*

Huius

Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi. Tit. 1

Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. 1 Tim. 3

Oportet Diaconos ſimiliter pudicos eſſe, nō bilingues, non multo uino deditos, nullum crimen habentes. Ibidem.

Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni ſunt, maxime qui laborant in uerbo & doctrina. 1 Tim. 5

Aduerſus presbyterum, accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus. Ibidem.

Manus nemini cito impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis. Ibidem.

Admoneo te ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. 2 Tim. 1

Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deū, ut offerat donà et ſacrificia pro peccatis. Heb. 5

Iurauit Dominus & non pœnitebit eum: Tu es ſacerdos in æternum, ſecundū ordinem Melchiſedech. Pſalm. 109

Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini ſabaoth eſt. Mala. 2

In omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Mala. 1

Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam & ego te, ne ſacerdotio mihi fungaris. Oſeæ. 4

Miniſter huius ſacramenti Epiſcopus eſt, idque non tantum uniuerſalis Eccleſiæ ſententia, ſed & ex ſententia Pauli, is ad Titum Epiſcopum ſic habet: *Miniſter huius ſacramēti.*

Tit. 1 bet: *Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt, corrigas & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.*

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

QVID EST SACRAMENTUM matrimonii?

MAtrimonium eſt maris & feminæ, ad indiuiduam uitæ conſuetudinem inter ſe mutuo retinendam, legitimus conſenſus.

QVIS EST AVCTOR matrimonii?

Auctor matrimonii. DEus auctor eſt & inſtitutor matrimonii, quando mulierem creauit in adiutorium uiri, ut creſceret & dilataretur genus humanum, dicens:
Gen. 1 *Creſcite & multiplicamini, & replete terrā:* poſtea uero Chriſtus Ieſus nuptias in Cana Galilææ, non corporali tantum præſentia, ſed & miraculi exhibitione confirmare, cohoneſtare & approbare uoluit. Coniugium itaque bonum eſt, ut cuius auctor ſit Deus. Hinc Paulus:
Heb. 15 *Coniugium honorabile in omnibus, & thorus immaculatus.*

Cum

Cum omnia ſacramenta poſt te quidem propter peccatum cœperint: ſolum matrimonium eſt inſtitutum ante peccatum, non tamen in remedium fornicationis, ſed in officium tantum & miniſterium educandæ prolis: poſt peccatum uero Adæ, infirmitas incontinentiæ, quæ eſt in carne per peccatum mortua ne cadat in ruinam flagitiorum, excipitur honeſtate nuptiarum.

Auguſt. Quod ſanis fuit in officium, infirmis factum eſt in remedium. *Auguſtinus lib. 9. ſuper Geneſim. cap. 7*

Itaque coniugii duplex eſt inſtitutio: una ante peccatum ad officium, facta in Paradiſo, ubi eſſet thorus immaculatus & nuptiæ honorabiles, ex quibus ſine ardore conciperent, ſine dolore parerent: altera poſt peccatum, non ad officium tantum, ſed etiam ad remedium fornicationis facta, extra paradiſum, propter illicitum motum deuitandum. Prima ut natura & genus humanum multiplicaretur: ſecunda ut natura multiplicaretur, & uitium coliberetur. *Duplex inſtitutio matrimonii.*

DIVORTIVM VBI ET quando permiſſum?

CHriſtus inquit: *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mæchari, & qui dimiſſam duxerit, adulteratur.* Diuortium ergo non niſi una ex cauſa permiſſum eſt, & tum quidem quoad thorum tantum, non quo *Matt. 5*

ad uinculum matrimonii, ut teſtatur
1 Cor. 7 Apoſtolus, 1. Cor. 7. *His qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio nō ego ſed dominus, uxorem a uiro non diſcedere, quod diſceſſerit, maneat innuptam, aut uiro reconciliari.* Quem locum Eccleſia ſemper intellexit de dimiſſa, cauſa fornicationis tantum.

Heb. 13 Honorabile coniugium in omnibus, & thorus immaculatus. Honorabilior autem & beatior eſt uirginitas, ſi tamen mente & corpore ſeruetur.

1. Cor. 7 Et caſta uiduitas ceu cœlibatus, a ſoluto primo matrimonio beatior, quàm ſecundæ nuptiæ. Quæ nupta eſt cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat uiro.

QVAE EST MATERIA uel elementum matrimonii?

Materia uel elementum matrimonii. Materia ſacramenti matrimonii, ſunt perſonæ legitimæ, hoc eſt, quæ contrahere poſſunt, ut in neutra ſit aliquod impedimentum: uel eſt mutuus contrahentium conſenſus.

QVAE EST FORMA matrimonii?

Forma matrimonii. Forma eſt, uerba contrahentium, quibus mutuus eorum conſenſus, & coniugalis fidei promiſſio mutua exprimitur: ut, Anna accipio te in meam legitimam uxorem. Deinde a Sponſa reſpon-

reſpondetur : Petre, accipio te in meum legitimum maritum : Eſt autem forma illa his teſtimoniis ſubnixa. Qui fecit hominem, maſculum & feminam fecit illum, & dixit : Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ. *Et erunt duo in carne una. Itaque non ſunt iam duo, ſed una caro.* Matt. 19 *Quod ergo Deus coniunxit, homo nō ſeparet.*

QVAE VIRTVS SEV effectus matrimonii?

Virtus ſeu effectus matrimonii.

EST indiſſolubilitas uinculi coniugalis, inſtar coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, qua Deus interna operatione copulat marem & feminam, arctiſſimo & prorſus indiſſolubili uinculō, ſic ut a ſe inuicem nulla umquam de cauſa, niſi alterius morte interueniente diſſolui queant.

Quod ſi propter fornicationem diuortium faciant, quo ad thori tantummodo & uitæ conſuetudinem ſeparantur, manet tamen inter eos uinculum coniugii, nec poſſunt ſecundis nuptiis copulari, donec alterius morte prioris matrimonii uinculum diſſoluatur. Rom. 7 1 Cor. 7

Auguſt. de bono coniugali : Fœdus illud initum nuptiale cuiuſdam ſacramenti res eſt, ut nec ipſa ſeparatione irritum fiat. Cap. 7

Bona matrimonii. QVOT SVNT BONA matrimonii?

TRia, Fides, Proles & Sacramētum.

1 Fides exigit, ut coniuges fidem ſibi inuicem ſemel præſtitam in matrimonio, ſeruent inuiolatam, ita ut nec maritus, ſuperſtite uxore, cum alia commercium habeat: nec uxor, uiuente marito, cum alio uiro ſe contaminet.

2 Proles alterum matrimonii bonum eſt, quia cauſa educandæ ſobolis inſtitutum eſt præcipue matrimonium.

3 Sacramentum uero ſignificat indiſſolubilitatem uinculi coniugalis, ne uel maritus ab uxore, uel uxor a marito diſcedat, alterutro ſuperſtite.

Impedimenta matrimonii. QVAE SVNT IMPEDImenta matrimonii?

EA ſunt duplicia, quædam ſunt, quæ matrimonium contrahendum impediunt, & contractum dirimunt. Quæ uulgatis hiſce uerſiculis comprehenduntur.

Error, conditio, uotum, cognatio, crimen.
Cultus diſparitas, uis, ordo, ligamen, honeſtas.
Si ſis affinis, aut ſi coire nequibis.
Hæc ſocianda uetant connubia, iuncta retractant.

Quædam uero impedimenta ſunt, quæ matrimonium contrahendum quidem uetant: ſed contractum non dirimunt,

munt, de quibus eſt hoc diſtichon :
Eccleſiæ netitum, nec non tempus feriarum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

AFFER DE MATRIMO- nio ſcripturæ teſtimonia? — *Teſtimonia matrimonii.*

CReſcite & multiplicamini, & replete terram. — *Gen. 1*

Qui fecit hominem ab initio, maſculum & feminam fecit eos, & dixit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque iam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet. Item Paulus ad Epheſ. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia: uerumtamen & uos ſinguli unuſquiſque uxorem ſuam ſicut ſemetipſum diligat: uxor autem timeat uirum ſuum. — *Gen. 1* — *Matth. 9* — *Epheſ. 5*

His qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego ſed Dominus, uxorem a uiro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut uiro ſuo reconciliari. — *1 Cor. 7*

Honorabile coniugium in omnibus, & thorus immaculatus. — *Heb. 13*

QVOMODO DIFFERVNT ſponſalia & nuptiæ? — *Differentia inter ſponſa. & Nup.*

SPonſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſio; cum contracturi mutuo

ſeſe

ſeſe conſenſu copulant & coniungunt.

Nuptiæ fieri dicuntur, quando coram facie Eccleſiæ & populi frequentia, matrimonium ſollemniter celebratur. Dictæ ſunt nuptiæ a nubendo, ideſt, uelando, quod pudoris gratia puellæ ſe connuberent.

Quibus anni tēporibus nuptias celebrare uetitum ſit.

QVIBVS ANNI TEMPOribus nuptias celebrare uetitū eſt?

ECcleſia certis de cauſis nuptias celebrare, quibuſdam anni temporibus, uetuit, de quibus ſunt uulgares iſti uerſiculi.

Coniugiū aduentus prohibet, hilariq. relaxat:
Septuagena uetat, ſed paſchæ octaua relaxat:
Rogamen uetitat, concedit Trina poteſtas.

Hoc eſt, ab aduentu Domini uſque ad octauas Epiphaniæ: a ſeptuageſima uſque ad octauas paſchatis: a tribus diebus Rogationum ante Domini aſcenſionem, uſque ad octauas Pentecoſtes.

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

Extrema unctio quid.

QVID EST SACRAMENtum extremæ unctionis?

EST unctio hominis infirmi iam morituri, pænitentiam agentis de peccatis ſuis, facta in certis membris corporis a ſacerdote cum

cum oleo ab Epiſcopo conſecrato; efficaciter cōferens remiſſionem uenialium peccatorum, ad mentis eleuationem atque corporis ſanitatem recuperandam.

PRODVC DE HOC SAcramento ſcripturæ teſtimonia? *Teſtimonia extremæ unctionis.*

INfirmatur quis in uobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, ut orent ſuper eum, ungentes eum oleo ſancto in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. *Iacob.5*

Apoſtoli exeuntes prædicabant, ut agerent pænitentiam, & dæmonia multa eiiciebant, & ungebant, oleo multos ægrotos, & ſanabātur. *Marc.6*

Vngebant oleo multos ægrotos, non dubium, quin ex Chriſti inſtitutione ac mandato, non ſua præſumptione. Hæc loca, a ſanctis patribus, de Sacramento extremæ unctionis, intelliguntur & explicantur.

QVAE EST MATERIA ſeu elementnm extremæ unctionis? *Materia ſeu elementum extremæ unctionis.*

EST oleum, ſollemni benedictione, ab Epiſcopo conſecratum, quod hilaritatem animi, & internam confirmationem ſignificat, quam homo per gratiam Dei, uirtute huius ſacramenti, percipit.

Forma Extremæ Vnctionis.

DIC FORMAM EXTREmæ unctionis.

FOrma huius ſacramenti hæc eſt: per iſtam ſacram unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quidquid deliquiſti per illicitum uiſum, auditum, guſtum, olfactum, tactum.

Effectus extremæ unctionis.

EXTREMA VNCTIO quem habet effectum?

Marc. 6.

EFfectus ſeu uirtus huius ſacramenti, eſt remiſſio peccatorum uenialium (& pœnæ mortalibus quo ad culpam per cõfeſſionem aut eius uotum remiſſis, adhuc debitæ, ſiue confeſſis ſiue ſine culpa, aut non tan grandi, quæ fructum abſolutionis impediat, omiſſis, ſeu oblitis) quamquam etiam fieri interdum arbitrentur quidam, non improbabiliter ut grandior defectus atque culpa quæ fructum abſolutionis in confeſſione impediebat, partim uirtute huius ſacramenti, partim ex ſuſcipientis deuotione ſuppleatur, abſorbeatur, atque cum peccatis ceteris deleatur, ac remittatur, quemadmodum & in Euchariſtiæ quoque ſacramento ac Confirmationis contigere poſſe dicunt.

Marc. 6.

QVIS EST MINISTER?

SAcramenti huius miniſter eſt ſacerdos, ita docente Iacobo Apoſtolo: *Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, ut orent ſuper ipſum*. Sacerdos uero, in eiuſdem ſacramenti adminiſtratione, non ſuam, ſed Chriſti perſonam, quemadmodũ & in ceteris ſacramentis, gerit ac repræſentat. Nam ut Chriſtus eſt qui baptizat, qui corpus ſuum conficit, qui abſoluit: ſic Chriſtus eſt, qui interiùs inungit, ſacerdote externum tantum miniſterium adhibente. *Miniſter huius ſacramenti. Iacob. 5*

DE SACRIFICIO MISSAE.

QVID EST MISSA?

MIſſa eſt conſecratio corporis & ſanguinis Chriſti, quæ ſacerdos offert Deo patri, & ſumit in memoriam uitæ & paſſionis ipſius, pro uiuis atque defunctis. Nam ab introitu uſque ad canonem, Chriſti aduentus & tota eius uita, uſque ad paſſionem exhibetur: a canone uſque ad Complendam paſſio: a complendam uſque ad Benedictionem, eius reſurrectio exprimitur. *Miſſa quid.*

QVIS INSTITVIT Miſſam?

Auctor miſſæ. CHriſtus Deus & Saluator noſter, qui in ultima cœna Miſſam ipſam non tantum inſtituit, ſed & primam cele brauit; eamq. de hoc mundo exiturus, Apoſtolis ſuis celebrandam, commiſit. *Luc.* 22 Hoc (inquit) *facite in meam comemoratio nem.*

QVIS EST EFFECTVS Miſſæ?

Effectus Miſſæ. PEr Miſſam Deum nobis placatum & propitium reddimus, peccatorum re miſſionem conſequimur, in eã ſacrifi- *Mala.* 1 cium & hoſtia illa munda, de qua Mala chias uaticinatus eſt, pro uiuis & defun ctis offertur.

QVOT SVNT PARTES Miſſæ?

Partes Miſſæ quot. TRes præcipue, oblatio, conſecratio, & ſumptio ſeu communio. Alii duas tantum conſtituunt; primam quæ conſtat uerbis Chriſti, quibus corpus *Epiſt.* 59 *in reſpon ſione ad* 5. *quæſt. Dulcitii.* eius & ſanguis conficitur: Reliqua omnia dicunt alteram partem, quæ (teſte Auguſt.) nihil aliud ſunt, quam laudes & gratiarum actiones, uel certæ obſecra tiones & fidelium petitiones.

QVOTVPLEX EST Miſſa?

DVplex, cathecumenorum una, altera Chriſti fidelium. Catechumeni erant rudes adhuc in Chriſto, qui ante baptiſmum imbuebantur, & quaſi initiabantur fidei Chriſtianæ rudimentis. Ab initio enim primitiuæ Eccleſiæ, quando adulti baptizabantur, primo antequam baptizarentur, in fide Chriſtiana inſtituebantur: & proinde quilibet baptizandus opus habebat aliquo, qui ſe articulos fidei doceret, in baptiſmo reſponderet, atque is ſuſceptor dicebatur, qui nobis eſt patrinus aut compater. Ceterum antequam Baptiſmum ſuſciperent & exorciſarentur, appellabantur Energumeni: poſt exorciſmũ uero cum ad Baptiſterium perueniſſent, appellabantur Competentes, eo quod baptiſmum una peterent: poſtea Catechumeni, ut qui iam in fide eruditi, nondum eſſent baptizati: poſtremo Neophyti dicti ſunt, qui iam per Baptiſmi gratiam Chriſtiani facti, fidem perceperant.

Miſſa quotuplex.

Energumeni.

Competentes.

Catechumeni.

Neophyti.

Iam Catechumeni in fide Chriſtiana inſtructi, admittebantur ad myſteria Miſſæ, uſque ad Canonem maiorem: quæ proinde Miſſa catechumenorũ dicebatur. Ad reliquam uero partem Miſſæ, in qua ſacratiora myſteria tractantur, a principio maioris canonis uſque ad

Miſſa Catechumenorum.

Miſſa Fidelium. finem, non niſi Baptizati & perfecti Chriſtiani admittebantur, quæ & Miſſa Chriſti Fidelium uocabatur.

PROBA MISSAM SCRIpturæ teſtimoniis.

Miſſa probatur teſtimoniis ſcripturæ

Dent. 16 OBlationem ſpontaneam offeres iuxta benedictionem Domini Dei tui.

Mala. 1 *In omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.*

Pſalm. 109 *Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem* Melchiſedech.

Chriſtus enim in morem Melchiſedech, ſub ſpeciebus panis & uini, corpus ſuum & ſanguinem, in nouiſſima cœna Deo patri obtulit, ait Theophylactus.

Luc. 22 *Hoc facite in meã commemorationem.*

Hebr. 5 *Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur, in iis, quæ ſunt ad Deũ, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.*

QVID SIGNIFICAT Introitus?

Introitus expoſitio. INtroitus miſſæ ſignificat introitum & aduentum Chriſti in mundum. Cantus autem, quem Introitum dicimus, ſignificat uoces & pronunciationes prophetarum, quibus prædixerunt futurum Chriſti aduentum.

KYRIEELEISON.

IDeſt, Domine miſerere, ſignificat orationes & ſuſpiria Patrum, pro Chriſto.

GLORIA IN EXCELSIS.

SIgnificat gaudium angelorum, de Chriſto nato. *Luc.* 2

COLLECTAE.

SIgnificant orationes, laudes, & uota Deorum, quibus Chriſti aduentus, primo fuit reuelatus: uel hoc indicant, quod tota uita Chriſti, continua pro nobis & perpes oratio fuit.

EPISTOLA.

OFficium agit legis & prophetarum, qui ante prædicatum Euangelium floruerunt, & de uenturo Meſſia uaticinati ſunt: maxime uero deſignat tempus illud, quo præcurſor Chriſti Ioannes Baptiſta, uiam uenienti Domino, ſua prædicatione præparauit.

GRADVALE QVID ſignificat?

LAmentum pœnitentiæ, quod Ioannes excitauit: cum diceret: *Pæniten-* *Ioan.* 3

nitentiam agite, genimina uiperarum, ſecuris ad radicem arboris poſita eſt.

HALLELVIA QVID ſignificat?

ALleluia canticum eſt lætitiæ: ea uox in Eccleſia plane uſitata eſt. Alleluia perinde ac ſi dicas, laudate Deum. Iam Alleluia in Miſſa conſolationem ſignificat, quam præcurſor addidit oſtendendo Chriſtum: *Ecce* (inquiens) *agnus dei, qui tollit peccata mundi.* Vel gaudium ſempiternæ fœlicitatis, poſt luctum pænitentiæ, & peregrinationem huius uitæ.

Poſt Alleluia ſequitur proſa, quæ & ipſa cantio eſt lætitiæ, ad ſignificandam geminam ſtolam, glorificationem ſcili corporum & animarum.

Tractus ſignificat tædium, moleſtiam & laborem præſentis incolatus & uitæ.

EVANGELIVM QVID?

SIgnificat prædicationem Chriſti & Apoſtolorum. Lumen accenſum Chri
Ioan. 8 ſtum ipſum ſignificat, qui de ſe ait: *Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non ambu-*
Ioan. 1 *lat in tenebris, ſed habebit lumen uitæ*, Erat *lux uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum.*

CREDO

CREDO VEL SYMBOLUM:

FIdem Apoſtolorum, & confeſſionem Petri: *Tu es Chriſtus filius Dei uiui*. Mat. 16

OFFERTORIVM.

SIgnificat quod poſt prædicationem Euangelii, non tantum ſequi debet fides in corde, ſed etiam laus in ore, & fructus in opere, ut ſcilicet tam nos, quam noſtra, Deo offeramus, qui tanta nobis dat, & promittit per Euangelium.

PRAEFATIO QVID ſignificat?

QVia alte canitur poſt aliquantum ſilentium, ſignificat reditum Chriſti in Iudæam, poſtquam aliquandiu latuerat, propter inſidias Iudæorum. Tunc enim inſtante paſſione, manifeſte rediit in Iudæam, ac primo inſignem illam cœnam Bethaniæ celebrauit. Ideo præfatio alte cantatur.

SANCTVS.

SAnctus ſignificat acclamationem turbæ, in die palmarum. Luc. 23

CANON MAIOR QVID?

PRima pars Canonis ante uerba conſecrationis, ſignificat tres dies illos inter diem palmarum & cœnam Domini. Mat.26

VERBA CONSECRAtionis.

ADmonent nos ultimæ cœnæ, & institutionis ſacramenti Euchariſtiæ.

ELEVATIO HOSTIAE & extenſio manuum.

SIgnificat extenſionem & eleuationem Chriſti, in ara crucis.

PARS CANONIS QVAE inſequitur & ſecretè legitur.

SIgnificat ſilentium CHRISTI in Cruce.

PATER NOSTER VEL oratio Dominica.

SIgnificat orationem Chriſti. *Pater dimitte illis, &c.* Item. *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum.* Et alia uerba, quæ in cruce protulit. Et ideo alte quoque cantatur. Luc.23

FRA-

FRACTIO HOSTIAE.

Significat mortem Chriſti.

IMMISSIO PARTIculæ hoſtiæ in calicem.

Significat CHRISTI ſepulturam.

PAX DOMINI.

Significat fructum paſſionis Chriſti, qua pacificauit nos cum Deo, in ſanguine ſuo. Vel pax Domini ſignificat reſurrectionem Chriſti, in qua Apoſtolis annunciauit pacem.

AGNVS DEI.

Significat uocem Centurionis, *uere* (inquientis) *hic homo iuſtus erat*: & pœnitudinem populi, qui percutientes pectora ſua reuertebantur. Vel ſignificat teſtimonium Ioannis Baptiſtæ, de Chriſto prolatum, eſſe uerum, cum diceret: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Luc.23 Ioan.1

COMMVNE.

Significat gratiarum actionem Eccleſiæ, pro beneficio redemptionis. Vel ſignificat gaudium Apoſtolo-

rum, de Chriſti reſurrectione.

VLTIMA COLLECTA.

Significat orationem Chriſti, qua pro nobis iugiter interpellat ad patrem.

PERITE MISSA EST.

DImittitur populus ad propria, quaſi dicat ſacerdos: Ite, miſſa finita eſt. Vel potius: Ite, miſſa eſt hoſtia ad patrem.

BENEDICTIO.

Luc. 24 Significat benedictionem Chriſti aſcendentis.

SEQVVNTVR VERSICVli, quibus materia indumentorum, quibus ſacerdos in Miſſa facienda utitur, explicantur.

TV *quicumque uoles Miſſam celebrare Sacerdos,*
Et quicumque uoles tantis reſidere ſacris,
Sis memor, & tota deuotus mente reuolu.us,
Qualia ſit Chriſtus pro te certamina paſſus:
Velatum capite, & deriſum ſignat amictus,
Linea ueſtis item, quod ſit deſpectus in alba.
Vincula ſignificant fera, tortaq. zona manipli.

Eſt

Eſt ſtola imago crucis, quam humeris geſtauit Ieſus.
Cernis amictu, atque inde quater tu cernis in alba.
Signa terebrati capitis, manuumq. pedumq.
Purpureæ ſpectans caſulam, ueſtis memor eſto,
Vt rubeo fuerit perfuſus ſanguine Chriſtus.
Cumq. ſacerdotem ad arcam cernis properantem,
Tunc uoluas animo memori, ut conſcenderit ultro,
Caluariæ montem, moriturus de cruce pro te.
Omnia dicta pie memorando pectora tonde.

DE HORIS CANONICIS.

QVAE EST RATIO ET cauſa inſtitutionis horarum canonicarum?

Horæ canonicæ.

VT perpetuam paſſionis & mortis Chriſti memoriam celebremus, eamq. quotidie nobis ob oculos uerſari faciamus.

QVOT SVNT HORAE Canonicæ?

SEptem, quamuis enim duodecim ſint horæ diei, has tamen ſeptem Chriſtus clariſſimis miſericordiæ ſuæ radiis illuſtrauit.

Hora

Matutina. Hora matutina pro nobis captus ligatusq. fuit, a diſcipulis relictus & negatus, ab impiis falſo accuſatus & illuſus: unde eccleſia illa hora ſic orat:

Patris ſapientia, Veritas diuina,
Chriſtus homo captus eſt, hora matutina.
A ſuis diſcipulis, & notis derelictus,
A Iudæis uenditus, traditus & afflictus.

Prima. Prima hora laudes canimus Chriſto, quod pro nobis ſummo mane illuſus, conſputus, & uinctus Pilato traditus fuit.

Hora prima ducunt ad Pilatum,
Falſis teſtimoniis multum accuſatum.
In collum percutiunt, manibus ligatum,
Conſpuentes in faciem, ut eſt prophetatum.

Tertia. Tertia quod flagellatus, & ſpinis coronatus fuit.

Crucifige clamitant hora tertiarum:
Illuſus induitur ueſte purpurarum:
Caput eius pungitur corona ſpinarum,
Fert trabem humeris ad locum pœnarum.

Sexta. Sexta, quod crucifixus eſt.

Ieſus hora ſexta eſt cruci conclauatus:
Fræ tormentis ſitiens felle ſaturatus:
Pendens: cum latronibus, cum eis deputatus:
Siniſter eum reprobat latro ſceleratus.

Nona. Nona Chriſto gratias agimus, quod capite inclinato patri tradidit Spiritum.

Hora nona Dominus Ieſus expirauit:
Heli clamans animam patri commendauit.
Latus eius lancea miles perforauit:
Tunc terra tremuit, & ſol obſcurauit.

Veſperæ. Veſperæ, quod de cruce depoſitus eſt.

De cruce deponitur hora veſpertina :
Fortitudo latuit in mente diuina,
Talem mortem ſubiit uitæ medicina :
Heu corona gloriæ iacuit ſupina.

Hora completorii, quod in monte Oliuarum pauere, & tædere cœpit, & ſanguinem ſudauit. Vel iuxta alios, quod ſepultus fuit. *Completorium.*

Hora Completorii datur ſepulturæ
Corpus Chriſti nobile, ſpes uitæ futuræ,
Conditur aromate, complentur ſcripturæ
Iugis ſit memoria mors hæc tuæ curæ.

℟ AFFER SCRIPTVRAS de horis Canonicis?

Venite exultemus Domino, iubilemus Deo ſalutari noſtro. Pſal. 94

Præoccupemus faciem eius in confeſſione, & in Pſalmis iubilemus ei.

Septies in die laudem dixi tibi. Pſal. 18

Petrus & Ioannes aſcenderunt in templum, ad horam orationis nonam. Act. 3

Implemini Spiritu ſancto, loquentes uobiſmetipſis in Pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantentes & pſallentes in cordibus ueſtris Domino, & gratias agentes ſemper de omnibus, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Epheſ. 5

DE ORDINE HIERARCHICO.

HIERARCHIA QVID?

SAcer principatus, uel ſacrum regimen.

ECCLESIASTICA HIE-rarchia quid?

Dionyſius Areopagita in lib. de Ecclesiaſtica Hierarchia.

EST ordinata poteſtas maiorum & minorum prælatorum in Eccleſia. Quorum intereſt (ait Dionyſius Areopagita) purgare per correctionem, illuminare per doctrinam, & perficere per ſacramentorum adminiſtrationem. Porro ut Eccleſiæ unitas & diſciplina conſeruetur, Hierarchia ſeu ſacer ordo conſtitutus eſt, ut ſuperiores inſpiciant, & cum res poſtulat, corrigant inferiores. Multis Presbyteris unus Epiſcopus, in ſchiſmatis remedium, præpoſitus eſt; Epiſcopis cuiuſuis prouinciæ Archiepiſcopus, qui & Metropolitanus dicitur, Metropolitanis uero pluribus unus Primas: inter quos omnes Pont. Rom. ueluti tenens legitima ſucceſſione, cathedram S. Petri apoſtolorum principis, quem Chriſtus ſingulariter ouili ſuo præfecit, & cui confirmationem fratrum impoſuit, ſummus eſt, ampli-

amplitudine iuriſdictionis, & ſollicitudinis omnium Eccleſiarum.

QVOTVPLEX EST ECcleſiaſtica Hierarchia?

DVplex. Non enim ſunt niſi duo ſtatus Hierarchici in Eccleſia, maiorum ſcilicet, & minorũ Prælatorum: ſicut Chriſtus non habuit niſi Apoſtolos, quibus Epiſcopi & maiores prælati, & diſcipulos ſeptuaginta duos, quibus ſacerdotes, & minores in Eccleſia prælati, ſucceſſerunt. Maiorum nomine intelliguntur, Romanus pontifex, Cardinales, Metropolitani, Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Minorum, reliquus totus cœtus inferiorũ ſacerdotũ. *Eccleſiaſtica Hierarchia quotuplex.*

PROBA ORDINEM ILlum Hierarchicum, ſcripturæ auctoritate.

Hierarchici ordinis probatio

Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcumque ligaueris in terris, erit ligatum & in cælis: & quodcumque ſolueris in terris, erit ſolutum & in cælis. Mat. 16

Et ipſe dedit quosdam Apoſtolos, quosdam autem Prophetas, alios uero Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti. Ephe. 4

Quosdam poſuit Deus in Eccleſia, primum Apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio doctores, deinde 1 Cor. 12

deinde uirtutes, exinde gratias curationum, opitulationes; gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum.

DE PRIMATV PETRI, ET SEDIS APOSTOLICAE.

Petri primatus. ROm. Pont. D. Petri Apoſtoli ſucceſſor, Eccleſiæ, per totum orbem diffuſæ, paſtor ac rector à Chriſto conſtitutus eſt, id quod multis Scripturæ locis probari poterit. Poſt confeſſionem Petri, dicit ei Ieſus:
Mat. 16 *Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, qui in cælis eſt.* Et ego dico tibi: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiã meã, et portæ inferi nõ præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram erit ligatũ & in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terrã. erit ſolutum & in cælis.* Item Dominus dixit Simoni Petro:
Ioan. 21 *Simon Ioannis, diligis me plus his?* Dicit ei Petrus: Etiam Domine, *tu ſcis quia amo te.* Dicit ei Ieſus: *Paſce oues meas.*
D. Chryſoſtomus. Hunc locum explicans D. Chryſoſtomus. Eccleſiæ (inquit) primatum gubernationemq. Petro, per uniuerſum mundum tradidit Dominus, quodque eſt omniũ ſublimius, oſtendit eum ad Dominum maiorem habuiſſe caritatem, quam ceteri Apoſtoli omnes.

Simon

Simon ecce Sathanas expetiuit nos, ut cribraret ſicut triticum, ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Luc. 22

Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis. Mat. 16

Tu es Petrus, et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non præualebunt aduerſus eam. Ibidem.

Duodecim Apoſtolorũ nomina hæc ſunt. Primus Simon, qui dicitur Petrus, in quem locum D. Epiphanius ait: Deus qui nouit cogitationes cordium, ſcit quoque, qui dignus ſit primo loco collocari, elegit Petrum, ut dux eſſet ſuorum diſcipulorum. Mat. 10 D. Epiphanius in Ancoratu.

D. Auguſtinus de Petri ſucceſſore ait: Sedenti in cathedra Romanæ Eccleſiæ, totus orbis Chriſtianus ſubiectus eſt. D. Auguſtinus contra Epiſ. Parmeniani li. 1. cap. 2

Item Auguſt. alibi: In Romana Eccleſia, ſemper Apoſtolicæ Cathedræ uiguit principatus.

Idem alio loco: Numerate (inquit) ſacerdotes ab ipſa Petri ſede, & quis patrum cui ſucceſſit uidete: Ipſe enim eſt petra, quam non uincunt ſuperbæ inferorum portæ. D. Aug. epiſ. 162 In Pſal. cõtra partẽ Donati

Ambroſius: Roma (inquit) habet Apoſtolici ſacerdotii principatum. D. Ambroſ. de uocat. gẽtiũ lib. 2. cap. 6

DE CLAVIBVS ECCLESIAE.

Clauium poteſtas. QVAE EST POTESTAS clauium?

Mat. 18 APerire & claudere, hoc eſt, remittere peccatum pænitentibus, & retinere eadem impænitentibus. Item, ligare criminoſos, & abſoluere pænitentes.

QVOT SVNT CLAVES Eccleſiæ?

Eccleſiæ claues quæ. DVæ, ordinis & iuriſdictionis.

QVID EST CLAVIS ordinis?

Ordinis clauis quid. ESt poteſtas, quæ per canonicam ordinationem, ad ſacra miniſteria prouectis, promotisq. tribuitur, ſingulis pro modo concrediti muneris ac officii. Hæc complectitur poteſtatem prædicandi Euangelium, conſecrandi corpus Chriſti remittendi & retinendi peccata, & adminiſtrandi ſacramenta.

Clauis ordinis probatio. PROBA HANC CLAVEM ſcripturæ teſtimonio?

Ioan. 20. QVorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, et quorũ retinueritis, retenta ſunt. Tibi

Tibi dabo claues regni cælorum & quidquid ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quidquid ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Mar. 16

QVID EST CLAVIS iuriſdictionis?

ESt poteſtas conſtituendæ & retinendæ in Eccleſia diſciplinæ, qua ius dicitur ſecundum leges Euangelicas & Apoſtolicas, & coercentur inobedientes ad Eccleſiæ ædificationem. *Iurisdictionis clauis quid.*

PROBA HANC CLAuem ſcripturæ teſtimoniis? *Clauis iurisdictionis teſtimonium.*

SI *peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te, & ipſum ſolum: ſi audierit te, lucratus es animam eius. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, ut in ore duorum uel trium ſtet omne uerbū: quod ſi eos non audierit, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Huc ſpectat illud Apoſtoli: *In prōptu habentes ulciſci omnem inobedientiam.* Et paulo poſt: *Nam & ſi amplius aliquid gloriatus fuero, de poteſtate, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem, non erubeſcam.* Vtramque clauem, tam ordinis quam iuriſdictionis, moderatur clauis ſcientiæ & diſcretionis, inter ligandos & ſoluendos, Mat. 18 2 Co. 10

D. Ambroſius. uendos, cuius meminit D. Ambroſius ſermone de natali ſanctorum Petri & Pauli.

Luc. 11 Loquitur Chriſtus de claue ſcientiæ: *Væ uobis legiſperitis qui tuliſtis clauem ſcientiæ: Ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis.*

DE DISCIPLINA ECCLESIASTICA.

QVID EST DISCIPLINA Eccleſiaſtica?

Diſciplina Eccleſiaſtica quid. Diſciplina Eccleſiaſtica, quæ claue iuriſdictionis exercetur & regitur, eſt iuris Eccleſiaſtici dicendi poteſtas, ſecundum diuinarum ſcripturarum, & ſacrorum canonum auctoritatem & præſcripta, quæ redditur in rebelles & criminoſos, ad Eccleſiæ ædificationem & utilitatem.

Pſal. 49 Pſal. 2. *Apprehendite diſciplinā, ne quando iraſcatur Dominus, et pereatis de uia iuſta.* Peccatori autem dixit Dominus: *Quare tu enarras iuſtitias meas, & adſumis teſtamentum meum per os tuum? tu uero odiſti diſciplinam, & proieciſti ſermones meos retrorſum?* Huius nomine debent ſubditi Eccleſiarum præſidibus obedientiam & ſubiectionem, tanquam a Deo præpoſitis. Item uictum neceſſarium, reueren-

uerentiam ſeu debitum honorem.

PROBA ISTA SCRIPTVræ teſtimoniis. *Diſciplinæ Eccleſiaſticæ teſtimonium ſeu probatio*

Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi a Deo: quæ autem a Deo ſunt, ordinata ſunt. Ita*que qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit: Qui autē reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt:* Nam *principes non ſunt timori boni operis, ſed mali: uis autem non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudem ex illa.* *Rom. 13*

Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus ueſtris aliquando reddituri. *Heb. 13*

Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in uerbo & doctrina. *1 Tim. 5*

DE VICTV PRAESTANDO miniſtris Eccleſiæ. *Miniſtrorum uictus.*

Non alligabis os boui trituranti. *Deut 25*

Dignus eſt operarius cibo ſuo. Item. *Mat. 10*
Dignus eſt mercenarius mercede ſua. *Luc. 10*

Communicet autem is, qui catechizatur uerbo ei, qui ſe catechizat in omnibus bonis. *Gal. 6*

Quis militat propriis ſtipendiis umquam, quis plātat uineā, & de fructu eius non edit. *1 Cor. 9*
Si nos uobis ſpiritalia ſeminauimus, magnum eſt, ſi carnalia ueſtra metamus. Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt: & qui altari inſeruiunt, cū altari participant. Ita *enim Dominus ordinauit iis* *Ibidem.*

uit iis, qui Euangelium annunciant, de Euan gelio uiuere.

Rom. 15 *Nam ſi ſpiritalium eorum participes effecti ſunt gentiles, debent & in carnalibus miniſtrare eis.*

Iurisdictionis Eccleſiaſticæ contenta.

QVAE COMPLECTITVR iuriſdictio Eccleſiaſtica?

1 MVlta: Synodorum & generalium conciliorum indictionem & celebrationem.

2 Viſitationem Eccleſiarum & ſacerdotum.

3 Examinationem ordinandorum, & inſtituendorum ad miniſteria.

4 Examinatorum ordinationem & inſtitutionem.

5 Eorumdem ex iuſta cauſa deſtitutionem.

6 Cuſarum Eccleſiaſticarum cognitionem & determinationem.

7 Criminum, quibus Eccleſia læditur & deformatur coertionem.

8 Pænitentiarum publicarum iniunctionem.

9 Pænitentium reconciliationem poſt peractam pænitentiam.

10 Cenſurarum Eccleſiaſticarum impoſitionem, contra rebelles, & relaxationẽ pro reconciliatis: & ſi qua ſunt ſimilia.

PRO-

PRODVC DE HIS SINgulis ſcripturæ teſtimonia. *Synodorum teſtimonia.*

De Synodis.

ET *quidam deſcendentes de Iudæa docebant fratres: quia niſi circuncidamini ſecundum morem Moyſi, non poteſtis ſaluari: facta ergo diſceptatione non modica, ſtatuerunt ut aſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis, ad Apoſtolos & presbyteros in Hieruſalem, ſuper hac quæſtione.* *Act.* 15

DE VISITATIONE. *Viſitatio.*

R*Euertentes, uiſitemus fratres noſtros, per uniuerſas ciuitates, in quibus prædicauimus uerbum Domini, quo modo ſe habeant.* *Act.* 15
Et paulo poſt: *Perambulabat Paulus Syriã & Ciliciam, confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum. Cum autẽ pertranſirent ciuitates, tradebant eis ſeruare decreta, quæ erant ordinata ab Apoſtolis & presbyteris, qui erãt Hieroſolymis.* *Act.* 16

DE EXAMINATIONE, ordinatione, & inſtitutione clericorum ad miniſteria.

Clericorum ad miniſteria examinatio, ordinatio ac inſtitutio.

NOn admittendi ſunt ad miniſterium Eccleſiaſticum, niſi qui per ſuos Epiſcopos aut Archidiaconos prius explorati, & deinde auctoritate Epiſcopali ordinati fuerint.

1. Tim. 3. *Hi probentur primum, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes.*

1.Tim.5. *Manus cito nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis.*

Tit.1. *Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut ego diſpoſui tibi.*

DE DESTITVTIONE malorum miniſtrorum, cauſa cognita.

Malorũ miniſtrorum deſtitutio.

MAt.5. *Vos eſtis ſal terræ: quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? ad nihilum ualet ultra, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.*

Oſeæ 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellante, ne ſacerdotio fungaris mihi.*

Ob hanc intermiſſam, Heli ſummus ſacerdos, cum tota poſteritate, quam grauiſſime punitur 1. Reg. 2.& 4. & iterum 3. Reg. 2.

DE CENSVRIS ECCLESIASTICIS.

QVOT SVNT CENSVRæ Eccleſiaſticæ?

Eccleſiaſticæ cenſuræ quot.

Quinque.

1 Anathema ſeu excommunicatio.
2 Irregularitas.
3 Suſpenſio a ſacris.

4 Inter-

4 Interdictio publica uſus ſacrorum.
5 Degradatio.

QVID EST EXCOMMVnicatio?

EXcommunicatio eſt Eccleſiaſtica cẽſura, quæ ab Epiſcopis infligitur Chriſtianis, ob graue aliquod & enorme crimen, propter quod a ſacramentis & communione Eccleſiæ, & a Chriſtianorũ conſortio arcentur ſeparanturq. *Excommunicatio quid.*

Eſt autem Excommunicatio duplex, maior & minor.

Maior eſt, quæ ob graue aliquod flagitium infligitur, ita ut a ſocietate fidelium quis ſeparetur, a communione & ſacramentis Eccleſiæ ſegregetur: a qua ſolus Epiſcopus poteſtatem abſoluendi habet uel ipſius uicem gerens, ut pænitentiarius, ſiue alius quiſpiam confeſſarius ab Epiſcopo eam poteſtatem ac priuilegium ſpecialiter habens. In agone uero mortis, quilibet ſacerdos a maiori excõmunicatione, & etiam ab aliis cenſuris Eccleſiaſticis abſoluere poteſt. *Maior.*

Minor eſt, quæ ob quodlibet peccatum mortale, fideles a ſacramentis ſecludit. Et ab hac excommunicatione quilibet ſacerdos abſoluere poteſt.

Excommunicatio in ueteri lege præſignata fuit per eiectionem e ſynagoga. Et quod in ſæculari magiſtratu ſeu foro ciuili eſt relegatio, uel miſſio, in

exilium, & bannus imperialis: hoc in Eccleſiaſtico foro eſt excommunicatio maior.

Huius plura extant ſcripturæ teſtimo-
Mat. 18 nia: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*

Rom. 9 *Optabam ego anathema eſſe, pro fratribus meis.*

Exo. 32. *Dimitte illis noxam hanc, aut dele me de libro, quem ſcripſiſti*, ideſt, de libro uitæ.

QVID EST IRREGVLA-ritas?

Irregularitas quid. Est impedimentum exequendi diuinum officium, & adminiſtrandi Sacramenta Eccleſiæ. Hæc facit ut aliquis non poſſit promoueri ad ſacros ordines, uel ſi promotus eſt, ut non poſſit exercere officium ſuum: & tolllitur per diſpenſationem ſummi Pontificis.

QVID EST SVSPENSIO?

Suſpenſio quid. Est cenſura Eccleſiaſtica, qua interdicitur officium aliquod, uel exercitium, quod perſonæ certæ Eccleſiaſticæ competit aliquando a iure, aliquando a iudice prolata.

QVID EST INTER-dictum?

Interdictũ quid. Est Eccleſiaſtica cenſura, qua alicui, ob certas cauſas, interdicitur admi-

adminiſtratio aliquorum ſacramentorum, & celebratio diuinorum, uel executio aliquorum ſpiritalium.

QVID ETS DEGRADATIO?

Degradatio quid.

Est quoque cenſura Eccleſiaſtica, quando clericus indutus ueſtibus ſacerdotalibus, perinde ac ſi eſſet in officio conſtitutus, exuitur iis & deſpoliatur, certis uerbis adhibitis, atque deinceps iudici ſeculari traditur, idq. in capitalibus tantum clericorum delictis fieri ſolet. De his cenſuris uide latius ſacros Canones.

DE CASIBVS RESERVATIS.

QVOT SVNT CASVS reſeruati Epiſcopo ordinario? *Caſus reſeruati Epiſcopo ordinario quot.*

Tres.

1 Homicidium.
2 Excommunicatio maior.
3 Hæreſis.

QVOT SVNT CASVS reſeruati ſummo Pontifici, qui & ob id Papales dicuntur? *Caſus reſeruati ſummo Pontifici quot.*

1 SVnt multi, Enormis clerici mutilatio.
2 Simonia, quæ committitur, quando Eccleſiaſtica bona, turpi lucro diſtrahuntur, & tamquam res ſæculares uenduntur aut emuntur.
3 Templorum combuſtio.
4 Inſtrumentorum apoſtolicorum falſificatio.
5 Sacrum miſſæ officiũ, tempore maioris excommunicationis, celebratum.
6 Sacrilegium.
7 Conſtupratio ſanctimonialium.
8 Incœſtus, ideſt, fornicatio cum conſanguineis, intra quartum gradum conſanguinitatis uel affinitatis.
9 Peccatum contra naturam, quod Sodomiticum appellant.
10 Fornicatio cum ea, quam e fonte ſacri lauacri ſuſceperis.
11 Procuratio ſterilitatis.
12 Sacrorum locorum prophanatio.
13 Eccleſiaſticam impedire libertatem.
14 Prophanus abuſus ſacrarum rerum, ueluti Euchariſtiæ, Chriſmatis, ſacri olei.
15 Cõtractus matrimonii clandeſtinus.
16 Luxuriari in templo conſecrato.
17 Rem ſacram ſeu miſſam in altari, aut loco non conſecrato peragere.
18 Excommunicatos ſepelire in locis ſacris.
Ordinari ab alieno Epiſcopo, ſine litteris dimiſſoriis, ut uocant.

20 Promoueri per ſaltum ad ſacros ordines.
21 Oppreſſio infantum.
22 Vſura manifeſta.
23 Conſpiratio aduerſus proprium prælatum.
24 Vxori aut marito mortē machinari.

Sunt adhuc nonnulli alii caſus pontifici maximo reſeruati, qui paſſim in ſacris canonibus reperiuntur, a quibus tamē, ex ſingulari priuilegio, alii Epiſcopi & prælati ad ſoluendi poteſtatē habent. *Vide Concil. Trid. 8. Seſſ. cap. 6*

DE ECCLESIA.

QVID EST ECCLESIA? *Eccleſia quid.*

ECcleſia eſt cœtus fidelium, ubiuis locorum exiſtentium, qui in baptiſmo Chriſto nomen dederunt, uno uerbo, & eiſdem ſacramentis concorditer utens,

QVOTVPLEX EST ECcleſia? *Eccleſia quotuplex.*

DVplex, Militans & Triumphans.

QVID EST ECCLESIA Militans?

ECcleſia Militans eſt, quæ adhuc militat, pugnat, & peregrinatur in terris, habens adhuc inter ſe commi- *Eccleſia militans quid.*

xtos, bonos & malos, triticum & paleas, bonum ſemen & zizania. De qua

2 Tim.2 Apoſtolus: *In magna domo, non ſolum ſunt uaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia: quædam in honorem, quædam autem in contumeliam.*

QVID EST ECCLESIA Triumphans?

Eccleſia triumphans. quid. EST cœtus ille beatarum animarum, cum Chriſto regnantium, qui iam de mundo & diabolo triumphat, & regnat cum Chriſto ſecurus in æternũ, de qua Apoſtolus ad Epheſios: *Chriſtus caput eſt Eccleſiae, & ipſe ſaluator corporis eius.*

Ephe.5

ECCLESIA CVR DICItur Chriſtiana?

Eccleſia cur Chriſtiana. QVia uni CHRISTO ceu capiti ſuo innititur, & ab ipſo nomen habet.

CVR DICITVR SANcta?

Eccleſia cur ſancta. QVia Chriſti ſanguine emundata & ſpiritu Dei ſanctificata eſt. Apoſtolus: *Chriſtus dilexit Eccleſiam, &*

Ephe.5 *tradidit ſemet ipſum pro ea, mundans eam lauacro aquae in uerbo uitae.* Item, quia habet, docet, & agit, quæ ſancta ſunt. Ceterum ſancti, iuſti, qui in gratia Dei ſunt, dicun-

dicuntur eſſe de Eccleſia, numero, & merito: peccatores uero dicuntur de Eccleſia, numero tantum, non merito.

CVR ORTHODOXA?

Eccleſia cur ortho doxa.

QVia recte ſentit & credit, non errat. Sequitur enim uocem paſtoris ſui: & habet Spiritum ſanctũ doctorem, ductorẽ & rectorem. Ideo dicitur columna firmamentum ueritatis. Orthodoxus recte ſentiens dicitur.

Ioan. 10
Ioan. 14
Eſa. 63
1 *Tim.* 3

CVR DICITVR CAtholica?

Eccleſia cur catholica.

QVia uniuerſalis eſt, non alligata uni loco, neque uni tempori: ſed ſe diffundit in quæuis loca & tempora.

CVR APOSTOLICA?

Eccleſia cur Apoſtolica.

QVia illa, quæ per uniuerſam cuſtodiuntur Eccleſiam (ait Aug.) ab ipſis Apoſtolis tradita, & commemorata creduntur, quamuis in eorum dictis uel conſiliis non reperiantur. Hinc & ſedes beati Petri, quæ nobis mater eſt & magiſtra rationis, quæ etiam a tramite Apoſtolicæ traditionis numquam receſſis, peculiariter Apoſtolica nominatur.

D. Auguſtinus epiſt. 118

POTESTNE ECCLESIA errare?

An Ecclesia erret.

1 Tim. 3 *Ioan. 15. & 16* MInime, eſt enim columna & firmamentum ueritatis: *Cum uenerit paracletus, qui a patre procedit, quem pater mittet in nomine meo, ipſe docebit uos omnem ueritatem, & ſuggeret uobis omnia.* *Ibidem.* Adhuc *multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Cum autem uenerit paracletus, Spiritus ille ueritatis, docebit uos omnem ueritatē.*

Mat. 28 *Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi.*

ECCLESIA QVID DIFfert a ſynagoga?

Differentia inter Eccleſiam & ſynagogam. SYnagoga etiam eſt congregatio: Quod autem ſynagoga expectauit, hoc Eccleſia habet & poſſidet. Synagoga habuit umbrā & figuras: Eccleſia habet lucem & ueritatem. Illi Moyſes præerat, huic filius Dei. Illa circuncíſis, hæc Baptizatis: illa lege, hæc fide delectatur.

DE LIBERO ARBITRIO.

QVID EST LIBERVM Arbitrium?

Liberum arbitriū quid. EſT libera rationis & uoluntatis electio, qua bonum eligitur gratia aſſiſtente, & malum gratia deficiente ſeu deſiſtente.

PROBA LIBERVM ARBItrium ſacræ ſcripturæ teſtimoniis.

Liberi arbitrii teſtimonia.

Dominus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilii ſui, adiecit mandata & præcepta, ſi uolueris mandata ſeruare, conſeruabunt te, appoſuit tibi ignem & aquam, ad quod uolueris porrige manum, ante hominem uita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi. Gen.4. *Subter te erit appetitus tuus, & tu dominabe ris illius.* *Eccl. 15*

Matth.19. *Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata.*

Matth.23. *Quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti.*

Eccleſ.31. *Beatus homo qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus.*

Eſa.1. *Si uolueritis & audieritis, bona terra comedetis. Quod ſi nolueritis, & ad iracundiam me prouocaueritis, gladius deuorabit uos.* Auguſt. Peccatum adeo eſt uoluntarium, quod ſi non ſit uoluntarium, nullum eſt peccatum. *Cap. 11 lib. cont. Manichæ. de duabus animabus.*

DE IVSTIFICATIONE.

IVSTIFICATIO QVID EST?

Est hominis, a Deo per peccatum auerſi, uera ad Deum conuerſio, qua gratuita Dei miſericordia, *Iuſtificatio quid.*

ex impio & iniuſto, remiſſis ex merito Chriſti peccatis, iuſtus fit & pius.

Ephe.4 Vel iuſtificatio eſt mors ueteris hominis in nobis, & excitatio noui, qui ſecundum Deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate ueritatis.

Item iuſtificari eſt abſolui a peccatis, piumq. & iuſtum effici. Vel exui ueteri homine, & indui nouo.

QVOT REBVS CONſtat iuſtificatio?

Iuſtificatio quibus conſtat. DVabus, Remiſſione peccatorum, quam is, quem ueteris uitæ pænitet, gratia Chriſti & meritis paſſionis eius accepit per fidē: & innouatione interioris hominis per caritatē, qua demum imbuti, in uitæ nouitate ambulamus.

Gal.6 Quo illud Apoſtoli ſpectat: *In Chriſto Ieſu, neque circumciſio aliquid ualet, neque præputiū, ſed fides, quæ per caritatē operatur.*

Errant proinde, qui ſola fiducia ſeu potius præſumptione remiſſionis peccatorum propter Chriſtum, non etiam innouatione interioris hominis, iuſtificationem conſtare affirmant. Ioannes

1 Ioan.3 ait: *Nos ſcimus, quoniam translati ſumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres: Qui non diligit manet in morte.* Et Paulus ad Romanos 2. *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iu-*

Iacob.3 *ſtificabuntur.* Et Iacobus. *Videtis* (inquit) *quod ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum.*

QVO-

QVOTVPLEX EST iuſtificatio?

TRiplicem paſſim aſſignant docto-res iuſtificationem. *Iuſtificatio quotuplex.*

Prima uel primaria, quæ nobis contingit in ſacramento Baptiſmi, ubi regeneramur in filios DEI, & familiæ Chriſti adſcribimur: de hac multa extant ſcripturæ teſtimonia. *Prima.*

Hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis, in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſpiritu Dei *noſtri.* 1 Cor. 6

Chriſtus dilexit Eccleſiam *ſuam, & ſemetipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam* Eccleſiam, *nõ habentem rugam aut maculam, aut aliquid huiuſmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata.* Ephe. 5

Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Mar. 16

Hibil nunc damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui nõ ſecundũ carnẽ ambulant. Rom. 8

Quicumque ſpiritu Dei *agũtur, hi ſunt filii* Dei. *Nõ enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterũ in timore, ſed accepiſtis ſpiritũ adoptionis filiorũ* Dei, *in quo clamamus Abba pater. Ipſe enim ſpiritus teſtimoniũ reddet ſpiritui noſtro quod ſumus filii* Dei: *ſi autem filii, et heredes: Heredes quidẽ* Dei, *coheredes autẽ Chriſti.* Ibidem. Rom. 4

Iuſtitia hæc non eſt imputatiua, ut Hæretici falſo nugantur, & interpretantur illum Apoſtoli locum: *Credidit Abraham, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam.* Sed eſt proprii nominis iuſtitia, inhæ- Gen. 15

rens re ipſa baptizato, id quod prædicta teſtimonia ſatis declarant.

Secundaria. Secundaria iuſtificatio eſt, quá homo poſt baptiſmum lapſus in peccata, denuo iuſtificatur, & ex peccatore iuſtus, ex inimico Dei amicus conſtituitur.: idq. fit præcipue per ſacramentum pœnitentiæ, quæ, ſecundum Tertullianum, & D. Hieronymum, ſecunda tabula poſt naufragium, dicitur.

Tertullianus libr. de lapſis Hieronymus ex Cõment. in cap. Iſaiæ. Tertia. Tertia eſt iuſtificationis ſpecies impropria, quæ in leuioribus, hoc eſt, uenialibus peccatis locum habet.

Vniuſcuiuſque iuſtificationis cauſa formalis eſt, ipſa caritas uel gratia, ut ſine qua nulla iuſtificatio fieri queat, prout ſupra eſt declaratum.

DE CONCVPISCENTIA.

Concupiſcentia quid.

QVID EST CONCVPISCENTIA?

EST procliuitas ad malum, in membris noſtris ex peccato Adæ relicta, quæ in carne noſtra dominatur, ipſamque inficit & irritat, rationi reſiſtit, dum eam, ad omne opus bonum, tardam efficit & ignauam, pronam uero & præcipitem ad peccata. Hic iſte languor eſt qui facit, quod omnis hominum ſenſus &

cogitatio,

cogitatio, ab adoleſcentia ſua, prona ſit ad malum. Hic morbus & animi & corporis uires debilitat & grauat: Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam. De qua Apoſtolus: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis*. En tibi Paulum, quo concupiſcentia illa uergat & inclinet, aperte docentem, & quæ non inhabitet tantum, ſed & regnet in membris noſtris. Vnde & legem membrorum uocat, quæ etiam alias lex carnis, Tyrannis, uitium naturæ, & languor, fomes peccati, uetus homo uetus Adam dicitur. *Sap. 9* *Rom. 7*

PROBA OMNES PENE homines peccatis, & maxime originali, ante Baptiſmum eſſe obnoxios.

Omnes nos peccatis eſſe obnoxios probatur.

MVltis ſcripturæ teſtimoniis probari poteſt, omnes homines, qui non ex ſingulari Dei gratia & prærogatiua præſeruati fuerint, in peccato originali concipi & naſci.

Siquidem Dauid: Ecce (inquit) *iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* *Pſal. 50*

Omnes naſcimur filii iræ, ſicut & ceteri. *Epheſ. 2*

Et alibi ait Apoſtolus: *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.* *Rom. 3*

Et apertius paulo infra: *Sicut per unum* *Rom. 5*

homi-

hominem, peccatum in hunc mundum intrauit, et per peccatũ mors: ita in omnes homines mores pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Manifeſta ſunt hæc Apoſtoli nerba, quibus probat ipſe omnes nos natura eſſe filios iræ, & æternæ morti obnoxios.
Iacob. 15 Vnde & Iob dicebat: *Nemo mundus a ſorde, neque infans, cuius eſt unius diei uita ſuper terram.* Iam ex peccato illo originali prouenit, & relinquitur in nobis, concupiſcentia illa mala, peccati fomes, & malorum omnium ſeminarium, quo-
Gen. 8 dammodo, ita ut ſenſus, & cogitatio hominis, ab adoleſcentia ipſa prona ſit ad malum.

Porro ea concupiſcentia aliter conſideratur ante baptiſmum, aliter in Baptizatis: Ante Baptiſmum reos nos facit & obnoxios æternæ damnationi, filios iræ, filios perditionis, & tales quidẽ manemus, donec regeneremur per aquam, & ſpiritum ſanctum: quando uidelicet per baptiſmi ſacramentũ reatus ſimul & culpa huius peccati tollitur, remanente adhuc concupiſcentia, inclinante quidem ad malum, ſed non conſtituente aliquem a Baptiſmo reũ, niſi qui ei per delectationem & conſenſum rurſum adhæſerit. Eodem facit
Auguſtinus lib. 1 *de pec- cat. meri tis & re* quod Auguſtinus ait, concupiſcentiam in baptiſmo dimitti, non ut non ſit, ſed ut non imputetur: itaque in baptizatis non eſt proprii nominis peccatum, ſed quædam procliuitas uel pronitas & in-

& inclinatio ad peccandum, aſſidue nos ad peccandum ſollicitans & propellens. Ex qua perpetua illa pugna carnis & ſpiritus naſcitur, de qua Apoſtolus: Caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, ut non quæcumque uultis illa faciatis. *miſſ. ca. 38* *Gal. 5*

ALIA SCRIPTVRAE AFfer teſtimonia, quibus iſtam probes concupiſcentiam, ſimul & omnes propemodum eſſe peccatis irretitos.

Aliæ ſcripturæ adducũtur, quibus concupiſcentia probatur, & omnes eſſe peccatores oſtẽditur.

VNuſquiſque tentatur, a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus, deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum uero cum conſummatum fuerit, generat mortem. Iacob. 1

Animalis homo nõ percipit ea, quæ Dei sũt. 1 Cor. 2

Corpus quod corrũpitur, aggrauat animã. Sap. 2

Spiritus quidem promptus eſt caro autem infirma. Mat. 26

Vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultra non ſeruiamus peccato. Rom. 6

Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia nõ iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis uiuens. pſal. 142

Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum. Pſal. 13

Non eſt homo qui non peccet, & uiuat. 3 Reg. 8

Non eſt iuſtus in terra, qui faciat bonum et non peccauit. Eccl. 7

Si dixerimus, quia peccatum nõ habemus: 1 Ioan. 2

ipſi nos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt.

Iacob. 3 *In multis offendimus omnes.*

Pro. 24 *Septies in die cadit iuſtus, et iterum ſurgit.*

Pſal. 18 *Delicta quis intelligit, ab occultis meis mũda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo.*

Pſal. 129 *Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit?*

Rom. 3 *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.*

Relinquitur in nobis concupiſcentia poſt baptiſmum, in exercitium uirtutum, utq. maius habeamus meritum, ſi fortiter reſtiterimus, nec conſenſum præbuerimus prouocanti ei, & titillanti ad peccandum.

Nec eſt in baptizatis (ut iam diximus) proprii nominis peccatum, tametſi Paulus peccatum uocet: *Iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.* Peccatum appellat, non quod in ſe amplius peccatum ſit, ſed quia a peccato eſt, ipſumq. ad peccatum prouocat, & cum conceperit, nil niſi peccatum parit: non ſecus, quam ſi quis characteres ornatos & concinnos pingat, iis manum dicatur habere agilem, manumque illam eſſe ſuam: ubi nomine manus, ſcriptura uenit intelligenda, auctore Auguſtino, eodem modo & concupiſcentia ab Apoſtolo peccatum uocatur, eo quod a peccato ſit relicta.

[Margin: Rom. 7; *De nuptiis & concupiſcentia lib. 1. ca. 22*]

DE PECCATO.

QVID EST PECCATUM?

Peccatū quid.

PEccatum eſt dictum, factum aut concupitum contra legem Dei. Vel auctore Ambroſio.

Auguſt. lib. 22 cōt. Fauſtum cap. 27

Peccatum eſt diuinæ legis præuaricatio, & mandatorum Dei inobedientia.

Ambroſius lib. de Paradiſo.

Peccatum (ut diuus Ioannes docet) eſt iniquitas, hoc eſt, obliquitas, deuiatio ſeu deflectio a regula legis æternæ, ſeu diuinæ uoluntatis.

1 Ioan. 3

QVOT MODIS CONTINGIT NOS PECCARE?

Modi peccandi quot.

TRibus, infirmitate, ignorantia, & mera malitia. Item ſuggeſtione, delectatione & conſenſu.

QVOTVPLEX EST PECCATUM?

Peccatū quotuplex.

DVplex, Originale & actuale.

QVID EST PECCATVM Originale?

PEccatum Originale eſt carentia originalis iuſtitiæ cum uitioſa concupiſcen-

Originale peccatum

n quid. cupiſcentia. Vel, quod contrahimus a parentibus.

Dictum Originale, uel quod a uitioſa noſtra origine illud trahamus: Vel quod ſit originalis iuſtitiæ priuatio, qua Deus Adamum primum noſtrum parentem ornauit: cum illum rectum & ſine uitio, ad imaginē & ſimilitudinem ſuam condidit. Verum Adam per inobedientiam, & præuaricationem præcepti a Deo accepti, aduerſus a Deo, hoc præclarũ iuſtitiæ originalis donum amiſit, & hanc carentiam amiſſi doni, cum mala illa & uitioſa concupiſcentia, de qua ſuperiori titulo plura diximus, in totam poſteritatem ſuam deriuauit, in quo uitio peccati originalis concipimur & naſcimur omnes, unico excepto, Chriſto uero Deo & homine, ut qui non ex uiri commiſtione, ſed Spiritus ſancti uirtute conceptus ſit: & eius immaculata matre Maria uirgine, quæ ſingulari Dei munere & beneficio, ab hoc peccato præſeruata fuit. De qua illud Canticorum. 4. recte Spiritus ſanctus dixiſſe credēdus eſt: *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te*. Et D. Auguſt. ait: Cum de peccato mentionem facio, ſemper beatiſſimam uirginem matrē Mariam excipio.

Cant. 4

D. *Auguſtinus li. de nat. et gratia con. Pelagianos cap.* 36

De hoc peccato originali, in quo omnes homines concipiuntur & naſcuntur, multa paulo ante attulimus ſcripturæ teſtimonia, inter quæ ſunt hæc præcipua.

Sicut

Sicut per unum hominem, peccatum intra-uit in hunc mundum, & per peccatum Mors: ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Rom. 5

De omni ligno paradiſi comedes, de ligno autem ſcientiæ boni & mali, non comedes: In quacumque hora comederis, morte morieris, & non uiues. Gen. 2

Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Pſal. 50

Nemo eſt mundus a ſorde, neque infans, cuius eſt unius diei uita ſuper terram. Iob. 15

QVID EST PECCATVM actuale?

PEccatum actuale eſt quod opere uel omiſſione perpetratur. Vel aliter. Quod per illicitam delectationem & conſenſum, uel uoluntatem, aut cogitatione, aut locutione, aut operatione committitur. Quidam ex recentioribus perſonale appellãt, de quo proprie intelligitur hoc uulgatum dictum D. Auguſt. peccatum adeo uoluntariũ eſt, ut ſi non eſſet uoluntarium, peccatum non eſſet. *Actuale peccatũ quid.* *D. Auguſtinus ca. 11. lib. cont. Manichæos de duabus animabus.*

Origo omnis peccati actualis, eſt concupiſcentia illa uitioſa, remanens in nobis etiam poſt Baptiſmum: quæ a triplici obiecto triplicia ſortitur nomina. Cum enim homo concupiſcentiam effrenem libere uagari dimittit: continuo regnat in corpore, aut libido, aut auaritia, aut etiam uitæ ſuperbia. Hæc enim

enim ſunt quæ in uicioſis hominibus (quos D. Ioannes mundi nomine appellauit) regnant & dominantur: *Omne*, inquiens, *quod eſt in mundo, aut eſt.*

1 *Concupiſcentia carnis,*

1 Ioan 2. 2 *Concupiſcentia oculorum,*

3 *Aut ſuperbia uitæ, quæ non eſt ex patre, ſed ex mundo, & mundus tranſit & concupiſcentia eius.*

Qui autem facit uoluntatem Dei: *manet in æternum.*

Iacob. 1 *Item nemo cum tentatur dicat, quoniam a Deo tentetur. Deus enim intentator malorum eſt. Ipſe enim neminem tentat: unuſquiſque uero tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus: deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum uero cum conſummatum fuerit, generat mortem.*

Ioan. 8 *Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.*

Actuale peccatũ quotuplex.

QVOTVPLEX EST PECcatum actuale?

DVplex, mortale & ueniale.

Mortale peccatũ quid.

QVID EST MORTALE?

MOrtale dicitur, quo quis reus fit æternæ mortis, quorum multa enumerat Paulus, Rom. 1. & 1. Cor. 6 & Galat. 5. Ait enim talia peccata, quæ illic enumerat, perpetrantes dignos eſſe morte, & proinde non conſecuturos nec poſſeſſuros regnum Dei.

QVID EST VENIALE?

QVod licet pœna dignum ſit, non tamen ad æternam mortem obligat: poterunt autem hæc ſic diſcerni, ut peccatum mortale ſit, quo expellitur caritas Dei & proximi in nobis, quæ eſt principium uitæ ſpiritalis, iuxta illud Ioannis: *Qui non diligit, manet in morte*. Veniale uero, quo remittitur quidem ac minuitur feruor caritatis, ſed non expellitur, qualia ſunt, immoderatus riſus, ocioſum uerbum, ſubita ira, ſed ſtatim reſtincta ac cito tranſiens, & eius generis ſimilia, de quibus illud accipitur: *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me Domine*. Et illud. *Septies in die cadit iuſtus & reſurgit*.

Veniale quid. *1 Ioan. 4* *Pſal. 18* *Pro. 24*

VTRVMQVE RVRSVS duplex?

COmmiſſionis & omiſſionis. Iuſtitia enim duabus partibus cōſtat, quæ ſunt: declinare a malo & facere bonum, ſicut ſcriptum eſt: *Declina a malo, & fac bonum*. Qui deflectit ad malum, peccat commiſſione: qui uero omittit facere bonum, & præſertim qui non præſtat munia & officia uocationis, & miniſterii ſui: peccat omiſſione.

Peccata rurſus duplicia. *Pſal. 33*

EFFECTVS PECCATI quid eſt:

MOrs, iuxta illud Apoſtoli: *Stipendium peccati mors. Gratia autē Dei eſt*

Effectus peccati quis. *Rom. 6*

uita æterna, in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Quot ſint conſideranda in quolibet peccato.

QVOT IN QVOLIBET peccatô conſideranda?

DVo: Culpa & Pœna, ſiue reatus culpæ & pœnæ. Culpa remittitur contritione, confeſſione & ſacerdotis abſolutione, in ſacramento pænitentiæ. Pœna uero æterna mutatur in temporariam, quæ deinde ſatisfactione expiatur, prout ſupra de ſacramento pænitentiæ copioſius dictum eſt.

QVOT SVNT PECCATA mortalia?

Mortalia peccata quot.

AD agnoſcenda & diſcernenda peccata, communiter numerantur ſeptẽ peccata mortalia, quæ & uitia capitalia appellantur, quæ ſunt ueluti ſeptem fontes & ſcaturigines omnium peccatorum actualium. Horum memoriale eſt dictio, SALIGIA. S. Superbiæ. A. Auaritiæ. L. Luxuriæ ſeu libidinis. I. Inuidiæ. G. Gulæ. I. Iræ. A. Acediæ nos admonens.

Saligia.

Superbia quid.

QVID EST SVPERBIA?

1 SVperbia eſt, inordinatus appetitus propriæ excellentiæ: filias habet, inobedientiam, iactantiam, hypocriſim, contentionem, pertinaciam, diſcordiam.

diam. Superbia odibilis eſt Deo & homi nibus, de qua eſt illud Iacobi uerbũ: *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiã.* *Iacob.4*
2 Auaritia eſt, nimius & inordinatus habendi appetitus: filias gignit, proditionem, fraudem, fallaciam, periurium, immiſericordiam. De hac Paulus: *Radix omnium malorum eſt cupiditas*. Item: *Auaritia eſt idolorum ſeruitus*. Chriſtus ait: *Non poteſtis ſeruire Deo & Mammonae*. *Auaritia quid.* *1 Tim.6* *Col.3* *Luc.16*
3 Luxuria uel libido, eſt inordinatus appetitus rei ueneree: Ea filias procreat, mentis cæcitatem, inconſtantiam, amorem ſuiipſius, odium Dei, deſperationẽ. De hac ſcribit Paulus: *Omne peccatũ quodcumque fecerit homo, extra corpus eſt, qui autẽ fornicatur, in corpus ſuum peccat.* *Luxuria quid.* *1 Cor.6*
4 Inuidia, eſt triſtitia ſeu mœror de alterius proſperitate, & gaudium ſeu lætitia de aliena aduerſitate: Eius filiæ ſunt, odium proximi, obtrectatio, ſuſurratio, afflictio in proſperis, exultatio in aduerſis proximi. Dẽ qua Sapiens: *Inuidia diaboli introiuit mors, in orbem terrarum*. *Inuidia quid.* *Sap.2*
5 Gula, eſt immoderatus appetitus cibi & potus: parturit quaſi filias ſuas, ineptam lætitiam, ſtultiloquium, ſcurrilitatem, immunditiam, ſenſus hebetudinem & obliuionem. De qua Chriſtus apud Lucam: *Attendite uobis, ne forte grauentur corda ueſtra crapula & ebrietate*. *Gula quid.* *Luc.21*
6 Ira, eſt inordinata cupiditas ulciſcendi ſe de proximo. Ira ſuſcitat rixas, contumelias, clamorem, indignationem, *Ira quid.*
 blaſphe-

Iacob. 1 blaſphemiam. De hac Iacobus Apoſto lus: *Ira uiri iuſtitiam Dei non operatur.*

Acedia quid. 7 Acedia, eſt languor animi immoderatus, & nimia deſidia ad bene operandum. Filiæ ſunt, malitia, deſidia, puſillanimitas, deſperatio, mentis inquietudo, uagatio mentis circa illicita. De *Matt. 3* qua Chriſtus: *Omnis arbor* (inquit) *quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur.* Ediuerſo numerantur ſeptem uirtutes capitales, quæ iis uitiis opponuntur, atque ſeptem uitia capitalia cum ſobole ſua expugnant, & ſunt, Humilitas, Liberalitas, Caſtitas, Caritas, Abſtinentia, Patientia, Pietas ſeu deuotio.

Humilitas	opponitur.	Superbiæ.
Liberalitas		Auaritiæ.
Caſtitas		Libidini ſeu luxuriæ.
Caritas		Inuidiæ.
Abſtinentia		Crapulæ ſeu gulæ.
Patientia		Iræ.
Pietas uel deuotio		Acediæ.

DE

DE PECCATIS ALIENIS.

QVOT MODIS COMMVnicamus peccatis alienis?

Nouem,

1 Conſilio. *Peccata aliena.*
2 Iuſſione.
3 Conſenſu.
4 Adulatione.
5 Irritatione.
6 Participatione.
7 Reticentia.
8 Conniuentia.
9 Defenſione.

DIcuntur peccata aliena, eo quod cum ab aliis committuntur, nobis quoque imputentur, & eorum culpa in nos quoque deriuetur.

Conſilio, principes ſacerdotum & ſeniores populi occiderunt Chriſtum. *Mat.26*

Iuſſione, Dauid occidit Vriam. *2.Reg.11*

Conſenſu, Paulus reus factus eſt necis diui Stephani. *Act.8*

Adulatione, qui laudant peccatorem in deſideriis animæ ſuæ. Quo uitio maxime laborant Pſeudoprophetæ & Hæretici. *Pſal.9* *Exod.13*

Irritatione, ſic peccauit Abimelech filius Hieroboal, qui recepit inopes & *Iudic.9*

uagos ad maleſaciendum paratos. Huius uitii rei ſunt, lenones, & eius generis caupones.

Participatione, qui de furto uel rapina
Eſa. 1. participant, ut Eſa. *Principes tui infideles,*
& 3 *ſocii furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones.*

Ezec. 33 *Silendo* peccant, qui poſſent uerbo ali
quem reuocare a delicto, nec faciunt.
1 Reg. 2 *Defenſione*, uel obſiſtendo, qui cum
Ezec. 15. poſſent obuiare & perturbare peruerſos: idipſum facere negligunt, ſed & defendunt malefacientes.

Conniuentia, uel nō manifeſtando, qui
diſſimulando crimen, quo proximo dā-
Prou. 19 num infertur, non indicant. Vbi non manifeſtans comparatur participanti furi.

Hæ peccatorum ſpecies diligenter animaduertendæ ſunt, quod plerique uix ſe alienorum criminum reos eſſe putent, cum tamen perinde rei teneantur,
Rom. 1 atque ipſi auctores. *Conſentiens* enim & faciens (ait Apoſtolus) *eadem pœna plectendi ſunt.*

QVOT SVNT PECCATA clamantia in cælum?

Quattuor.

Peccata	1	Homicidium uoluntarium.
in cælum	2	Peccatum Sodomiticum.
claman-	3	Oppreſſio pauperum.
tia.	4	Merces operariorum fraudata.

De

DE homicidio de induſtria commiſſo habetur Gen. 4. Dixit Dominus ad Cain: *Quid feciſtis? En uox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.*

Peccatum Sodomiticum, ob horrendam fœditatem eius, apud pueros ſilentio premendum eſt, ne caſtis auribus iniuria inferatur. De hoc ſcribitur Gene. 18. *Clamor* (inquit Dominus) *Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. Deſcendam & uidebo, uirum clamorem, qui uenit ad me, opere compleuerint.*

De impia pauperũ oppreſſione Exod. 22. ſcribitur: *Aduenam* (dicit Dominus) *non contriſtabis neque affliges: aduenæ enim & ipſi fuiſtis, in terra Aegypti. Viduæ & pupillo non nocebitis, ſi læſeritis eos, uociferabuntur ad me, & exaudiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus.*

De mercede operariorum fraudata, uel iuſtæ mercedis detentione Iacob. 5. ait: *Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones ueſtras, quæ fraudata eſt a uobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.*

DE PECCATO IN SPIRITVM SANCTVM.

OMne peccatum (inquit Chriſtus) & blaſphemia remittitur homini- *Peccata in Spiri-*

tum ſanctum. bus. Spiritus autem blaſphemiæ non remittitur. Et quicumque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei. Qui autem dixerit uerbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.

Mat. 12

QVID EST PECCATVM in Spiritum ſanctum?

Peccatū in Spiritum ſanctū quid.

QVod ex mera malitia committitur. Cuius ſpecies ſex enumerantur.

1 Præſumptio de miſericordia Dei.
2 Deſperatio ueniæ.
3 Impugnatio agnitæ ueritatis.
4 Inuidentia & odium fraternæ gratiæ.
5 Obſtinatio.
6 Impænitentia finalis.

Præſumptio eſt qua homo peccatis inuolutus, tantummodo miſericordiæ Dei rationem habet, deq. ea nimium præſumit & confidit, iis ſpretis, quæ de Dei iuſtitia & pœnis irrogandis, ſacræ litteræ tradunt.

Gen. 4 *Deſperatio ueniæ*, qua infœlix Cain ſe perpetuæ morti addixit, cùm ait: *Maior eſt iniquitas mea, quam ut ueniam merear.*

Mat. 27 Et Iudas proditor, qui de Dei miſericordia deſperans, recurrens, ad laqueum ſe ſuſpendit.

Impugnatio agnitæ ueritatis, qua immaniſſime

niſſime peccauerunt Iudæi, quando ope ra Spiritus ſancti in Chriſto, contra agnitam ueritatem, non Deo, ſed principi dæmoniorum, ex mera inuidia & malitia attribuebant. *Mat.12.*

Inuidentia, ſeu odium fraternæ gratiæ. Hoc ſcelere ſe Saul contaminauit, quando uirtutum profectibus, quos Dominus ſciente Saul operabatur in Dauid, tam inuidebat, ut ſtatueret de occidendo illo. *1Reg.12 & 19*

Obſtinatio. Hac ſe perdiderunt Iudæi, de quibus Chriſtus dicit: *Si non ueniſſem & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo: ſi opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem & uiderunt & oderunt, & me & patrem meum.* *Ioan.15*

Impænitentia finalis, qua ſe perdunt in æternum, qui diuitias bonitatis Dei & patientiæ & longanimitatis contemnunt, perſeuerantes in peccatis uſque ad mortem. De quo peccato proprie Ioannes dixiſſe uidetur: *eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis.* *1 Ioan.5*

Dicitur autem peccatum in Spiritum ſanctum irremiſſibile, non quod in hac uita nõ poſſit remitti: dum enim in hac uita ſumus, pænitere poſſumus & gratiam Dei conſequi: ut paganus eſt hodie, Iudæus infidelis eſt hodie, hæreticus eſt hodie, ſchiſmaticus eſt hodie, quid ſi cras amplectatur catholicam fi-

dem, & ſequatur eius ueritatem? Non ergo irremiſſibile dicitur, quod aliquando non remittatur, ſed quia uix & raro ac difficulter dimittitur.

Vel peccatum ad mortem & in Spiritum ſanctum, irremiſſibile dicitur, quod poſt mortem non remittatur, ut eſt deſperatio & impænitentia finalis.

QVOT SVNT SENSVS exteriores?

Quinque.

Senſus exteriores quot.

1 Viſus

2 Auditus.

3 Guſtus.

4 Tactus.

5 Olfactus ſiue odoratus.

Hier. 9 HOs quam diligentiſſime cuſtodire oportet, ne a lege Dei deflectant: per illos enim, tamquam per feneſtras quaſdam, peccatum, & per peccatum *1 Ioan. 5* mors, in animam ingreditur.

DE VIRTVTIBVS.

QVOT SVNT VIRTVTES Theologicæ.

Virtutes Theologicæ. TRes. Sic uocatæ, quód circa illas tota Theologia uerſetur, quibus diuinitus

uinitus infuſis, hæc doctrina mentibus inſcribitur, Fides, Spes, Caritas, maxima harum eſt Caritas.

1 *Fides*, definitore Apoſtolo, *eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*: ſubſtantia (inquam) rerum ſperandarum, ideſt, quaſi certa poſſeſſio quædam earum rerum, quas ſperamus, eo quod mentis noſtræ oculis eas ſic repræſentet, ac ſiſtat, ut iis iam quodam modo frui uideamur: & argumentum non apparentium, ideſt, perſpicua oſtenſio & certa demonſtratio rerum, non uenientium in conſpectum noſtrum, ut de eis ita perſuaſi ſimus, ac ſi oculis corporalibus peruiderentur. Heb. 11

2 Spes eſt expectatio futurorum bonorum, quæ non pudefit in electis: *Spes enim non confundit*, ait Apoſtolus. Rom. 5

3 Caritas eſt dilectio, qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deum, uel in Deo, quæ inter hæc tria, maxima eſt, & ſupremum tenet locum.

DE VIRTVTIBVS CARDINALIBVS.

QVOT SVNT VIRTVtes Cardinales?

Quattuor.

1 Prudentia.

 2 Iuſti-

2 Iuſtitia.

3 Fortitudo.

4 Temperantia.

VOcantur Cardinales, quia in his quattuor quaſi angulis (ut D. Gregorius ait) ſolidum mentis noſtræ ædificium conſiſtit & ſuſtinetur, boniq. operis tota ſtructura conſurgit.

Lib. 1 Moraliũ cap. 36

Vocantur etiam uirtutes officiales, quod in his omnia uitæ communis officia, ſecundum cuiuſque uocationem, deriuentur.

Quemadmodum igitur tribus illis uirtutibus Theologicis, quibus proprie cum Deo agimus, Dei cultus, qui Græce *θεοσέβεια* uocatur, conſtat: ita his quattuor uirtutibus officialibus, omnes actiones & officia, totamq. uitam noſtram, dum in hoc mortali corpore ſumus, regi oportet.

1 Prudentia in ueri & iuſti cognitione, & perſpicientia agendorum conſiſtit: qua Ethnici huius ſæculi ſapientes caruerunt, quia dicentes ſe ſapientes eſſe, ſtulti facti ſunt: ea præſcribit ſecundum rectam rationem, quid expetendum, quid ſit fugiendum, de qua Chriſtus:

Marc. 10 *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.*

2 Iuſtitia in ſocietate humani generis colenda, tuendaq. tribuendo unicuiq. quod ſuum eſt, uerſatur, quam & Ethnici nequaquam præſtabant, præſertim

erga

erga Deum, quamuis eſſent eius opinione turgidi, de qua Paulus: Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui uectigal uectigal, cui honorem honorem. Similiter Chriſtus: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari et quæ ſunt* Dei Deo. Rom. 13 Mat. 22 Marc. 12 Luc. 20

3 Fortitudo, quam Ethinici tantum iactabant, uirtus eſt, qua fortiter pericula perferũtur pro nomine Chriſti, proximi, & noſtra ſalute. Vnde Paulus: *Fratres (inquit) cõfortamini in Domino et in potentia uirtutis eius, induite uos armaturam Dei, ſic ut poßitis ſtare aduerſus inſidias diaboli.* Epheſ. 6

4 Temperantia appetitum ratione cohibet, ut omnia fiant ordine & modo. Ea carnales uoluptates moderatur, de qua Paulus: *Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria.* Epheſ. 5

DE DONIS SPIRITVS SANCTI.

QVOT SVNT DONA Spiritus ſancti?

Spiritus ſancti dona.

DOna Spiritus ſancti ſunt ſeptem iuxta Eſaiam.

1 Spiritus Sapientiæ.
2 Intellectus.
3 Conſilii.
4 Fortitudinis.
5 Scientiæ.
6 Pietatis, &

7 Timoris Domini. De his ait Pau-
Rom. 5 lus: *Diffuſa eſt caritas Dei in cordibus no-
ſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt no-
bis*. Timore Domini gradatim aſcendi-
tur ad ſapientiam.

1. *Timor Domini*, donum eſt Spiritus
ſancti, quo excitati dominum Deum no
ſtrum, ut piiſſimum patrem, filiali affe
ctu reueremur, & anxie metuimus, ne
Aug. in quo modo eum offendamus, neue ab
Pſal. 7 eius caritate, qua nos diligit, ulla ex
parte excidamus.

2. *Pietas*, eſt donum Spiritus ſancti, quo imbuimur ardenti & placido affectu, rite & syncere colendi Deum, & benefaciendi proximo, etiam de nobis male merito, propter Deum.

3 *Scientia*, eſt donum Spiritus ſancti, quo hoc conſequimur, ut ſciamus quo modo in hoc maligno ſæculo, prudenter, & ſine offendiculo uitam noſtram tranſigamus.

4 *Fortitudo*, eſt donum Spiritus ſancti, quo accenſi roboramur, ut uel illecebris uel aduerſitatibus huius mũdi, a pietate abduci nos nullo modo patiamur.

5 *Conſilium*, eſt donum Spiritus ſancti, quo docemur bene conſulta & deliberata ratione expedite eligere, præſertim in rebus difficiloribus, id quod non ſolum nobis, ſed & proximo, ad perpetuam ſalutem in primis commodat, Deiq. gloriam quam maxime illuſtrat.

6 *Intellectus*, eſt donum Spiritus ſancti,

quo

quo illuſtrante fectam, ueram & Catholicam intelligentiam diuinorum eloquiorum & myſteriorum aſſequimur.
7 *Sapientia* eſt donum Spiritus ſancti, quo imbuti, animum a terrenis & temporalibus rebus ſubducimus, & Dei contemplationi uacamus.

QVOT SVNT BEATITUDINES. *Beatitudines.*

OCto, perficientes hominem, quæ dona iſta Spiritus ſancti in nobis efficiunt.

1 *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Matt. 5
2 *Beati mites: quoniam ipſi poßidebunt terram.*
3 *Beati qui lugent: quoniam conſolabuntur.*
4 *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.*
5 *Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.*
6 *Beati mundo corde: quoniam ipſi* Deum *uidebunt.*
7 *Beati pacifici: quoniam filii* Dei *uocabuntur.*
8 *Beati qui perſecutionē patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorū eſt regnum cælorū.*

Hæc octaua beatitudo tamquam ad caput redit, & circulum abſoluit, quia conſummatum, perfectumq. hominem quatenus in hoc ſæculo ad perfectionē peruenniri poteſt, oſtendit. Sic ait Chriſtus:

Ioan.15 ſtus: *Maiorem caritatem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

QVOT SVNT OPERA miſericordiæ?

Opera miſericordiæ. SEptem, & ſunt duplicia, quædam corporalia, quædam ſpiritalia: Corporalia quæ ad corporalem proximi miſeriam ſubleuandam ſpectant.

1 Paſcere eſurientem.
2 Potare ſitientem.
3 Hoſpitari peregrinos.
4 Operire nudum.
5 Viſitare infirmum.
6 Redimere ſeu ſolari captiuum.
7 Sepelire defunctum.

Chriſtus hæc pietatis opera in ſua membra, quæ Deum patrem humili ſpiritu inuocant, religioſe collata: perinde æſtimat, ac ſi in ſeipſum collata fuiſſent. Secundum quæ etiam, cum ad iudicandum redierit, ſe iudicaturum coram ſe-

Mat.25 ſiſtẽdos perhibuit: *Quodcumque uni ex his fratribus meis minimis feciſtis, mihi feciſtis. Et iniuſtis, qui a ſiniſtris erunt: Amen dico uobis, quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis. Et ibunt hi in ſupplicium æternum. Iuſti autem in uitam æternam.*

Septem opera miſericordiæ ſpiritalia uocantur, quod ad Spiritalem proximi egeſtatem releuandam referantur.

1 Corripere peccantes.

2 Docere

2 Docere ignorantes.

3 Bene & recte conſulere dubitantibus.

4 Orare pro ſalute proximi.

5 Mœſtos conſolari.

6 Iniurias illatas æquo animo ferre.

7 Offenſam remittere delinquētibus.

1 Corripere peccantem priuatim, priuate: publice uero publice. Chriſtus ait enim: *Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipſum ſolum, ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum.* Mat. 18

1 Tim. 5. *Peccantes coram omnibus argue.*

Pſalm. 140. *Corripiet me iuſtus in miſericordia & increpabit me: Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.*

2 Docere ignorantem, ſeu errantem inſtruere.

Dan. 12. *Qui ad iuſtitiam erudiunt multos: fulgebunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.*

Et ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: uos qui ſpiritales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. Gal. 6

Fratres mei, ſi quis ex uobis errauerit a ueritate, & conuerterit quis eū, ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ ſuæ, ſaluabit animam eius a morte, & operiet multitudinem peccatorum. Iacob. 5

3 Conſilio iuuare dubitantem, & animo perplexum expedire.

Si tibi eſt intellectus, reſponde proximo. Eccleſ. 5.

Vnguēto et uariis odoribus delectatur cor, & bonis

& bonis amici conſiliis anima dulcoratur. Prouerb.27

Orare pro perſequentibus,& calumniantibus.

Matt. 5 4 *Diligite*, ait Chriſtus, *inimicos ueſtros, benefacite his que oderunt uos, & orate pro perſequentibus et calumniantibus uos, ut ſitis filii patris ueſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuũ oriri facit ſuper bonos et malos, et pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.*

5 Conſolari afflictum, triſtem, puſillanimem.

2 Cor. 1 *Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, ut poſſimus et ipſi cõſolari eos, qui in omni preſſura sũt, per exortationem qua exhortamur & ipſi a* Deo.

Conſolamini puſillanimes. 1. Theſſal. 5.

6 Iniurias illatas æquo animo ferre, ſeu patienter ferre infirmitatem fratris:

Rom. 15 *Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere.* Rom.15.

Supportantes inuicem. Col.3.

Patientes eſtote ad omnes. 1.Theſſ.5.

7 Offenſam remittere delinquentibus, ad quod tenetur offenſus.

Matt. 5 *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & nobis pater cæleſtis delicta ueſtra: Si autem non dimiſeritis, nec pater cæleſtis ueſter dimittet uobis peccata ueſtra.* Matth. 5.

Mar. 11 *Cum ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem, ut pater ueſter qui in cælis eſt, dimittat uobis peccata ueſtra: Quod ſi uos non dimiſeritis, nec pater ueſter dimittet*

dimittet uobis peccata ueſtra.

Iam uero ut offenſus tenetur remittere offenſam delinquenti: ita & offenſor tenetur reconciliare fratrem, quem offendit.

Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliare fratri tuo, & tunc ueniens offer munus tuum. Matt. 5

DE ANGELIS.

QVOT SVNT CHORI uel ordines Angelorum? *Chori uel ordines Angelorum.*

Nouem.

1 Cherubin.
2 Seraphin.
3 Throni.
4 Dominationes.
5 Poteſtates.
6 Virtutes.
7 Principatus.
8 Archangeli.
9 Angeli.

Porro D. Dionyſius tres ordines angelorum eſſe tradit, ternos in ſingulis ponens. Sunt enim tres ſuperiores, tres inferiores, tres medii. Superiores: Seraphin, Cherubin, Throni. *D. Dionyſius de cæleſti Hierarchia.* 1

Medii: Dominationes, Principatus & poteſtates 2 3

Inferio-

D. Greg. Hom. 34 in Euāg. Inferiores: uirtutes, Archangeli, Angeli.

Seraphin (ait beatus Gregor.) dicuntur, qui præ caritate ardent: Seraphin enim interpretatur ardens uel ſuccēdēs.

Cherubin qui præ aliis in ſcientia eminet: Cherubin enim interpretatur plenitudo ſcientiæ.

Thronus dicitur ſedes. Throni autem uocantur, qui tanta diuinitatis gratia replentur, ut in eis ſedeat Deus, & per eos iudicia decernat atque informet.

Dominationes uero uocantur, qui principatus & poteſtates ſuperant.

Principatus dicuntur, qui ſibi ſubiectis, quæ ſunt agenda, diſponunt, eisq. ad explenda diuina myſteria anteponuntur.

Poteſtates nominantur hi, qui hoc ceteris potentius in ſuo ordine acceperunt, ut uirtutes aduerſæ eis ſubiectæ, eorum refrenentur poteſtate, ne homines tantum tentare ualeant, quantum deſiderant.

Virtutes uocantur illi, per quos ſigna & miracula frequenter fiunt.

Archangeli, qui maiora nunciant.

Angeli qui minora annūciant.

ANGELORVM OFFIcium quale?

Paul. Heb. 1. RESpondeo, quia omnes Angeli adminiſtratorū ſpiritus ſunt, ſecundum

dum Apoſtolum : neceſſe eſt, ut inſeruiant maieſtati excelſi, ante cuius conſpectum iugiter adſtant.

Poſt Deum Angelica ſublimitate nihil eminentius.

Quin & illud ſui officii eſt, ut cælitus miſſi mortalium quoque ſalutem procurent, horumq. preces ad excelſum defferant.

Quod Græci *αγγελον*, nos nuncium dicimus, & *αρχαγγελον* principem ſeu primarium nuncium.

Illud quoque ſciendum eſt, quod Angeli boni deputati ſunt ad cuſtodiam hominum, ita ut unuſquiſque electorum habeat angelum, ad ſui profectum atque cuſtodiam ſpecialiter delegatum.

Vnde in Euangelio ueritas a puſillorum ſcandalo prohibens ait: Angeli eorum ſemper uident faciem patris mei, qui eſt in cælis. *Mat.* 18

D. Hiero. magna dignitas animarum eſt, ut unaquæque habeat, ab ortu natiuitatis ſuæ, in cuſtodiam ſui, angelum delegatum. D. *Hiero. in ca.* 18. *Mat.*

Gregor. dicit, quod quiſque bonum angelum ſibi ad cuſtodiam deputatum, & unum malum ad exercitium habeat. Ita legitur de angelo Tobiæ, & de angelo Petri in actis Apoſtolorum. D. *Greg. lib.* 4 *Moraliũ cap.* 31 *Act.* 5

Etſi omnes angeli mali deſiderant malum hominum: magis tamen ad malum incitat hominem, & ad nocendum inſtat ille, qui ad exercitium eius depu-

tatus

ratus eſt. Sicut inter bonos angelos, licet omnes ſaluti omnium ſtudeant, ille tamen magis adhortatur ad bonum, qui deputatus eſt alicui ad cuſtodiam.

DE DIABOLO.

DIABOLI NATVRA quæ?

EX ſeipſa bona, & eadem eſt cum natura angelorum, nempe ſubſtantia rationalis, incorporea, quæ & ipſius beatitudinis capax fuiſſet & eſſet: niſi ipſe peccatum & obſtinationem addidiſſet. Iam uero poſt lapſum factus eſt malus, idq. nulla neceſſitate, ſed propria ipſius uoluntate. Etenim cum libera eſſet omnibus angelis poteſtas, aut Deum ſequendi, aut a bono diſcedēdi, Gabriel (ait Baſilius) angelus a Deo iugiter ſtetit: Sathan item & ipſe angelus ex ordine ſuo prorſus cecidit: & illum propria uoluntas in cælo retinuit, hunc uero uoluntatis libertas a cælo deiecit. Poterat enim & ille a Deo deficere, & iſte non excidere: ſed illum inſatiabilis dilectio Dei ſeruauit, hunc a Deo relictum eſſe, oſtendit per peccatum alienatio. Itaque Angeli & Dæmones inter ſe diſtant, non ſubſtātia, ſed propoſito & uoluntate: iſti in bono confirmati, hi in malo adeo obſtinati,

In concione quod Deus nō eſt auctor malorū.

Auguſt.

ſtinati, ut ſint nocendi cupidiſſimi, a iuſtitia penitus alieni, ſuperbia tumidi, inuidentia liuidi, fallacia callidi: qui in hoc quidem aere habitant, quia de cœli ſuperioris ſublimitate deiecti, merito irregreſſibilis tranſgreſſionis, in hoc ſibi congruo aere, ueluti carcere prædamnati ſunt. *de Ciuit. Dei. lib. 12. ca. 1 & 9*

Ceterum que iã ſit eius natura & cõditio, patet ex nominibus quibus appellatur in ſcriptura: Dicitur enim Sathan, ideſt, aduerſarius, quia ſemper aduerſatur Deo & hominibus. Dicitur Leo, propter apertam impugnationem piorum, circumiens & quærens quem deuoret. Dicitur Draco, propter occultas inſidias. Dicitur Serpens, propter calliditatem & uarietatem fraudum. *1 Pet. 5*

DIABOLI NOMEN unde?

A Græca dictione, *διάβολη*, ideſt, calũnia. Diabolus enim Græcis idem eſt, quod Latinis calumniator. Hebræis uero Sathan, quod nobis aduerſarius.

Nihil enim aliud ſerpens ille antiquus agit, niſi ut exitium humano generi moliatur, nec aliud perinde ſatagit, quam ut impediat negocium Chriſti: ſupremus hoſtis rerum diuinarum, Calumniatur & accuſat nedum peccata, ſed etiam bona noſtra, ut patet de Iob: *Numquid Iob fruſtra timet Deum?* *Iob. 1*

DIA-

DIABOLVS IN QVIbus tyrannidem ſuam exercet?

IN filiis diffidentiæ hoc eſt, in omnibus impiis: hi enim ad regnum eius pertinent. Probari corpus conſtituunt, cuius caput eſt diabolus. Et exiſtit ciui-
Ioan. 12 tas diaboli, ſicut etiam ciuitas Dei. Princeps etiam huius mundi, ideſt, filiorum ſæculi huius & impiorum, quod in eos imperium habeat, dicitur. In piis autem nihil iuris habet, niſi quantum Deus permit. Iob. 1. cap.

QVOMODO TYRANNIdem ſuam exercet?

VEl externe affligendo, ut in Dæmoniacis: uel ſpiritaliter & interne, in peccata & errores inducendo:
3 Re. 22 *Egrediar, & ero ſpiritus mendax, in ore omnium prophetarum.*

DE CONSILIIS EVANGELICIS.

QVOT SVNT CONSIlia Euangelica?

Tria.

Euangelica conſilia.
1 Paupertas.
2 Caſtitas.

3 Obe-

3 Obedientia.

1 Paupertas eſt, rerum uidelicet & bonorum ſæcularium proprietatem relinquere, & ſe uitæ communi, uel ſolitariæ, quo liberius ſeruiatur Deo, addicere: *Multitudinis credentium erat cor unũ & anima una, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.* Act.4

Chriſtus ad adoleſcentem (qui ſe omnia præcepta Decalogi a iuuentute cuſtodiſſe reſpondit, & quid ſibi adhuc deſit, quærit) *Si uis* (inquit) *perfectus eſſe, uade, uende omnia quæ habes, et da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & ueni ſequere me.* Matt.19

Item Petrus dicebat Chriſto. *Ecce reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Matt. 19

Chriſtus: *Nolite poßidere aurum neque argentum, neque pecuniam in zonis ueſtris: non peram in uia, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque uirgam. Dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Mat. 10

Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annunciant, de Euangelio quoque uiuere: Ego autem nullo horum uſus ſum. Et paulo poſt: *Quæ autem merces mea? ut Euangelium prædicans, ſine ſumptu ponam Euangelium.* 1 Cor.9

Facite uobis amicos de Mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Luc. 16

2 Et præcellens Euangelii conſilium eſt caſtitas, hoc eſt, perpetuam uirginitatem corpore & mente ſeruare.

Sunt

Matt. 19 *Sunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorũ: Qui poteſt capere capiat.*

D. Cyprianus. Capere poteſt, qui petit gratiam.

Capere poteſt, D. Cypriano teſte, qui non cogente neceſſitate, ſed deliberato conſilio, propter Deum eligit cœlibatum. Huic ſi poſtea obuiauerint tentamenta, & liberam mentem, ad carnales reuocauerint appetitus: non confidat in brachio carnis ſuæ, ſed in Deo, qui in ſe confidentibus fortis adeſt: qui uicit mundum, & uictoriam ſuis promittit martyribus: & qui uictores ſunt ſui, cælo uim inferunt, ſicut ſcriptum

Matt. 11 eſt: *Regnum cælorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud.*

1 Cor. 7 *Bonum eſt homini, mulierem non tangere.*

Ibidem. *De uirginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, tamquam miſericordiam a Deo conſecutus, ut ſim fidelis: exiſtimo enim hoc bonum eſſe, &c.*

Et paulo poſt: *Porro hoc ad utilitatem ueſtram dico non ut laqueum uobis iniiciam: ſed ad id* (ſubaudi horror) *quod honeſtum eſt, & quod facultatem præbeat ſine impedimento Deum obſecrandi.*

Ibidem. Ibidem: *Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem autẽ habens ſuæ uoluntatis, & hoc indicauit in corde ſuo ſeruare uirginitatem ſuam, benefacit.*

Huic conſilio affine & uicinum eſt, poſt primas nuptias abſolutas, in caſta uiduitate permanere, eãdẽ uidelicet ob causã, ut eo liberius ſeruiatur Chriſto.

Mulier alligata eſt legi, quanto tempore uir eius uiuit: quod ſi dormierit uir eius, liberata eſt a lege: cui autem uult nubat tantum in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundum conſilium meum. 1 Cor. 7

3. Tertium conſilium eſt obedientia, hoc eſt, propriam prorſus abnegare uoluntatem, addicereq. ſe uoto, in obedientiam alicuius ſpiritalis præſidis per uigilantis, quaſi rationem pro eius anima redditurі. Quod conſilium qui arripiunt, imitari Chriſtum ſtudent, qui non uenit facere uoluntatem ſuam, nec miniſtrari, ſed miniſtrare.

Si quis uult uenire poſt me, abneget ſemet ipſum, & tollat crucem ſuã, & ſequatur me. Mat. 26

Hactenus præcipuas noui teſtamenti uirtutes non humanitus, ſed diuinitus comparandas compendio, quaſi in tabula quadam indicauimus. Item pari breuitate de peccatorum diſcrimine, fontibus, generibus, & propagine pauca diſſeruimus: quo diſcamus non modo quæ ſequenda, ſed quæ & uitanda ſint: & ſi commiſſa (quod abſit) fuerint, dolenter agnoſcenda, deflenda, & ſalutari exomologeſi eluenda & expurganda. Nunc eodem compendio ea, quæ reſtant adhuc, ſubiiciemus.

QVOT SVNT HOMINIS nouiſſima, ſemper memoranda? *Hominis nouiſſima.*

1 Qvattuor, Dies obitus, ut Mors.
2 Dies extremi iudicii.

 3 Infer-

3 Infernus, uel damnatio æterni ſupplicii.

4 Regnum cælorum, uel beatitudo regni futuri.

Eccle.7 *In operibus omnibus tuis, memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.*

Mors eſt, animæ a corpore ſeparatio.

Horatius Poeta. Mors eſt ultima linea rerum.

Iudicium, ſententia Chriſti eſt, qua iuſti uocabuntur ad gaudia, iniuſti ad pœnas ignis æterni.

Infernus, locus eſt, ubi impii æternis cruciatibus affliguntur.

Regnum cælorum, uel uita æterna eſt, quæ conſiſtit in clara Dei uiſione & fruitione, ſecundum Ioannem: *Hæc eſt* Ioan.17 *uita æterna, ut cognoſcant te ſolum* Deum *uerum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.*

DE PVRGATORIO.

ESTNE PVRGATORIVM?

An ſit purgatorium.

Reſpondeo, Eccleſia definiuit ex ſcripturis eſſe purgatorium ignẽ poſt mortem. Paulus 1. Cor.3. *Vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit: dies enim* Domini *declarabit, quia in igne reuelabitur: & uniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit.*

Si cuius opus arſerit, detrimentũ patietur: ipſe autẽ ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignẽ.

Hunc

Hunc locum omnes Catholici patres, de igne purgatorio intelligunt, quo expiantur, poſt mortem corporis, animæ, quæ non ſatis defecatæ ſiue purgatæ, ex hac uita in pænitentia & fide, deceſſerunt.

ALIA SCRIPTVRAE TEſtimonia, de purgatorio, affer.

Scriptu- ræ teſtimo nia de purgato- rio.

SAncta & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut a peccatis ſoluantur. 2 *Mach.* 12

Nil coinquinatũintrabit in regnũ cælorũ. *Apo.* 21

Qui dicit blaſphemiã in Spiritum ſanctũ, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. *Mat.* 12

Hic patientia ſanctorum eſt, qui cuſtodiunt mandata Dei, *& fidem Ieſu: & audiui uocem de cælo dicentem mihi, ſcribe: beati mortui qui in* Domino *moriuntur: amodo iam dicit ſpiritus, ut requieſcant a laboribus ſuis, opera enim eorum ſequuntur illos.* *Apoc.* 14

Si nos ipſos iudicaremus, a Domino *non iudicaremur.* 1 *Co.* 11

Eſto conſentiens aduerſario tuo cito, dum es in uia cum illo, ne forte tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerẽ mittaris: Amen dico tibi, non exibis inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem. *Matt.* 5

Cum uadis cum aduerſario ad principẽ, in uia, da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem: Dico tibi, non exies, donec etiam nouiſſimũ minutũ reddas. *Luc.* 12

Hæc ſcripturæ loca a ſanctis patribus, de igne purgatorio, intelliguntur & explicantur.

Purgatoriū quid.

QVID EST ERGO PVRgatorium?

EST locus, in quo fidelium animæ, non plene in hac uita a peccatis expurgatæ, poſt mortem corporis, a reliquiis peccatorum & ſuperfluis ſordibus, mundantur & expiantur.

Diffe. inter ignem purgatorium & pœnam infer.

QVO MODO DIFFERT ignis purgatorius a pœna inferni?

HAc ratione, quia in inferno pœna eſt perpetua, in omne æuum duratura, iuxta illud ſcripturæ: In inferno nulla eſt redemptio. In purgatorio autem pœna eſt temporaria, & ſuo tem pore finienda. Eccleſia proinde recte pro fidelibus defunctis ſacrificia offert, eleemoſynas largitur & orat, ut eo citius Dei miſericordiam impetrent, & a pœna illa purgatorii ignis liberentur.

Quia hi qui cum pietate dormitionem acceperunt, optimam habent repo ſitam gratiam.

2 Mach. 12 *Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut a peccatis ſoluantur.*

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

SVNTNE SANCTI INuocandi?

ECcleſia Catholica definit, & ſcripturis ſacris confirmat, ſanctos Dei debito honore colendos & inuocandos eſſe. Idq. triplici de cauſa. *An ſancti ſint inuocandi.*

1 Vt mirabilia Dei, in ſanctis exhibita, collaudet, ipſumq. Deum, in ſanctis ſuis, celebret.

Eccleſ. 14. *Sapientiam ſanctorum narrent populi, & laudem eorum nuncient omnis Eccleſia.*

Lucæ 1. *Beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna, qui potens eſt.*

2 Vt ſe, ad imitationem huiuſmodi operum & ſanctorum exemplorum, accendat. Heb. 13. *Mementote præpoſitorum ueſtrorum, qui uobis locuti ſunt uerbum Dei, quorum intuentes exitum, conuerſationis imitamini fidem.* Heb. 13

3 Vt communione meritorum & interceſſionis, apud Deum adiuuetur. 3.Reg. 15. *Propter Dauid, dedit Abiæ Dominus Deus ſuus lucernam in Hieruſalem, ut ſuſcitaret filium eius poſt eum, et ſtaret in Hieruſalem, eo quod feciſſet Dauid rectum in conſpectum Domini, & non declinaſſet ab omnibus,* 3 Re. 15.

quæ præceperat ei cunctis diebus uitæ, excepto ſermone Vriæ Ethæi.

4 Re. 19 Itē: *Protegam urbē hanc, & ſaluabo eam propter me, & propter* Dauid *ſeruum meum.*

2. Mach. 15. ſcribitur de Hier. Propheta: *Hic eſt fratrū amator et populi Iſrael. Hic eſt qui multū orat pro populo, et uniuerſa ſancta ciuitate,* Hieremias *propheta* Dei.

D. Aug. cap. 21. lib. 20. contra Fauſtum. Has tres cauſas commemorat D. Auguſt. Populus Chriſtianus (inquiens) memorias martyrum, religioſa ſollemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur, & orationibus adiuuetur.

Synodi Oecumenicæ Conſtantinopolitanæ. V.I. decretum.

Singulis diebus qui amplius non poteſt, ſaltem duabus uicibus oret, mane & ueſperi, dicens ſymbolum ſiue orationem dominicam: ſiue: *Qui plaſmaſti*

Luc. 18 *me, Miſerere mei,* uel etiam, *Deus propitius eſto mihi peccatori.* Et Deo gratias agens, pro quotidianæ uitæ commeatibus. Et quia ad imaginem ſuam, ſe creare dignatus ſit, & a peccatoribus ſegregare. His actis, & ſolo Deo ſuo adorato, inuocet ſanctos, ut pro ſe intercedere dignentur.

Scripturæ teſtimonia de ſanctorū ueneratione ac inuocatione.

ALIA SCRIPTVRA TESTImonia, de ueneratione & inuocatione ſanctorum, in medium producito.

L*Audate Dominum in ſanctis eius. Nimis honorati ſunt amici tui Deus:*

nimis confortatus eſt principatus eorum. *Pſal.150*

Cum orabas cum lacrymis, obtulit preces *Pſal.138*
tuas Domino, inquit angelus ad Tobiã. *Tob.12*

Teſtis eſt mihi Deus, cui ſeruio in Spiri- Rom.1
tu ſancto, in Euangelio filii eius, quòd ſine intermiſſione memoriam ueſtri facio.

Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, Hebr.1
in miniſterium miſſi, propter eos, qui hereditatem capient ſalutis?

Qui nos recipit, me recipit: & qui me re- Mat.10
cipit, recipit eum, qui me miſit.

Quicumque potum dederit uni ex minimis Ibidem.
meis, calicem aquæ frigidæ tantum, in nomine diſcipuli, amen dico uobis, non perdet mercedem ſuam.

Ita gaudium erit in cælo, ſuper uno pecca- Luc.15
tore paenitentiam agente, magis quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pænitentia.

Domine *ne ſtatuas illis hoc peccatum, quia* Act.7
neſciunt quid faciunt.

Accedentes diſcipuli, rogabant eum dicen- Mat.15
tes: Domine *dimitte eã, quia clamat poſt nos.*

Factum eſt ut moreretur mendicus, & por- Luc.16
taretur ab angelis in ſinum Abrahæ. D. Hie- *D.Hiero-*
ronymus aduerſus Vigilantium: Si A- *nymus.*
poſtoli & martyres adhuc in corpore conſtituti, poſſunt orare pro ceteris, quando pro ſe adhuc debent eſſe ſolicitis, quanto magis poſt uictorias, coronas, & triumphos?

DE CERIMO-NIIS.

QVibus Eccleſia utitur in cultu, & officiis diuinis; de eis copioſe diximus ſupra, ubi de traditionibus Eccleſiaſticis egimus. Et præter ea, quæ ibi dicta ſunt, extant adhuc alia ſcripturæ teſtimonia, Cærimonias Eccleſiaſticas confirmantia.

1 Cor. 14 *Omnia decenter, & ſecundum ordinem fiant in uobis.*

1 Cor. 11 *Cetera cum uenero diſponam.*

Matt. 21 *Plurima turba ſtrauerunt ueſtimenta ſua in uia alii cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in uia.*

Ioan. 9 *Hæc cum dixiſſet, expuit in terram, et fecit lutum ex ſputo, & liniuit oculos eius., & dixit ei: Laua in natatoria Siloe, quod interpretatur miſſus, abiit & lauit, & uenit uidens.*

Mart. 8 *Apprehenſa manu cæci, deduxit eum extra uicũ, & expuens in oculos eius impoſitis manibus ſuis, interrogauit eum ſi quid uideret, & aſpiciens ait: uideo homines, uelut arbores ambulare.*

QVID SVNT CAERIMONIÆ?

Cærimoniæ quid.

SVnt nil aliud, quam externa ſigna quædam, & indicia internæ pietatis, ad maiorem hominum piorum deuotionem excitandam, ab Eccleſia inſtituta & ordinata: prout cernere eſt in

Sacramentorum adminiſtratione, in ſacræ liturgiæ ſiue Miſſæ officiis, & ſimilibus.

DE INDVLGENTIIS.

INdulgentia eſt clemens ac mollis remiſſio, quæ ſeueritati opponitur, & indulgere eſt idem, quod parcere & remittere. *Indulgentia quid.*

Iam in quolibet peccato duo ſunt, culpa & pœna. Remiſſio culpæ, ac etiam remiſſio pœnæ, recte indulgentia nominari poteſt. Sed Eccleſia accipit Indulgentiam (prout propoſito noſtro deſeruit) pro remiſſione, per quam pœnæ laxantur & remittuntur. Culpa ſiquidem per abſolutionem ſacerdotis remittitur, & pœna æterna commutatur in pœnam temporalem, quæ uel ſatisfactione, uel indulgentiis conceſſis, adhuc ſit mitiganda eluendaq.

Porro tempore Apoſtolorum Indulgentiæ dicebantur, donationes abundantiæ ſpiritalis unde, Apoſtolus donationes tales ſe feciſſe commemorat, dicens: *Cui autem aliquid condonaſtis, & ego. Nam & ego quod donaui, ſi quid propter nos donaui, in perſona Chriſti, uidelicet donaui*, ubi Gloſſa dicit. *2 Cor. 2*

Hoc eſt, tantum uobis prodeſt ac ſi Chriſtus donaſſet. Et Apoſtolus de re-

 miſ-

miſſione pœnæ fornicarii pro peccato excommunicari, cui Corinthii remiſerunt, & D. Paulus propter eos, aperto Eccleſiæ theſauro, applicauit opera ſupererogationis Chriſti & ſanctorum, & ſic uſus donatione ſiue indulgentia. Quod ergo Apoſtolus uocat donationes: Eccleſia innixa auctoritati a Chriſto traditæ, uocauit remiſſiones uel in-

Ioan. 20 dulgentias. Dicitur enim: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Non ſolum enim Chriſtus dedit poteſtatem remittendi culpam: ſed etiam pœnam, & non ſolum æternam, ſed etiam temporalem, quod fit per indulgentias.

Hinc perſpicuum eſt, quod poteſtas conferendi indulgentias, fundatur in iis Chriſti uerbis, dicentis: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Si enim dedit poteſtatem remittendi culpam: a fortiori quoque pœnam temporalem.

Indulgentiæ unde originem ſumant.

EX QVO FVNDAMENto procedunt indulgentiæ?

RESpondeo, nemo niſi infidelis negare poterit, Chriſtum multa opera ſupererogationis feciſſe, multosq.

1 Ioan. 2 labores & ærumnas ſupererogaſſe. Ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non autem noſtris tantum, ſed pro peccatis totius mundi, immo pro infinitis mundis ſi eſſent: cum minima gutta ſanguinis eius, & minimus dolor

ſit in-

fit infinitæ ſatisfactionis & ualoris, & ideo non poteſt exhauriri. Iam ergo in theſauro Eccleſiæ, reponitur cumulus operum ſupererogationis Chriſti ac ſanctorum. Certum ſiquidem eſt D. uirginem Domini matrem, multos labores & anguſtias ſuſtinuiſſe in profectione in Bethlehem, in fuga in Aegyptum, & in paſſione Chriſti filii ſui, cum ſtaret iuxta crucem eius, quando nimirum impletum erat illud Simeonis uaticinium: *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius*: Luc. 2
& demum per duodecim integros annos, a Chriſti aſcenſione in cælos: & tamen pro huiuſmodi anguſtiis & ærumnis in ſeipſa non fuit remunerata, cum non haberet reatum peccati alicuius, & pœnæ. Et quamuis mortua ſit, & alias paſſiones naturales perpeſſa, non tamen erant in ea pœnæ peccati alicuius: ſed conditiones tantum, & paſſiones naturæ. Præterea ſancti Apoſtoli & martyres multa ſuſtinuerunt tormenta, quæ longe grauiora erant, & excedebant pœnas peccatorum ſuorum, & multa bona opera ſupererogationis, ad quæ non tenebantur fecerunt. Vnde & Iob proteſtabatur, dicens: *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in ſtatera, quaſi harena maris hæc grauior eſſet.* Et Apoſtolus ad Colloſ. ait: *Nunc gaudeo, in paſsionibus meis pro uobis, & adimpleo ea que deſunt paſsionũ Chriſti, in carne mea, pro* Iob. 6 Colloſ. 1
 cor-

corpore eius quod eſt Eccleſia. Vbi manifeſte aſſerit Apoſtolus, ſe paſſum in carne ſua, pro Eccleſia: Et ad Galat.
Gal.6. *Alter alterius onera portate, et ſic adimplebitis legem Chriſti*. Itaque his uerbis Apoſtolus ſignificat ærumnas, quas ceteri ſancti pertulerunt in carne ſua, tamquam reliquias quaſdam, adiungendas paſſionibus Chriſti, ad communem totius Eccleſiæ theuſaurum & utilitatẽ. Cum autem ſancti pro iis paſſionibus, tormentis, & anguſtiis non fuerint remunerati in ſeipſis, & nullum bonum manſerit irremuneratum: ſequitur nimirũ quod exceſſus ille, & ſupererogatio repoſita ſit in gazophylacio, hoc eſt, theſauro Eccleſiæ. Et cum ipſi particulariter non alicui applicauerint, & pro ſeipſis non indiguerint, cum propter coniunctionem caritatis, pro omnibus Eccleſiæ membris fecerit: & reliquerunt profecto diſtributionem & applicationem, Chriſti uicario ſummo Pontifici, theſauri Eccleſiæ claues ſiue poteſtatem habenti, ut ea Chriſti fidelibus diſpenſet, dicente
1 Cor.4 Apoſtolo: *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum*
1 Cor.9 *eius*. Iterum ait: *Diſpenſatio mihi credita*
2 Cor.2 *eſt*. Iterum: *Cui condonaſtis aliquid, & ego*.

Ad hunc itaque theſauri Eccleſiæ cumulum, reponuntur non ſolum Chriſti, cuius tanta fuit ſanguinis profuſio, tantiq. dolores ac cruciatus, ut a planta pedis uſque ad uerticem capitis, ſa-

nitas non inueniretur in eo, ſed & beatæ eius matris uirginis Mariæ, & omniũ electorum, a primo iuſto Abel uſque ad ultimum, merita. Vt enim non ſupervacanea, inanis, aut ſuperflua redderetur tanta ſanguinis effuſio, & dolorum cruciatuumq. magnitudo, Chriſtus Eccleſiæ ſuæ militanti theſaurum acquiſiuit, uolens ſuis theſaurizare filiis pius pater, ut ſic eſſet infinitus theſaurus hominibus, quo qui recte uterentur, participes fierent amicitiæ Dei, & cetera.

Quod ſi obiiciatur de ſanctis, quod nulla eorum merita relicta ſint irremunerata, cum Apoſtolus dicat: *Non ſunt condignæ paßiones huius ſæculi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Reſpondeo: quod ſi opera ſanctorum conſiderentur ut meritoria: ſunt ea quidem remunerata, etiam ultra meritum. Deus enim ſemper remunerat ultra meritũ, & punit infra commeritam pœnam. Rom. 8

Si uero conſiderentur, ut ſatisfactoria, non ſunt remunerata in ipſis, ſed per indulgentias remunerantur in aliis, iis nimirum, quibus per Petri ſucceſſorem, myſteriorum Chriſti diſpenſatorem fuerint applicata & diſtributa.

Duplicem ſiquidem bona opera fidelium habent rationem, duobuſq. modis conſiderantur, nimirum, quatenus ſunt meritoria & ſatiſfactoria;

Scriptu-ræ teſti-monia de indulgen-tiis. SI QVAERIS SCRIPTVRÆ teſtimonia de Indulgentiis.

RESpondeo, quod ſacræ litteræ expreſſe parum loquantur de Indulgentiis: Eccleſia tamen Catholica, quæ errare, & a recto deuiare non poteſt,
1 Tim.3 ut quæ habeat Spiritum ſanctum do-
Eſa.63 ctorem, rectorem, gubernatorem ac ducem, & iuxta Paulum, columna ſit & firmamentum ueritatis, Indulgentias proponit, concedit & iniungit, prout hactenus oſtendimus. Tametſi aliqua etiam ſcripturæ loca non obſcure de
Coloſſ.1 ipſis loqui uideantur. *Qui nunc gaudeo in paßionibus pro nobis, et adimpleo ea, quæ deſunt paßionum Chriſti, in carne mea, pro corpore eius, quod eſt Eccleſia: cuius factus ſum miniſter ſecundum diſpenſationem* Dei, *quæ data eſt mihi in nobis.*

2 Cor.2 *Nam & ego quod donaui nobis, ſi quid donaui propter uos, in perſona Chriſti, ut non circumueniamini a Sathana.*

Gala.6 *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.*

D. Grego-rius. Item D. Gregorius Romæ ſeptênem indulgentiam fidelibus conceſſiſſe legitur, ante 700. annos, atque deinde con plures alii pontifices, indulgentias largiti ſunt.

Mat.16 *Tibi dabo claues regni cælorũ, et quodcumque ſolueris ſuper terrã, erit ſolutũ et in cælis.*

Poſtremo probantur Indulgentiæ,

 & ex

& ex ſymbolo Apoſtolico, articulo nono, ubi dicimus & confitemur: *Credo Sanctorum communionem*. Ad hæc ſacri Canones indulgentias probant, docent, & efficaces eſſe oſtendunt & confirmant.

DE EXTREMO IVDICIO.

QVOTVPLEX EST MORtuorum iudicium?

DVplex, particulare & uniuerſale. *Iudicium mortuorũ quotuplex.*

Particulare, quod in unius cuiuſque hominis morte fertur.

Vniuerſale, quod in fine mundi & conſummatione, a Chriſto domino, ſuper omnes homines, tam bonos quam malos, pronunciabitur: quando ipſe Dominus noſter Chriſtus Ieſus uenturus eſt, cum magna gloria & maieſtate, iudicaturus uiuos & mortuos.

Quod autem Chriſtus quemlibet hominem in morte ſua iudicet, ſicut in die nouiſſimo omnes iudicaturus eſt, ſcripturæ palam teſtantur.

Apoſtolus ad Hebræos ait: *Omnibus hominibus ſtatutum eſt ſemel mori*, poſt hoc autem iudicium: unde ſatis perſpicuum eſt, iudicium omnium hominum, morti ſtatim ſuccedere. *Heb. 9.*

Chri-

Ioan.5 Chriſtus dixit: *Pater omne iudicium dedit filio ſuo*: nota uoculam omne, quia non unum tantum extremum ſcilicet illud, ſed omne iudicium dedit filio.

Scripturæ teſtimonia de extremo iudicio.

RECITA DE EXTREMO iudicio ſcripturæ teſtimonia?

CVm uenerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicẽ, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis: et ſtatuet oues quidẽ à dextris, hœdos autem a ſiniſtris. Tunc dicet rex his, qui a dextris eius erũt: Venite benedicti patris mei, poßidete uobis paratum regnum a conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere, &c. Tunc dicet his, qui erunt a ſiniſtris: Diſcedite a me maledicti, in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare ſitiui, et nõ dediſtis mihi bibere. Tunc dicent illi: quando uidimus te eſurientem, ſitientẽ, aut nudum. Et dicet illis: Amen dico uobis, quamdiu non feciſtis uni ex minimis meis, nec mihi feciſtis. Et hi ibunt in ſuppliciũ æternum, iuſti uero in uitam æternã.

Mat.25

Mat.19 *Amen dico uobis, quod uos, qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cum filius hominis ſederit in ſede maieſtatis ſuæ; ſedebitis & uos ſuper ſedes, iudicantes duodecim tribus Iſrael.*

Iacob.2 *Iudicium ſine miſericordia illi, qui non fa-*

cit

eſt miſericordiam.

Omnes nos manifeſtari oportet ante tribu- 2 Cor. 5
nal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria
corporis, prout geßit, ſiue bonum ſiue malum.

Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti. Rom. 14

Inde uenturus eſt iudicare uiuos & mor- *Symbolū*
tuos. *Apoſtolorum.*

DE GENERALI MORTUORUM RESURRECTIONE.

Generalis mortuorum reſurrectio.

AVguſt. reſurrecturam carnem omnium, quicumque nati ſunt, atque naſcentur & mortui ſunt, atque morientur, nullatenus ambigere debet Chriſtianus. Hoc enim apertis ſcripturæ teſtimoniis edocetur. *Auguſtinus li. de fide ad Petrum*

Reſurgent mortui, & reſurgent, qui erunt cap. 29
in ſepulchris. Eſa. 26

Nolumus uos ignorare de dormientibus, ut 1 Theſ. 4
non contriſtemini ſicut ceteri, qui ſpem non ha-
bent. Si enim credimus, quod Ieſus mortuus
eſt & reſurrexit: ita & Deus eos, qui dor-
mierunt per Ieſum, adducet cum eo.

Quoniam ipſe Dominus in iuſſu et uoce ar- Ibidem.
changeli, in tuba Dei deſcendet de cælo, &
mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi.

Credo quod redemptor meus uiuit, & in Iob. 18. c
nouißimo die de terra ſurrecturus ſum, & in
carne mea uidebo Deum ſaluatorem meum.

Quandoquidem per hominem mors, et per 1 Co. 15
hominem reſurrectio mortuorum.

Et ſicut in Adam omnes moriuntur: ita & Ibidem.
in Chriſto omnes uiuificabuntur.

Ibidem. *Ecce myſterium dico uobis omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouiſſima tuba: Canet enim tuba, & mortui reſurgēt incorrupti, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.*

Ioan. 5. *Nolite mirari hoc, quia uenit hora in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient uocem filii Dei, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem uitæ: qui uero mala egerunt, in reſurrectionem iudicii.*

Symb. Apoſt. *Credo reſurrectionem mortuorum.*

Ioan. 12. *Niſi granum frumenti cadens in terrã, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autē mortuum fuerit, multum fructum adfert.* Mat. 25. *Media nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus uenit, exite obuiam ei.*

Porro in locis ſcripturæ citatis clamor, tuba, uox archangeli, uox filii Dei, ſignum & indicium euidens erit reſurrectionis mortuorum, quod in aduentu iudicis ab omnibus audietur, & cuius uirtute excitabuntur mortui, & de monumentis reſurgent. Vnde Propheta; Pſal. 67 *Dabit uoci ſuæ uocem uirtutis*, ideſt, effectum reſuſcitandi mortuos.

Si quæritur, cuius uel qualis erit uox illa? Apoſtolus dicit, quod erit Archangeli, ideſt, ipſius Chriſti, qui eſt Princeps angelorum. Vel erit unius aut plurium angelorum. Eademq; dicitur tuba, quia erit manifeſta. Nouiſſima autem quia poſt eam non erit alia. Hæc tuba

ba (ait Auguſtinus) eſt clamor, de quo dicitur in Euangelio: *Media nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus uenit, exite obuiã ei.* Quod uox archangeli & tuba Dei ab Apoſtolo dicitur, in Euangelio, uox filii Dei & clamor appellatur, quod ſignum mortui audient & reſurgent.

Auguſt. in Epiſt. de gratia noui teſtamẽ. quæ eſt 120. ca. 34

Media autem nocte dicitur uenturus, ut Auguſt. ait, non pro hora temporis, ſed quia tunc ueniet, cum non ſperatur. Dies enim Domini ſicut fur in nocte, ita ueniet. Plura de hac re uide apud Magiſtrum Sententiarum.

Mat. 25

Auguſtinus Ibidem.

1 Theſ. 5

Magiſt. Sententia. li. 4 diſtinct. 43.

DE HAERESI ET HAERETICO.

QVID EST HAERESIS, ET quæ eius nominis Etymologia.

Hæreſis quid, & quæ nominis eius Etymologia.

HAereſis iuxta nominis ſignificationem, electio dicitur, quod uidelicet unuſquiſque eam ſibi eligat doctrinam, quam putat eſſe meliorem. Hæreſis itaque (nomine generaliter ſumpto) eſt ſententia quam ſuo pro arbitrio ſibi quiſque eligit. Deſcendit a Græco uerbo αἱρουμαι, quod Latinis ſignificat eligo. Inde Philoſophorum ſectæ & opiniones hæreſes appellatæ ſunt.

In propoſito autem, Hæreſis eſt dogma falſum, fidei orthodoxæ & Catholicæ repugnans.

QVIS

Quis hæreticus cenſendus.

QVIS IGITVR HAERE- ticus cenſendus?

QVi contra ſcripturæ ſacræ auctoritatem, & eius ſanum & approbatum intellectum, contra uniuerſalem Catholicæ Eccleſiæ ſententiam, contra orthodoxorum patrum & Conciliorum explanationem, peculiaria ſibi in fide dogmata eligit, ſectatur, mordicuſq. defendit.

D. Auguſtinus Ex lib. de utilitate credendi.

Diuus Auguſtinus definiens quid ſit hæreticus ait:

Hæreticus eſt, qui alicuius temporalis commodi, & maxime uanæ gloriæ, principatuſq. ſui gratia, falſas ac nouas opiniones gignit uel ſequitur.

Hæreticorum officiũ quod.

HAERETICORVM OFficium quod?

IVxta D. Paulum, in dies in peius proficere, a ueritate excidere, audituMq. a ueritate auertere, errare, & in errorem mittere.

Sacra de Hæreticis, eorũque officiis teſtimonia.

SACRA AFFER TESTImonia de Hæreticis, eorumq. officiis.

Tit. 3

HAereticum hominem, poſt unam aut alteram correptionem deuita. Subuerſus enim eſt huiuſmodi, & proprio iudicio condemnatus.

Habe fidem & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt: ex quibus eſt Hymeneus & Alexander, quos tradidi Sathanæ, ut diſcant non blaſphemare. 1 Tim. 1

Seruum Domini nõ oportet litigare, ſed mãſuetum eſſe ad omnes, docibilẽ, parientẽ cum modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt ueritati, ne quando det illis Deus pænitentiam, ad cognoſcendam ueritatem, & reſipiſcant a diaboli laqueis, a quo captiui tenentur ad ipſius uoluntatem. 2 Tim. 2

Mali homines & ſeductores proficient in peius, errantes & in errorem mittentes. 1 Tim. 3

Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil uident. Ezec. 13

Attendite a falſis Prophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Matt. 7

Ego ſcio, quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces, non parcentes gregi, & ex uobis ipſis exurgent uiri loquentes peruerſa. Act. 20

Primum quidem conuenientibus uobis in Eccleſiam, audio ſchiſmata inter uos eſſe, & ex parte credo. Nam oportet hæreſes eſſe, ut qui probati ſunt, manifeſti fiant in uobis. 1 Co. 11

Prophana & uaniloqua deuita, multum enim proficiunt ad impietatẽ. Et ſermo eorum ut cancer ſerpit: ex quibus eſt Hymeneus & Phyletus, qui a ueritate exciderunt, dicentes reſurrectionem iam eſſe factam, & ſubuerterunt quorundam fidem. 2 Tim. 2

Spiritus manifeſte dicit: Quia in nouiſſimis 1 Tim. 4

diebus,

diebus, diſcedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis Dæmoniorum, in Hypocriſi loquentes mendacium, & cauteria tam habentes ſuam conſcientiam.

1 Ioan. 2 *Filioli mei, nouiſsima hora eſt, & ſicut au diſtis, quia Antichriſtus uenit, & nunc Anti chriſti multi ſunt facti, unde ſcimus, quia nouiſsima hora eſt. Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum, ſed ut manifeſti ſint, quoniam non omnes ſunt ex nobis.*

Mat. 24 *Multi Pſeudoprophetæ ſurgent, et ſeducent multos et quoniam abundabit iniquitas, refri geſcet caritas multorum, qui autem perſeuerauerit uſque in finem, hic ſaluus erit.*

Ibidem. *Tunc ſi quis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus aut illic, nolite credere: Surgent enim pſeudo chriſti, et pſeudoprophetæ, et dabunt ſigna magna, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poſſet) etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis: ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus eſt, nolite credere.*

Heb. 13 *Doctrinis uariis & peregrinis nolite abduci, optimum eſt enim, gratia ſtabilire cor, non eſcis, quæ nõ profuerunt ambulantibus in eis.*

2 Tim. 4 *Erit tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus: & a ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.*

D. Hilarius in initioli. 2 de Trinitat. D. Hilarius de hæreticis ait: Extiterunt plures, qui cæleſtium uerborum ſimplicitatem, pro ueritatis ſuæ ſenſu, non pro ueritatis ipſius abſolutione ſuſcepe-

ſceperunt, aliter interpretantes, quam dictorum uirtus poſtularet. De intelligentia enim hæreſis eſt, non de ſcriptura, & ſenſus, non ſermo fit crimen.

Scriptura multis aliis nominibus hæreticos paſſim appellat, ut, homines malos, ſeductores, uiros loquentes per uerſa, magiſtros prurientes auribus, doctores doctrinæ Dæmoniorum, falſos prophetas, pſeudoprophetas, prophetas inſipientes, pſeudochriſtos, Antichriſtos, lupos rapaces, & ſimilibus.

DE MESSIA AC MEDIATORE NOSTRO IESV CHRISTO.

DE MESSIA QVID ſentiendum?

Quid ſentiendum de Meſſia.

FIdes de Meſſia, mediatore noſtro & humani generis redemptore, omni tempore neceſſaria fuit ad ſalutem, tam ſub lege naturæ & ſcripta, quam in Teſtamento nouo & lege gratiæ. In lege ueteri expectabatur uenturus: in noua exhibitus eſt. Vnde D. Auguſt. Nemo hominum ſine fide mediatoris ſaluari poteſt, aut exhibendi, ut olim in lege Moſaica, aut exibiti, ut iam in lege Euangelica.

Teſtimonia de Meßia. EXTANT AVTEM QVAM plurima ſcripturæ teſtimonia de Meſſia.

Gen.3 *Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter ſemen tuum, & ſemen mulieris.*

Gen.49 *Non auferetur ſceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec ueniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium.*

Exod.4 *Obſecro Domine mitte, quem miſſurus es. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audite.*

Deut.18 *Prophetam ſuſcitabo ſimilẽ ſui, & ponam uerba mea in ore eius, loqueturq. ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem uerba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor exiſtam.*

Pſal.79 *Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus.*

Eſa.16 *Emitte agnum dominatorem terræ.*

Eſa.64 *Vtinam dirumperes cælos, & deſcenderes.*

1 Tim,2 *Vnus eſt Deus, & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro nobis.*

Heb.9 *Ideo noui teſtamenti mediator eſt, ut morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento, repromißionẽ accipiant, qui uocati ſunt æternæ hæreditatis.*

Eſa.45 *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum, aperiatur terra, & germinet ſaluatorẽ.*

Mich.5 *Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet Dux, qui reget populum meum Iſrael.*

Sic

Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Ioan. 3

In hoc apparuit caritas Dei in nobis, quo niam filium unigenitum miſit in mundum, ut uiuamus per eum. 1 Ioan. 4

Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum: & ipſe eſt pro pitiatio pro peccatis noſtris, non tantum no- ſtris; ſed & pro peccatis totius mundi. 1 Ioan. 2

CONDITIONES IN ORDINANDIS NECESSARIO REQVI ſitæ, & proinde diligenter, priuſquam examinentur & admittantur, in ueſtigandæ.

SVNT PRAECIPVAE numero decem. *Conditiones ordinandorũ quot.*

Conditio prima & Sacramento ordinis maxime conueniens, ut ordinandus Sacramentum Con firmationis ſuſceperit, quod ſi nondum fuerit confirmatus, ab Epiſco- po, priuſquam ad ordinem aliquem pro moueatur, confirmetur. *Conditio prima.*

Secunda, ut antea quam ad ſacros ordines aliquis promoueatur, ſit cleri- cali tonſura inſignitus, quæ uulgo pri- *Secunda.*

ma tonſura uocatur: quæ quidem ordo non eſt, ſed ſolummodo diſpoſitio quædam, & præparatio ad ſacros ordines ſuſcipiendos. Hæc tonſura ex homine Laico efficit clericum, facitq. bonorum & beneficiorum Eccleſiaſticorum parti cipem. Nullus autem iuſto titulo, & recte fruitur bonis Eccleſiæ, niſi clericali tonſura inſignitus.

Tertia. Tertia conditio eſt, ut ſacris initiandus, iuſtam & legitimã habeat ætatem: nimirum iuxta ordinis aſſumendi rationem. Reiiciendi ſunt penitus, qui iuſtã ætatem nondum compleuerint, niſi ſingulari Pontificis ſummi diſpenſatione ſint admittendi. Et hi minorennes, communi uocabulo, appellari ſolent.

Quarta. Quarta conditio, ut in ordinãdo nullus ſit Natalium (ut dici ſolet) defectus, ideſt, ut ex honeſtis parentibus, & legitimo matrimonio ſit procreatus, non illegitime natus, non ſpurius, non nothus, non ſacerdotis filius, & breuiter non ex illicito & inhoneſto thoro natus. Nam eiuſmodi omnes ab ordinibus ſacris arcendi ſunt, niſi legitimationis (ut appellant) litteras, ideſt, diſpenſationem à ſummo Pontifice habeant.

Quinta. Quinta, ut ordinãdus ſit liber natus, hoc eſt, ex liberis parentibus, non ſeruis. Qui enim ſeruos habent parẽtes, ordines ſacros ſuſcipere nequeunt, niſi antea litteras habeãt manumiſſionis à ſuo domino, & in libertatem aſſerti fuerint.

Sexta

Sexta, ut is qui ſacris initiari uelit, cor *Sexta.* pore ſit integro, ſano & perfecto, ac etiã bene compos mentis. Nam qui uel ratione deſtituti fuerint, uel corpora & membra habuerint mutilata, trunca, uel nimium læſa, ut ſunt claudi, gibboſi, monophtalmi, ideſt, monoculi, manus habentes uel digitos amputatos, elingues, item nimium bleſi, titubantes ſermone, aut aliquo membro carentes, ſimiliter phrenetici, inſani, lunatici, morbo comitiali laborantes, & alii huiuſcemodi, qui inſigni aliquo corporis aut mentis uitio laborauerint, ad ſacros ordines admitti non poſſunt, neque debent.

Septima conditio ut is, qui ad ſacros *Septima.* ordines promoueri uelit, non ad alium quam ſuæ Diœceſeos Epiſcopum ſeſe conferat. Neque enim decet aliquem, extra ſuam Diœceſin, ab alieno Epiſcopo ordinari, niſi litteras habeat, quas uocant, dimiſſorias, a ſuo ordinario conceſſas, aut diſpenſationem a ſummo Pontifice, ut alibi ordinari poſſit.

Octaua conditio eſt, ut ordinandus *Octaua.* ab omni coniugii uinculo ſit plane liber & ſolutus. Quoniam mariti a ſacris ordinibus arcentur: Coniuges tamen poſt primas nuptias, defuncta uxore, ſi eam uirginem duxerint, aut ſaltem non uiduam, & ipſi antea uxorem non habuerint: ad ſacros ordines admitti poſſunt. Item maritus, uxore etiam ſuperſtite & conſentiente, ordinari poteſt: ita

tamen, ut poſtea non cohabitent, nec quidquam commercii coniugalis inuicem habeant.

Nona. Nona, ut ordinandus non ſit infamis, ſed publicum uitæ ſuæ & honeſtatis teſtimonium habeat, ſcriptum uel a prælato, uel a magiſtratu, uel a parocho ſuo.

Poſtrema conditio. Decima conditio, ut promouendus non ſit excommunicatus, nec minori, nec maiori excommunicatione, neue irregularis, aut ſuſpenſus, aut quauis alia cenſura Eccleſiaſtica detentus.

Præter has conditiones, reperiuntur adhuc & aliæ quædam in ſacris canonibus, quæ faciunt, quo minus aliquis ſacris initiari poſſit aut debeat. Iſtæ autem ſunt præcipuæ, maxime uſitatæ & communes. Has conditiones prædictas, debent omnes (exceptis religioſis ſeu Monachis, qui a ſuis prælatis ſcriptum teſtimonium, ſeu, ut uocant, præſentationem afferunt) ſtatim ubi ad examen accedunt, ſcriptis litteris, publico ſigillo munitis, teſtatas facere, aut alioqui uiris grauibus, fide dignis coram examinatoribus probare: uidelicet quod ſint legitime nati, iuſtæ ætatis, liberi ab omni ſeruitutis iugo, non mariti, honeſtæ uitæ & conuerſationis. Hactenus etenim reipſa comperimus plures oblitos omnis honeſtatis, aliter depoſuiſſe ac affirmaſſe, cum de huiuſmodi conditionibus in examine rogarentur, quam res ipſa ſeſe habuerit.

QVOD OFFICIVM CVISQVE ORDINIS, ET QVAE CENſura a ſingulorum ordinum candidatis exigenda.

Officium eorũ qui prima tũſura initiati ſunt

OFFICIVM EORVM QVI prima tonſura initiati ſunt.

ILis incumbit ex officio, ut quotidie & diligenter orent pſalmum illum pænitentialem quinquageſimum: Miſerere mei Deus, &c. Nam propterea participes ſunt bonorum Eccleſiaſticorum. Item qui hoc gradu donandus eſt, requiritur, ut ad minimum ſex annos habeat, utq. prompte ſciat recitare orationem dominicam, ſalutationem angelicam, ſymbolum Apoſtolicum, & præcepta Decalogi, utq. recte & diſtincte legere norit.

OFFICIVM ET CENſura Acolythorum.

Acolythorum officium cenſuraq;.

ACOlythi, ut ſupra quoque meminimus, inter alias officii partes, ſemper aderant epiſcopis & presbyteris, unde nomen quoque ſortiti ſunt a uerbo Græco ἀκολουθεῖν, quod eſt ſequi & ſeruire, ut dicantur Acolythi quaſi

imitatores, aſſeclæ, ſerui & miniſtri presbyterorum.

Latine Acolythi a ferendis ſeu deportandis cereis, quod præcipuum eorum eſt officium, ceroferarii nominantur.

Iam itaque qui hoc ordine initiari uelit, in primis neceſſum eſt, ut teſtimonium exhibeat, quo ſe probet primam habere tonſuram.

Officium Acolythi eſt, ut iam diximus, cereos ſeu luminaria, in Eccleſiæ miniſteriis & officiis accendere ac deferre, uinum & aquam ad Euchariſtiam miniſtrare, Sacerdotibus, Diaconis & Subdiaconis in ſacro Miſſæ officio inſeruire.

Acolythus obligatus eſt, ut quotidie pſalmos ſeptem pænitentiales diligenter & deuote oret. Item in eo requiritur, ut expedite ſciat, quæ & quot ſint petitiones orationis dominicæ, articuli fidei, traditiones ſeu præcepta Eccleſiæ, præcepta Dei tam primæ quam ſecundæ tabulæ.

Item quæ, & quot ſint Sacramenta Eccleſiæ, peccata mortalia, peccata aliena, peccata in ſpiritum ſanctum, peccata clamantia in cælum pro uindicta.

Item, quæ ſint uirtutes theologicæ, quæ cardinales, quæ peccata iis contraria.

Quæ ſint dona Spiritus ſancti, opera miſericordiæ tam ſpiritalia quam corporalia. Quæ & quot beatitudines Euangelicæ.

Acolythandus itaque de iis omnibus atque aliis conſimilibus interrogatus, ſciat prompte & expedite cum intelle-ctu reſpondere.

Duodecim quoque annos habeat, oportet, qui ad hunc ordinem promoue-ri cupit. Atque ut eo dignius promouea tur, pietas & religio ſuadet, ut confeſ-ſione ſeſe purget, peccata eluat, & ita ſeſe ad huius gradus ſanctitatem præpa-ret, ueſte chorali indutus, mediocri co-rona in capite tonſus, cereum in mani-bus geſtans, ad ſuſcipiendum hunc gra-dum accedat.

OFFICIVM HYPODIA-coni ſiue Subdiaconi.

Hypodiaconi officiũ quod.

PRincipio teſtimonia priorũ ordinum ſuſceptorum (quæ uulgo formata ap pelant) una cum titulo exhibeat. Ante omnia enim curari debet, ut futuri Hy podiaconi, Diaconi, & Presbyteri te-ſtimonia ſua de prioribus ordinibus ha-beant, & examinatoribus exhibeãt, ſine quibus ſane nemo ad ulteriores gradus admitti neque poteſt, neque debet.

Eſt autem Hypodiaconi officium, ut Presbyteris in ſacro miſſæ officio mini-ſtret: Epiſtolam canat: Calicem cum patena ad altare deferat. Incumbit illi, & in ordinatione eidem ab Epiſcopo iniungitur, ut quotidie horas canoni-cas diligenter dicat, quod ſi aut ex deſi-

dia, aut cauſa non iuſta facere neglexe rit, grauiter delinquit. Ad hæc cùm primis futuro Hypodiacono, ideſt, Subdiacono incumbit, ut cœlebs uiuat, caſtitatem inuiolatam ſeruet. Siquidem uotum & fidem Deo ſemel datam uiolare & temere infringere grande nephas eſt. Non enim ſine cauſa ſcriptura pronunciat: *Vouete & reddite*. Clerici itaque qui ſemel Hypodiaconatus ordinem aſſumpſerunt, & ob id ad caſtitatem perpetuam, & inuiolatam conſeruandam ſeſe aſtrinxerunt, in concubinatu uiuentes, grauiter delinquunt: quia ſponſa uxoreq. propria & legitima, puta Eccleſia, perfide abiecta & ueluti repudiata, ad aliam nempe concubinam ſe conferunt, & illi maximo cum ſcandalo, ſummaq. cum turpitudine adhærent. Qui enim hoc ordine ſacro initiatus eſt, & Deo ſeſe iam dedicauit, non poteſt ad negocia ſæcularia, quæ abiurauit, redire, neque matrimonium contrahere; fidemq. Deo & eius Eccleſiæ ſemel datam, irritam facere.

Pſal.75

CENSVRA FVTVRORum Hypodiaconorum.

Futurorũ Hypodiaconorum cenſura.

IN primis ordinandi in Hypodiaconos non negligenter examinandi ſunt, & nullo modo admittendi imperiti & ignaui, præſertim cum ab hoc ordine non

liceat amplius reſilire, ut diximus, ad ſæcularem ſtatum.

Quare diligens cenſura de iis ſumenda eſt, & nemo admittendus, niſi ſciat & perfecte cognoſcat, quæcumque in eo requiruntur, qui animarum curam adminiſtraturus eſt.

Non raro enim accidere uidemus eos, qui cum ſemel inepti, & prorſus omnium rerum imperiti, ad ordinem iſtum promoti fuerint, uel ex fauore & gratia, uel ad aliquorum, præcipue autem magnatum interceſſionem, & deinde cum bona conſcientia, ad reliquos ordines poſteriores non poſſint promoueri, ob ruditatem & imperitiam, neque illis amplius ſit integrum ab hoc gradu ad negocia ſæcularia redire, perfidos fieri apoſtatas. Quod ut in poſterum caueatur, conſultiſſimum ſane fuerit, neminem ad hunc ordinem admitti, niſi & is idem ad Diaconatum & presbyteratum, immo ad regendam curam animarum idoneus & dignus iudicetur. Porro quod ad ætatem attinet, nemo in hunc ordinem aſſumendus, niſi annum decimum octauum, immo (ut nunc in Tridentino eſt ſtatutum Concilio) uigeſimum ſecundum compleuerit, & ſequentem iam attigerit. Præterea nullus ad huius ordinis ſuſceptionem cogendus eſt. Eſt enim hoc Sacramentũ non neceſſitatis, ſed liberæ uoluntatis & electionis. Quare & ordines iſti omnes ſu-

ſcipi debent, non priuati commodi, utili tatis, emolumenti, aut etiam pigritiæ, & turpis ocii gratia: nec propter commodiorem & faciliorẽ ſui ſuorumq. uiuendi rationem: Non porro propter Chriſti patrimoniũ, ideſt, propter ſplendida, opima & pinguia beneficia Eccleſiaſtica ac præbendas: Non denique ob mundanã, & inanem gloriam, id quod qui faciunt, grauiſſime ſane delinquunt, horrenda a Deo ſupplicia haud dubie expectaturi.

Hæ etenim res, proh dolor, Catholicam Dei Eccleſiam, hac noſtra tempeſtate, fœde conſpurcant, miſerabiliter turbant, turpiter diſſipant, crudeliter laniant, abuſus denique in ea quam plurimos; inexcuſabiles, intolerabiles, & ſcandalorum pleniſſimos pariunt, ac proinde errorum omnisq. generis ſchiſmatum & hæreſum maxima & propemodum potiſſima cauſa exiſtunt.

Itaque qui in hunc ordinem cooptari cupit, zelo domus Dei, diuini cultus amplificãdi, Eccleſiæ Chriſti iam miſere laboranti, & uehementer afflictæ ſuccurrendi, atque adeo Deo optimo maximo totum ſeſe offerendi cauſa & pietate ducatur, oportet: in primisq. quærat non quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti.

Eruditio proinde in futuris Hypodiaconis non uulgaris requiritur. Examinentur diligenter diſciplinis, & artibus liberalibus, quæ in publicis Scholis & Academiis prælegunter; ut in Grammati-

matica, Dialectica, Rhetorica, Poeſi, Hiſtoriis: ſumatur experimentum quid Terentius, quid Virgilius, quid Cicero, & alii boni auctores ſcribant, doceant, tractent. Ex quibus ubi apte & appoſite ad interrogationes reſponderint, exactius debent examinari in quæſtionibus Theologicis, quas potiſſimum ipſos ſcire oportet.

Quantum autem ad eas quæſtiones Theologicas attinet, de quibus in primis cenſura ſumẽda eſt, ut ſciant futuri Hypodiaconi, quæ potiſſimum illæ ſint, & quomodo ſeſe ad futurum examen præparare, & quid maxime memoriæ commendare debeant: paucis hoc loco, ne imparati accedant, indicandum duximus. Principio itaque ordinandus & aſſumendus in ordinem Hypodiaconorum, diligentem det operam, ut bona fundamenta Grammatices iaciat: eaq; omnia, quæ legit, bene intelligat iuxta canones Grammatices, exponere ſciat, hoc eſt, ex tempore latina uernacule, & uernacula latine reddere, latine loqui & reſpondere, ubi neceſſum fuerit, latine & congrue ſcribere, litteras componere & eius generis alia grammaticæ præcepta teneat, & accommodare ſciat.

Conſultum uideretur, ut illi in examine argumentum aliquod uernaculum proponeretur, quod latinum faceret, ex hac re facile cognoſci poſſet & eluceſceret, qua doctrina præditus eſ-

ſet, & dignus ne, qui ad hunc gradum promoueretur.

Deinde curetur diligenter, ut futurus Hypodiaconus Breuiarium, librum Obſequiorum, ſeu Agendam (ut uocant) habeat, & inde experimentum ſumatur an Rubricas intelligat, quas & interpretetur, & ſenſum earum explicet.

Quæratur etiam, quo pacto horæ canonicæ ſint dicendæ & abſoluendæ. Qui ritus, quæ cærimoniæ, quis modus denique & ordo in Sacramentis adminiſtrandis ſit obſeruandus.

Poſt hæc quæratur, quod ſit diſcrimen inter ueteris & nouæ legis Sacramenta, quæ uirtus, quis effectus cuiuslibet Sacramenti, quæ itē materia, quæ forma, quæ partes, diuiſiones & diſtinctiones ſint Sacramentorum: quæ in ſingulis Sacramentis ſint conſideranda; quo modo populo adminiſtranda.

Cura ſit examinatoribus, ut Hypodiaconus ſciat, qui ſint caſus reſeruati ſummo Pontifici, qui Epiſcopo ſuo ordinario: quæ ſint peccatorum diſcrimina; quo pacto peccatum originale differat ab actuali, mortale a ueniali. Exacte ſciat conditiones bonæ confeſſionis; quæ ſint munia & officia confeſſarii, quæ confeſſuri.

Diligenter etiam memoriæ commendanda, quæ de Eccleſia, de purgatorio, de fide, ſpe & caritate cognoſcenda ſunt ſacerdotii, & utili Eccleſiæ miniſtro.

ſtro. Quæ omnia ſupra locis ſuis diligenter a nobis annotata ſunt.

Quia autem neceſſarium quoque eſt, ut Hypodiaconi, Diaconi & Presbyteri ac alii miniſtri Eccleſiæ cantent in Eccleſiæ miniſteriis: quæſtio etiam habenda de cantu, maxime chorali, ſeu Gregoriano.

Poſtremo in hunc ordinem cooptatus, ante omnia curet, neceſſe eſt, ut alium hominem induat, ueteri exuto, relictis pueritiæ nucibus, omnem laſciuiam, mores ineptos & incompoſitos abiiciat, uirilem perſonam gerat, grauitatem adſumat, uitæ honeſtati ſtudeat, ſeria tractet, ea uidelicet, quæ ad ſalutem ſuã & proximi ædificationem ſpectare uidebuntur, ita ut omnibus modis dignum ſeſe præbeat, qui ad ſequentes & maiores ordines recte promoueri poſſit.

Omnino e re & ſalute fuerit futuri Hypodiaconi, Diaconi & Presbyteri, ut antequam ordines illos ſacratiſſimos ſuſcipiant, confeſſione ſacramentali peccata ſua eluant, & deinde ſuſcepto ordine communicent, ut eo dignius & maiori cum fructu, Eccleſiæ Dei inſeruire, & in uinea Domini laborare poſſint.

OFFICIVM EST CENSVra Diaconorum.

Diaconum in primis cognoſcere oportet, quæcumque & Acolythus & Hypo- *Diaconorum offi-*

cium cen ſuraque. & Hypodiaconus ſcire tenetur. Ad hæc quod ſit Diaconorum officium nunc, in Eccleſia, & quod fuerit olim. Item quid appellatione Diaconorum ſignificetur; quæ ſit uox illa, & unde deriuetur.

Sciat memoriter reſpondere, ad grauiores quæſtiones, quæ circa fidem catholicam uerſantur, & præcipue quæ infœlici hoc ſæculo in controuerſiam ueniunt.

Det operam, ut nihil niſi quod pium, orthodoxum, & catholicum ſit, ſentiat, dicat, doceat, profiteatur.

Sciat exacte modum & ordinem dicendi horas canonicas, ideoq. in ea re non poſtrema cura ſit examinatoribus. Ad extremum Diaconũ exceſſiſſe oportet annum uigeſimum uel potius uigeſimum tertium, nam ætas illa Diaconis in concilio Tridentino præſcripta eſt.

Presbyterorũ officium cenſuraque.

OFFICIVM ET CENSVra Presbyterorum.

Qui ad ordinem ſacerdotalem, uel presbiterii aſſumendus eſt, exacte ſcire debet, quæcumque in Acolythis, in Hypodiaconis, & in Diaconis requiruntur.

Ad hæc quod ſit officium presbyterorum, quid nomen ipſum ſignificet, & unde deſcendat: Item perfecte ſciat cærimonias & ritus, in ſacramentorum adminiſtratione, & præcipue in Miſſæ celebratione, & quo pacto in ea ſit proceden-

cedendum, quid ante, quid poſt Miſſam orandum, hoc eſt, quis ſit acceſſus, quis receſſus altaris: & quo modo ſacerdos præparare ſe debeat, ut digne ſacrificet. Denique ſciat, quid illæ ſacræ ueſtes, quibus Sacerdos ſacrificaturus induitur, myſtice ſignificent.

Item, quid quælibet pars miſſæ ſignificet. Qui ſint defectus, qui in Miſſa contingere poſſunt. Et quo pacto ſi (quod Deus auertat) contingerent, iis ſit ſuccurendum. Ceterum maior pars eorum defectuum, qui celebranti euenire poſſunt, indicantur in plerisque Miſſalibus: & in eo libello, cui Titulus, Tractatus de adminiſtratione ſacramenti Euchariſtiæ & Miſſæ celebratione. Poſtremo qui in hunc ordinem adoptandus eſt, neceſſum eſt, ut annum uigeſimum quintum iam attigerit, aut potius omnino compleuerit, ut Tridentinum habet decretum, nam ante tempus illud nemo ad Sacerdotium promoueri debet, niſi ſingulari pontificis diſpenſatione fuerit id impetratum.

Qua propter quilibet ordinandus in presbyterum, interrogatus de iuſta ætate, ſine ullo fuco & mendacio, ſub pœna excommunicationis & irregularitatis; ueritatem ipſam dicat, & ætatis ſuæ annos ueraciter indicet, eamq. teſtimonio publico ſcripto, uel alias teſtibus fide dignis comprobet. Sacerdos iam factus, diligenter officii ſui partes animo

mo ſecum reputet, nimirum ut ſtrennuum Chriſti militem agat, in uinea
Eſa. 5 Domini Sabaoth impiger ſit operarius.

In ſacris concionibus ſeſe exerceat, fidem catholicam modis omnibus propagare ſtudeat, contra aduerſarios tueri, propugnare murum ahæneum pro domo Dei ſe opponere: Sacramenta Ecclesiæ, Chriſti fidelibus recte & ordinate diſpenſet. Et breuiter in ea re ſit totus, ut Eccleſiæ catholicæ miniſteria, officiumq. ſuum paſtorale recte, digne, & cum ſubditorum fructu & animarum ſalute adminiſtrare ualeat.

Sacerdos omnibus modis turpe fugiat ocium, ac deſidiã, concubinarum, publicas tabernas, malorum commercia, & conſuetudinem, rixas, conten-
1Cor. 15 tiones, uaniloquia, colloquia praua, quæ bonos corrumpunt mores. Contra uero ſemper honeſtum aliquod exercitium habeat, ne diabolus eum inueniat ocioſum. Itaque aſſidue aut oret, aut legat, aut ſtudeat, aut ſcribat, aut doceat, ita ut ſemper hoc conetur, quod ad Eccleſiæ incrementum, proximi ædificationem, & animæ ſuæ ſalutem ſit utile futurum.

Parochorum officiũ, examenque.

OFFICIA ET EXAMEN eorum, qui ad Parochias, & curam animarum regendam aſſumuntur.

Pruden-

PRudenter admodum & utiliter in ſtatutis Synodalibus cauit Reuerendiſſimus & ampliſſimus princeps ac D. Dominus Otho Cardinalis, & præſul Auguſtanus, ut nullus ſacerdos ad curam animarum regendam admittatur, niſi diligenti & bona fide prius fuerit examinatus in iis omnibus, quæ cura paſtoralis neceſſario requirere ſolet, & ita dignus fuerit iudicatus, cui ea cura & adminiſtratio concredatur.

Et quamuis antea etiam per aliquot annos curam animarum rexerit, parochumq. egerit, & certis forte de cauſis priorem parochiam reſignauerit, & ad aliam promoueri cupiat, non tamen prius aſſumatur, quam denuo ſeſe examini iuſto ſubmittat: ſi non ob aliam cauſam, uel ideo maxime, ut ex eo intelligatur, quonam pacto priorem parochiam rexerit, & eam, cui iam præficiendus ſit, in poſterum regere, & adminiſtrare poſſit. Itaque præ omnibus parocho & Eccleſiæ paſtori ſedulo curandum eſt, ne ſubditis ſuis ullum præbeat offendiculum, neue malum aliquod edat exemplum, quod ſumere poſſent uel ex doctrina, uel ex uita.

Non ſit hæreticus, aut ullo modo de hæreſi aliqua ſuſpectus, nec quidquam, contra Eccleſiæ catholicæ doctrinam docere præſumat.

Paſtor Eccleſiaſticus omnem fugiat concubinatus ſuſpicionem: Scandali

enim plena eſt & turpiſſima res, Sacerdotem Dei & populi paſtorem domi ſuæ fouere concubinas, ſcorta nothos & ſpurios alere, atque in eos Eccleſiæ prouentus & Chriſti patrimonium profundere & turpiter decoquere.

Iam uero quantum ſpectat ad eruditionem parochi, omnino neceſſarium iudicamus, ut ad unguem teneat, quæcumque ſupra diximus de Acolythis, Hypodiaconis Diaconis & Presbyteris.

Itaque oportet, ut perfecte ſciat ſacramentorum adminiſtrationem, cum primis Baptiſmi, Pænitentiæ Euchariſtiæ, matrimonii & extremæ unctionis.

Sedulo det operam, ne, propter ſuam negligentiam, infantes moriantur ſine Baptiſmo, ne decumbentes & ægroti ex hac uita decedant ſine pænitentia, confeſſione, & uiatico ſacræ Euchariſtiæ, ac extrema unctione. Id quod in pagis fieri plerumque compertum habemus, ex mera parochorum negligentia & imperitia, imo aliquando, quod omnium fœdiſſimum eſt, ex temulentia, crapula & ebrietate.

Deinde uero parochis ſeuere iniungendum eſt, ne libris hæreticorum utantur, uel in ſacris concionibus uel alias.

Inſuper in adminiſtrandis ſacramentis, ſemper ſubſtantiam eorum, ideſt, materiam & formam, una cum cerimoniis catholicæ Eccleſiæ, & maxime ſuæ diœceſis, ſtudioſe obſeruent, ne quod

ſcanda-

ſcandalum apud ſubditos oriatur.

Ad hæc aſſiduo illis ad uigilandum eſt, ut populus ſuæ fidei & cuſtodiæ cõmiſſus, peccata ſua, præſertim grauiora, in confeſſionibus in ſpecie enumerare aſſueſcat, indicando etiam, quo ad eius fieri poteſt, circunſtantias loci, temporis, numeri, perſonæ, & ſimiliũ, quæ fere ſemper peccata uel leuiora uel grauiora reddunt. Etenim in genere ſolum factæ confeſſiones in Sacramento pœnitentiæ minimæ ſufficiunt, & ueræ confeſſiones non ſunt. Quamobrem ita confitentes, bona conſcientia abſolui non poſſunt nec debent. Vbi enim non eſt confeſſio, ibi nec abſolutio eſſe poteſt.

Conſultiſſimum eſſet, & Eccleſiæ ualde neceſſarium, ut parochi diebus maxime dominicis & feſtis, peculiarem quandam concionem inſtituerent a meridie, maxime pro pueris & rudioribus adultis. Catechiſmumq. aliquem pium & catholicũ in manus ſumerent, quem pro concione illis proponerent. Prima fidei noſtræ & Chriſtianæ religionis rudimenta docerent: utpote orationẽ Dominicam, ſalutationem angelicam, ſymbolum Apoſtolicum, præcepta Decalogi, Conſtitutiones & præcepta Eccleſiæ, Sacramenta, peccata mortalia, modum confitendi peccata in ſpecie, & eius generis alia fidei noſtræ elementa, explicarent, ut quæ quilibet Chriſtianus ex profeſſione ſua ſcire teneatur.

Ita fieret nimirum, ut pueri una cum lacte materno, quaſi fidei & religionis catholicæ principia imbiberent quodãmodo, atque iuxta ea, uitam ſuam formarent & inſtituerent: Qua in re uidemus, non citra grauem animi dolorem, nos ab Eccleſiæ catholicæ aduerſariis longe ſuperari, non ſine magna noſtra ignominia, & Eccleſiæ Chriſti detrimento.

Quare ualde quoque meo iudicio expediret, ut quilibet parochus ſcholam quandam, priuatam ſaltem ſi non publicam, aperiret & inſtitueret, ut iis maxime horis, quibus a grauioribus negociis & Eccleſiæ miniſteriis uacaret, & nil ſerii haberet, quod alias faceret, teneram iuuentutem ibi, ubi parochum agit, informaret: in primis uidelicet litterarum elementis, in grammaticæ rudimentis, in pinguendis litteris, in cãtu, in latino aliquo auctore, potiſſimum autem Catechiſmum aliquem Catholicum proponeret, unde prima noſtræ religionis fundamenta pueri perdiſcerent.

Ego enim non paucos in Belgio noſtro uiros, doctrina & pietate inſignes noui, qui hoc ſuis in parochiis, ſumma cum laude, nec minori cum fructu & utilitate puerorum, parentum, & Eccleſiæ, præſtant. Hoc etiam profecto mea ſententia multo melius & præſtantius foret, parochiq. officio conueniret

magis quam ſe inutili, ocio dare aliisq. rebus inhoneſtis uacare.

Poſtremo ſciant promouendi ad parochias, ut litteras teſtimoniales (quas formata uocant) ſecum afferant, ut ex illis conſtet, legitime ne ordinati ſint ab aliquo Epiſcopo catholico, iuxta ſacrorum canonum decreta. Non raro ſiquidem contingit, quod aliqui & præſunt parochiis, & diuina peragunt, & Sacramenta adminiſtrant, etiam in catholicorum locis, qui neque rite ordinati ſunt, neque more Catholicorum Sacramenta ipſa adminiſtrant: ut potē ſæpenumero meri laici, id quod ne in poſterum fiat, aut ullo modo contingere queat, ſumma cura & diligentia adhibeatur.

FINIS.

Gloria ſoli æterno & Deo, qui eſt benedictus perpetuis ſæculorum ſæculis.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMAN.

INDEX OMNIUM ERORUM QUAE HOC IN OPERE COMprehenduntur, iuxta ordinem alphabeticum rite digeſtus.

Acedia quid ſit. folio 97
Acolythorum officium quod. 67
Agnus Dei *in Miſſa quid ſinificet.* 78
Amen quare in fine orationis Dominicæ *ponatur.* 19
Angeli qui. 105
Angelorum Chori uel ordines quot, & quomodo differant. 105
Angelorum officium quale ſit, & unde illud uocabulum deriuetur. 195
Apocryphi libri qui. 4
Archangeli qui dicantur. 105
Articulus quid. 7
Attributa Dei *perſonarum quæ.* 3
Auaritia quid. 97

Baptiſmus quid. 42. *quotuplex.* 43
Baptiſmi effectus quis. 44
Baptiſmi forma quæ. 44
Baptiſmus probatur. 42
Baptiſmi Cærimoniæ, & miſtici ritus qui. 46
Baptizandi an ſint paruuli nec ne. 45
Beatitudines quot. 103
Benedictio in fine Miſſæ quid denotet. 78
Biblicorum librorum diſtinctio.

C

Cærimoniæ Eccleſiaſticæ quæ. 35
Cærimoniæ quibus Eccleſia utitur. 112
Cærimonia quid. 112
Canon maior quid ſignificet. 77
Canonicæ horæ quot. 79
Canonicarum horarum inſtitutionis cauſa & ratio. 80
Canonicarum horarum auctoritates. 79
Canonici libri qui. 4
Cardinales uirtutes quot ſint & cur ſic nominentur. 101
Caſtitas quid. 108
Caſus reſeruati Epiſcopo ordinario quot, & quot ſummo Pontifici. 87
Catechiſmus quid & quæ uox. 1
Catholico homini & Chriſtiano credenda quæ. 11
Cauſæ ob quas Eccleſia laicis alteram ſpeciem Euchariſtiæ ademit. 59
Cauſæ de quibus Chriſtus ſeſe nobis in Sacramento Euchariſtiæ tectum, & ſub panis & uini ſpeciebus uelatum exhibere uoluit. 62
Caracter quid. 40
Caritas quid. 20. 101
Caritas ubi contineatur. 22
Caritatis probationes. 21
Cherubin inter choros angelorum qui. 105
Chriſtus cur appelletur Dominus noſter. 8
Claues Eccleſiæ quot. 82
Clauis ordinis quid. 82
Collectæ in Miſſa quid ſignificent. 76
Collecta ultima quid ſibi uelit. 78
Commune in Miſſa quid. 78
Communio unius ſpeciei probatur. 59

ad com-

ad Communionem quomodo accedendum. 64 133
Concupiſcentia quid. 91
Concupiſcentia probatur, ex locis ſacræ ſcripturæ, ibidemque oſtenditur, omnes homines eſſe peccatores. 91. & 92
Confeſſio quid & quotuplex. 50
Confeſſionis conditiones quæ & quot. 51
Confeſſarii boni conditiones quæ & quot. 51
Conditiones in ordinandis neceſſario requiſitæ, & proinde diligenter, priuſquam examinentur & admittantur, inueſtigandæ. 121
Confirmatio quid. 46
Confirmationis materia quæ, & quæ forma. 47
Confirmationis effectus. 48
Confirmationis Sacramentum habet auctoritatem. 47
Conſecrationis uerba quid ſignificent. 77
Conſideranda in quolibet peccato quæ & quot. 96
Conſilium donum Spiritus ſancti quid. 102
Contritio quid, & unde habeat auctoritatẽ. 50
Credo uel Symbolum in Miſſa, quid ſibi uelit. 77
Credere quid, & quæ ſit differentia, inter credere in Deum, credere Deum & credere Deo. 8

Decalogus quid. 21
Decalogi ſumma. 34
Degradatio Eccleſiaſtica quid. 87
Deſperatio quid. 99

Deus quid, unde dicatur Latinis, Hebræis, Græcis & Germanis. 2.& 3
Deus an ſit dicendus triplex. 3
Deus quare dicatur Pater noſter. 14
Deus quomodo dicatur in cælis eſſe, cum ſit ubique. 14
Diaboli natura quæ. 106
Diaboli nomen unde ueniat, & in quibus Tyrannidem exerceat. 107
Diabolus quomodo Tyrannidem ſuam exerceat. 107
Diaconorum officiũ & cenſura quæ.66. 127
Dilectionis mandata quæ. 20
Diligenda quot ſint. 20
Diſciplina Eccleſiaſtica quid. 83
Diuortium ubi & quando ſit permiſſum. 70
Dominationes inter choros Angelorum qui. 105
Dona Spiritus ſancti quot. 102

ECcleſia quid & quotuplex. 88
Eccleſia cur Chriſtiana, Sancta & orthodoxa nominetur. 88
Eccleſia cur Catholica & Apoſtolica. 89
Eccleſia præcipit quædam tenenda & credenda, præter ſcripturæ expreſſæ auctoritatem. 11
Eccleſia quibus de cauſis alteram Euchariſtiæ ſpeciem laicis tantum porrigit. 59
Eccleſia an poſſit errare. 89
Eccleſiaſticæ cenſuræ quæ. 85
Eccleſia militans quid. 88
Eccleſia quid a Synagoga differat. 89
Eccleſia triumphans quid. 88

Eccle-

Eccleſiaſticæ claues ex ſacris Synodis probantur. 83
Eccleſiaſtica diſciplina probatur. 84
Effectus ſeu uirtus Sacramentorum. 41
Effectus ſeu uis Sacramenti cuiuſque. 41
Effectus peccati quis. 96
Eleemosyna quid. 55
Eleemosyna habet auctoritatem in ſacris literis. 55
Eleuatio hoſtiæ & extenſio manuum, quid ſignificent. 77
Epiſcoporum officium quod. 67
Epiſtola quid in Miſſa denotet. 76
Errores circa Sacramentū Enchar. exorti. 61
Euangelium quid in Miſſa denotet. 76
Euangelicæ beatitudines quot. 103
Euangelica conſilia quot. 107
Eucharistia quid ſignificet, & quid ſit. 57
Euchariſtia quæ, & quod in ſe contineat. 58
Euchariſtia ſub qua ſpecie ſit Chriſti fidelibus diſpenſanda. 59
Euchariſtia probatur ex ſacra ſcriptura. 65
Euchariſtiæ effectus. 63
Euchariſtiæ forma. 63
Euchariſtiæ materia. 63
Examinatio, ordinatio et inſtitutio clericorum ad miniſteria. 85
Exorciſtarum officium quod. 67
Excommunicatio quid. 86
Excommunicatio maior quid. 86
Excommunicatio minor quid. 86
Extrema unctio quid. 72
Extremæ unctionis effectus. 73
Extremæ unctionis forma. 73

Extremæ unctionis materia. 73
Extremæ unctionis miniſter quis. 73
Extremæ unctionis auctoritates. 73

Fides quid. 6. & 101
Fidei Symbola quot. 7
Fides duplex. 9
Fides uiua ſeu formata quid. 9
Fides an ſola iuſtificet. 9
Fortitudo domini Spiritus ſancti quid. 102
Fractio hoſtiæ in Miſſa quid ſignificet. 78

Gloria in excelſis quid ſibi uelit. 76
Graduale quid ſignificet in Miſſa. 76
Gratia quid & quotuplex. 37
Gratia operans quid. 37
Gratia cooperans quid. 37
Gratia præueniens quid. 37
Gratia ſubſequens quid. 37
Gula quid. 97

Hæreſis quid, & quæ eius Etymologia. 118
Hæreticus quis cenſendus. 118
Hæreticorum officium quod. 118
Hæretici, eorumque officia probantur ex ſacra ſcriptura. 118
Halleluia quid. 76
Hierarchia quid. 80
Hierarchia Eccleſiaſtica quid. 80. & quotuplex. 81
Hierarchicus ordo, locis ſacræ ſcripturæ probatur. 81
Hominis nouiſſima, ſemper memoranda, quot

quot. 109
Horæ Canonicæ quot ſunt. 79. De iis ſcripturæ teſtimonia. 79
Hoſtiæ fractio in Miſſa quid ſignificet. 78
Hypodiac. offici. & cenſura. 67. & 124

Ieiunium quid. 55
Ieiunii probationes. 55
Immiſsio partis hoſtiæ in calicem quid ſibi uelit. 78
Impænitentia quid 100
Impedimenta matrimonii quæ. 71
Impugnatio agnitæ ueritatis quid. 100
Indulgentia quid. 113
Indulgentiæ unde originem ſumant. 113
Indulgentiarum teſtimonia. 115
Intellectus donum Spiritus ſancti quid. 102
Interdictum Eccleſiaſticum quid. 86
Introitus in Miſſa quid. 75
Inuidia quid. 97
Inuidentia quid. 100
Ira quid. 97
Irregularitas quid. 86
Ite Miſſa eſt quid denotet. 78
Iudicium mortuorum quotuplex. 116
Iudicium particulare quid, & quid uniuerſale. 116
Iurare an liceat nec ne. 24
Iuriſdictio Eccleſiaſtica quæ complectatur. 84
Iuriſdictio habet locum in ſacris. 85
Iuriſdictionis clauis quid. 82
Iuſtificatio quid, & quot rebus conſtet. 90
Iuſtificatio quotuplex. 91
Iuſtitia quid. 101

Kyrieleiſon quid denotet. 76

Lectorum officium quod. 67
Liberum arbitrium quid,& unde habeat auctoritatem. 89
Luxuria quid. 97

Mandatum dilectionis,primum & ſecundum quod. 20
Matrimonium quid. 69
Matrimonii bona quot. 71
Matrimonii materia. 70
Matrimonij forma. 70
Matrimonii effectus. 71
Matrimonii teſtimonia. 72
Matrimonii auctor quis. 69
Meßias quis. 120
Meßias probatur ex ſacris litteris. 120
Miniſtrorum malorum deſtitutio. 85
Miſſa quid. 73
Miſſa quotuplex, & quod habeat partes. 75
Miſſæ effectus. 74
Miſſæ inſtitutio. 74
Miſſa ubi habeat locum in ſacris litteris. 75
Miſericordiæ opera quot,et quotuplicia. 103

Nuptiæ & Sponſalia quo modo differunt. 72
Nuptias celebrare quibus anni temporibus uetitum eſt. 72

Obedientia quid. 109
Obſtinatio quid. 100
Offertorium in Miſſa quid ſibi uelit. 77

Officium eorum, qui prima tonſura initiati ſunt. 123
Oratio quid, & unde habeat auctoritatẽ. 54
Oratio dominica in Miſſa quid ſignificat. 77
Oratio dominica quod habeat petitiones. 14
Ordo quid. 66
Ordo quotuplex. 66
Ordinis effectus ſeu res. 68
Ordinis materia quæ. 67
Ordinis Sacramenti forma. 68
Ordo uel potius Ordinatio ſit ne Sacramentum. 66
Ordines omnes, unum eſſe Sacramentum. 68
Ordo dilectionis quis. 20
Ordines minores quot, & quot maiores. 66
Ordinis cuiuſque officium quod, & quæ cenſura de ſingulorum ordinum candidatis exigenda. 67
Ordinis clauis quid, & unde probetur. 82
Oſtiariorum officium quod. 67

PArochorum, qui ad curam regendam aſſumuntur, officia & examen. 128
Pars Canonis quæ ſequitur & ſecrete legitur quid ſignificat. 77
Partes ſacræ ſcripturæ quot. 3
Paruuli an ſint Baptizandi. 45
Paupertas quid. 108
Pax Domini ſit ſemper uobiſcum, quid ſignificet. 78
Peccatum quid, & quotuplex. 94
Peccatum actuale quid. 95
Peccatum actuale quotuplex. 95
Peccatum in ſpiritum ſanctum quid. 99

Peccatorum in Spiritum ſanctum auctoritates. 99
Peccata clamantia in cælum quot. 98
Peccatum ueniale quid. 96
Peccatum originale quid. 94
Peccatum mortale quid. 95
Peccata mortalia quot. 96
Peccatis omnes pene homines & maxime originali, ante Baptiſmum obnoxios eſſe probatur. 92
Peccata ſeu uitia uirtutis Theologicis oppoſita. 6
in quolibet Peccato quot conſideranda. 96
Peccatis alienis, quot modis communicemus, & cur ſic appellentur. 98
Pænitentia quid. 49
Paenitentia quotuplex. 49
Pænitentiae materia quae, & quis effectus. 57.
Paenitentiae forma quae. 56
Paenitentiae partes quot. 50
Paenitentiae probationes. 49
Pietas donum Spiritus ſancti quid. 102
Poteſtates clauium quae, & quot ſint. 82. & 83
Poteſtates Angelorum chorus quis. 105
Purgatorium an ſit nec ne. 109. & 110
Purgatorium quid ſit, & quomodo differat ab igni infernali. 110
Purgatorinm quid. 110
Praeceptum quid & quotuplex. 21
Praecepta Dei quot. 21
Praecepta prioris & ſecundae tabulae quae. 21

Praece-

Praecepta & traditiones Eccleſiae. 34
Praecepta Eccleſiae quae. 34
Praecepta ueteris Teſtamenti quae & quotuplicia. 5
Praefatio in Miſſa quid. 77
Praeparatio ad ſuſcipiendum Sacramentum Euchariſtiae. 64
Presbyterorum officium & cenſura. 67
Praeſumptio quid. 99
Primatus S. Petri & ſedis Apoſtolicae. 81
Principatus Angelorum chorus quis. 105
Promiſſiones Dei & ſcripturae, quibus Sacramentum Ordinis nititur. 68
Prudentia quid. 101

RESurrectio generalis mortuorum. 117
Ritus ſeu Caerimoniae in Sacramento Confirmationis. 48

SAcramentum quid & quot. 36. & 37
Sacramenta quibus nominibus appellentur, & an ſemper largiantur gratiam. 38
Sacramenta unde habeant uim, & efficaciam, & quotuplicia. 39
Sacramentorum inſtitutionis quae ſit cauſa. 38. & 39
Sacramenta nouae legis quotuplicia. 40
Sacramenta nouae & ueteris legis, quo modo differant. 39
Sacramentorum partes quot, & quot in uno quoque ſint conſideranda. 41
Sacrae ſcripturae utilitas quae. 1
Sanctorum inuocatio & ueneratio habet auctoritatem. 111

Sancti an ſint inuocandi. 112
Sanctus in Miſſa quid ſignificet. 77
Sapientia donum Spiritus ſancti quid. 102
Satisfactio quid & quotuplex. 53
Satisfactione opus ne ſit, cum uirtute abſolutionis Sacerdotalis, confitenti peccata remittantur. 56
Satisfactionis auctoritates. 56
Satisfactionis opera ſeu partes. 54
Senſus exteriores quot. 100
Seraphin inter choros angelorum qui. 105
Scientia quid. 102
Spes donum Spiritus ſancti qud. 13.101. & 102
Spes & quae ſpei ſunt, ubi potiſſimum contineantur. 13
Sponſalia & nuptiae differunt. 72
Subſtantia panis & uini, an maneant in Sacramento Euchariſtiae, poſt Sacerdotis benedictionem. 63
Superbia quid. 96
Suſpenſio Eccleſiaſtica quid. 86
Symbolum quid. 7
Symbolum in Miſſa quid. 77
Symboli Apoſtolici articuli quot. 7
Symbolum Apoſtolorum quare dicat, Ieſum Chriſtum filium Dei unicum, cum ſint multi. 8
Symbolum quo ſenſu dicat Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, cum ad tertium diem quieuerit in ſepulchro. 8

Temperantia quid. 101
Tempora quibus in anno uetitum eſt, celebrare

lebrare nuptias. 62
Teſtamentum quid. 3
Teſtamentorum differentiae. 4
Teſtamenti noui libri qui. 5
Teſtamentum nouum quot partibus conſtet. 6
Teſtamenti ueteris libri qui & quot. 5
Teſtamenti ueteris & noui diſtinctio. 3
Theologia quid & quae uos. 1
Theologiae ſubiectum quod. 1
Thelogicarum uirtutum differentia. 9
Theologicae uirtutes quot. 6. & 101
Theologicae uirtutes quare ſic uocentur. 6
Timor Dei donum Spiritus ſancti quid. 102

Verſiculi quibus myſteria indumentorum, quibus Sacerdos in Miſſa facienda utitur, explicantur. 78
Virtutes Angelorum chorus quis. 105
Viſitatio Eccleſiae quae. 85
Victus præſtandus miniſtris Eccleſiae. 84

FINIS.

Submonitio ad Lectorem.

Folio 71. ubi agitur de Impedimento Iuſtitiæ publicæ honeſtatis, obſerua cap. 3. Seſſ. 24. Concilii Tridentini.

Folio 72. ubi agitur de Tempore quo obſeruari debeant Prohibitiones ſollemnium nuptiarum, obſerua cap. 10. Seſſ. 24. Concilii Tridentini.

Quid est Officium Subdiaconi.

Officium Subdiaconi, est cantare Epistolam.
preparare calicem vacuum cum patena
vacua ante sacrum conficiendum, lavare
pallas et corporalia. debet preterea ministrare
Celebranti et Diacono. Celebranti in
prebendo aquam in calice et in aliis necessariis,
et diacono in prebendo vinum

Materia huius ordinis Subdiaconi est liber Episto-
larum, et calix vacuus et patena vacua.

forma sunt verba Episcopi quae proferuntur
ab Episcopo conferendo ordinem.
Minister est ipse Episcopus.
Tribus ordinibus tria requiruntur,
Materia forma et Minister.

[redacted]
RESTAURO [redacted]
Cav. G. [redacted]
PESCA [redacted]